

De mangfoldige vælgere

En statistisk analyse af vælgernes forskellige veje til krydset

AALBORG UNIVERSITET
STUDENTERRAPPORT

Nikolaj Winther Olsen | November 2015
Speciale | Politik og Administration | Aalborg Universitet

Forord

Dette speciale markerer slutningen på otte måneders nørderi. Jeg er utroligt glad for at aflevere et produkt, som jeg er stolt af, og som afspejler mine evner og interesser. Det har været en udfordring at skrive specialet alene, men jeg har heldigvis haft en fantastisk makker i min vejleder, Jørgen Goul Andersen. Specialet havde set helt anderledes ud, og haft en noget anden kvalitet, hvis ikke det var for hans engagerede og meget kvalificerede råd og vejledning. Jeg er meget taknemmelig for hans hjælp og forståelse.

Specialet markerer også slutningen på seks fantastiske studieår, der har ført mig fra bachelor over et højskoleophold til et fantastisk udlandsophold ved University of Essex. Min bacheloruddannelse gav mig et solidt fundament, både fagligt og socialt, som jeg har haft enorm gavn af at bygge videre på. Højskolen var et rart, dannende pitstop, inden jeg havde det bedste år af mit liv i Essex.

Essex spiller en afgørende rolle i skabelsen af specialet. Først og fremmest var det min underviser i Analysis of Public Opinion, Rob Johns, der inspirerede mig til selve ideen. Det skete til en forelæsning i Computer Lab K, i kælderen under SU Bar, d. 27. februar 2014 - som oven i købet var min 25 års fødselsdag. Rob viste en liste med en række potentielle udfordringer i statistisk arbejde, og en af de vigtigste og mest oversete er kausal heterogenitet. Siden da har jeg været overbevist om, at det skulle være mit specialeemne.

Den empiriske analyse kunne ikke være kommet i stand uden min underviser i Political Explanation, Daina Chiba. Han introducerede mig til Stata, og han viste, hvordan man kan illustrere resultater fra logistiske regressioner grafisk. Det gav mig mod på at kaste mig ud i mere avancerede modeller end den lineære regression. Daina introducerede mig desuden til L^AT_EX, som jeg har brugt til at skrive specialet. Det har gjort en stor forskel for, hvordan specialet ser ud, og det har sparet mig for timevis af arbejde med referencer, tabeller og figurer.

Endelig spiller min underviser i Political Behaviour, Daniel Stegmüller, også en stor rolle i tilblivelsen af specialet, om end den er mere indirekte. Hans undervisning var på et niveau, som jeg aldrig har oplevet før, og han fik mig til at tænke endnu mere kritisk, og til at forstå endnu flere metodiske faldgruber. Daniel lærte mig en del om politisk adfærd, men hans største påvirkning har været på min måde at tænke på, og det kommer i høj grad til udtryk i specialet.

Essex har spillet en kæmpestor rolle for både min faglige og personlige udvikling, og jeg skylder derfor en stor tak til Studienævnet for Politik og Administration for at have gjort udlandsopholdet muligt. Det er jeg meget glad for, og jeg håber, at det også i fremtiden bliver muligt for studerende at tage ud og gøre sig klogere i udlandet. Det har en uvurderlig betydning, som ikke kan måles i normeret tid og færdiggørelsesbonus.

Få måneder efter jeg startede på bacheloruddannelsen mistede jeg min mormor, og få måneder før jeg afleverede dette speciale, mistede jeg min mor. Jeg føler derfor et særligt behov for at takke min familie, som er mit fundament. Jeg kommer ikke fra et hjem med klaver, men jeg har altid fået at vide, at jeg skal lave mine lektier, og jeg har altid mødt opbakning til de valg, jeg har truffet. Det er en afgørende årsag til, at jeg nu kan aflevere et kandidatspeciale.

Tusind tak til alle, der har været med på vejen siden studiestart 1. september 2009, og til alle, der har bidraget til, at specialet kunne blive så godt som muligt.

English Abstract

This dissertation explores the diversity in the voters' diverging ways to the vote. I find substantial heterogeneity among Danish voters in terms of the effect of political attitudes on their vote choice. Politically sophisticated voters are more able to make a consistent connection between their opinions about political issues and their X on the ballot. This does not mean, however, that less politically sophisticated voters in Denmark are unable to relate their vote choice to political opinions. Even the group of voters with a low degree of political knowledge and political interest are able to let their political attitudes substantially affect their choice on election day.

In this dissertation, I develop a new theoretical foundation for studying heterogeneity in vote choice. Based on Zaller's RAS-model in combination with theories about heuristics in political decision making, I present a new theoretical understanding. Basically, when making statistical analyses in political science, we need to ask ourselves if the explanations are equally available to all respondents. My theory says that cognitive engagement in a subject increases the likelihood of exposure to information about it, as well as increases the ability to comprehend the information and afterwards use it in a political decision. If we are truly interested in the voters' skills and democratic potential, we need to be aware that voters are not alike. Thus, one model does not fit all.

My empirical analysis is a case study of the Danish general election in 2011. I run a long range of models, all of them binary logistic regressions. The analysis is to some extent driven by theory, but it does also have an explorative touch. I use interaction terms to explore heterogeneity, with one interaction in each model in order to keep the analysis as parsimonious as possible.

Apart from studying heterogeneity in the field of political attitudes and political sophistication, I also study if the importance a respondent places on a particular issue affects how much his attitude to the issue affects his vote choice. I do not find substantial heterogeneity in this case which is probably due to the fact that finding an issue important is an attitude statement of its own.

I also study heterogeneity in economic voting and in party leader evaluation, but apart from a couple of small findings, the overall conclusion is that the voters are fairly homogenous in how much these factors influence their vote choice.

I suggest that students of political behaviour in the future are more aware of heterogeneity when they make statistical models. I also think that political parties, NGO's and other political actors will benefit from having heterogeneity in mind when they make analyses of voters and citizens.

Indhold			
1 Indledning	1	5 Design og metode	21
2 Forskel på folk	2	5.1 Det metodiske problem	21
2.1 Den forsømte heterogenitet	2	5.1.1 Et eksempel	21
2.1.1 Arven fra Converse	3	5.1.2 Udfordringer og løsninger	22
2.2 Genopdagelsen	4	5.2 Hypoteser	22
2.2.1 Moderne bidrag	5	5.3 Design	23
3 Studier af vælgerheterogenitet	5	6 Operationalisering	25
3.1 Kernelitteraturen	5	6.1 Data	25
3.1.1 De nye	5	6.2 Afhængig variabel	25
3.1.2 De gamle	7	6.3 Politiske emner	25
3.1.3 Opsummering	7	6.3.1 Fordelingspolitik	26
3.2 Partiledersympati	8	6.3.2 Værdipolitik	26
3.2.1 Selvrapporteret motivation	8	6.4 Økonomiske vurderinger	26
3.2.2 Politisk sofistikering	8	6.5 Parti- og partiledersympati	27
3.2.3 Pessimisterne	9	6.6 Moderatorer	27
3.2.4 Opsummering	10	6.6.1 Vigtighed af issues	27
3.3 Issues	11	6.6.2 Intern efficacy	28
3.3.1 Vigtighed af issues	11	6.6.3 Politisk viden	28
3.3.2 Økonomisk stemmeadfærd	11	6.6.4 Politisk interesse	29
3.3.3 Rationelle modeller	12	6.6.5 Nyhedsforbrug	29
3.4 Opsamling	13	6.6.6 Politisk information	29
3.4.1 Mit bidrag	13	6.6.7 Politisk samtale	30
4 Et nyt teoretisk grundlag for analyse af vælgerheterogenitet	13	7 Analyse	30
4.1 Brug af information	14	7.1 Mod en basismodel	30
4.1.1 Opsummering	15	7.2 Politiske emner	31
4.2 Mentale genveje	16	7.2.1 Vigtighed af politiske emner	31
4.2.1 Begrænset rationalitet	16	7.2.2 Efficacy	35
4.2.2 Mentale genveje	16	7.2.3 Politisk viden	36
4.2.3 Genveje til holdninger	16	7.2.4 Politisk interesse	37
4.2.4 Om stabile holdninger	17	7.2.5 Politisk information	37
4.2.5 Genveje i informationssøgning	18	7.2.6 Politisk samtale	38
4.2.6 Opsummering	18	7.2.7 Opsummering	38
4.3 Forklaringer på partivalg	19	7.3 Økonomisk stemmeadfærd	39
4.3.1 Substantielle overvejelser	19	7.4 Partiledersympati	40
4.3.2 Subjektiv vurdering af økonomien	20	8 Konklusion og diskussion	42
4.3.3 Parti- og partiledersympati	20	8.1 Metodiske overvejelser	43
4.4 Opsummering på teori	20	8.2 Implikationer	43
		8.3 Et svar til Converse	44
		8.4 Perspektivering	44
		9 Litteratur	45

De mangfoldige vælgere

- en statistisk analyse af vælgernes forskellige veje til krydset

NIKOLAJ WINTHER OLSEN *Institut for Statskundskab, Aalborg Universitet*

Specialet udforsker vælgernes mangfoldighed, og jeg finder, at der er substantiel heterogenitet blandt danske vælgere. De politisk sofistikerede vælgere er bedre i stand til at skabe overensstemmelse mellem deres politiske holdninger og deres partivalg. Jeg udvikler et teoretisk grundlag for at undersøge og forstå heterogenitet i partivalg, og jeg anvender det på data fra det danske folketingsvalg i 2011. Specialet bidrager til en forståelse af, at vælgernes tilgange til politik er forskellige, hvilket har betydning for, hvordan de når frem til deres kryds. Grundlæggende er danske vælgere dog i god stand til at stemme ud fra deres politiske holdninger

Specialet kan også hentes online, hvor det tillige ligger i et et-spaltet format. Samme sted findes også alle figurer, der præsenteres, ligesom syntax-filen for de statistiske beregninger er tilgængelig. Adressen er: <https://goo.gl/rNt4nE>. Materialet vil være tilgængeligt i et begrænset tidsrum, hvorefter det kan rekvireres ved e-mail-kontakt til undertegnede.

1 Indledning

NÅR forskere i vælgeradfærd opstiller statistiske modeller for, hvorfor nogle vælgere stemmer på Dansk Folkeparti, mens andre stemmer på Socialdemokraterne, så er det tit med en antagelse om, at de enkelte forklaringer har lige stor vægt blandt alle vælgerne. Men er det en rimelig antagelse? Er det rimeligt at antage, at når den politisk interesserede vælger sætter sit kryds, så har vedkommende fulgt den samme mentale vej til de ortogonale linjer på stemmesedlen som den uengagerede vælger, der hverken ved hvad partierne eller han selv mener? Formålet med specialet her er at udfordre denne antagelse. Jeg vil illustrere problemet ved hjælp af et tænkt eksempel hentet fra Bartle (2005), som viser, hvad heterogenitet i partivalg betyder. Det tænkte eksempel består af to partier (A og B), to vælgere (V_1 og V_2) og tre

variabler (en konstant a og to forklarende variabler X_1 og X_2). I eksemplet antages, at vælgere med en score på over 0.5 stemmer på A, mens vælgere med en score under 0.5 stemmer på B. Modellen fremgår af ligning 1:

$$\text{Partivalg} = a + b_1X_1 + b_2X_2 \quad (1)$$

Antag, at analysen giver koefficienterne værdierne $a=0.1$, $b_1=0.05$, og $b_2=0.1$. Hvis begge vælgere scorer 7 på X_1 og 4 på X_2 , så vil begge stemme på parti A, fordi den beregnede partivalgsscore er 0.85 (jf. ligning 2)

$$\text{Partivalg} = 0.1 + (0.05 * 7) + (0.1 * 4) = 0.85 \quad (2)$$

I dette eksempel antages det, at de to vælgere lægger lige stor vægt på de to variabler, og koefficienterne er derfor ens for begge vælgere. Hvis V_2 slet ikke tillægger X_2 nogen betydning, så bør koefficienten b_2 variere imellem de to vælgere, idet den for V_2 skal være 0. Den korrekte model for V_2 er derfor som i ligning 3:

$$\text{Partivalg} = 0.1 + (0.05 * 7) + (0.1 * 0) = 0.45 \quad (3)$$

Dette ændrer udfaldet for V_2 , idet den beregnede partivalgsscore falder til under 0.5, hvilket betyder, at vi forventer, at han stemmer på parti B frem for parti A. Dette tænkte eksempel illustrerer, at hvis vælgerne lægger forskellig vægt på forskellige faktorer, når de beslutter, hvem de vil stemme på, så har det betydning for de statistiske modeller for partivalg.

Med afsæt i denne metodiske observation vil

Nikolaj Winther Olsen (nikolajolsen89@gmail.com) er specialestuderende i Politik og Administration ved Institut for Statskundskab på Aalborg Universitet. Har taget en MA i Public Opinion and Polling ved University of Essex og har været i praktik hos TNS Gallup. Tusind tak til min vejleder, Jørgen Goul Andersen, for enormt engagement og meget hjælpsom vejledning.

jeg undersøge, hvorvidt danske vælgere lægger samme vægt på de samme faktorer, når de sætter deres kryds. Min problemformulering lyder:

Har forskellige forklaringer på parti-valg samme effekt for alle vælgere?

Formålet er at give en mere nuanceret beskrivelse af vælgerne. Undersøgelser, som ikke tager højde for vælgerne forskellighed, giver et gennemsnitsbillede af vælgerne, men jeg ønsker at udfolde og udfordre dette billede. Det vil jeg gøre ved at udvikle et nyt teoretisk grundlag for at forstå vælgerne forskellighed (også kaldet vælgerheterogenitet), og ved at undersøge det empirisk i en dansk kontekst.

Valghandlingen er et af de mest centrale elementer i det repræsentative demokrati, og det er den måde, befolkningen tilkendegiver, hvilken retning den ønsker, at landet skal bevæge sig i. Det er derfor både interessant og vigtigt at forstå, hvordan vælgerne kommer frem til deres partivalg. Det har desuden relevans ikke kun i forskningsverdenen, men også for politiske aktører, herunder politiske partier og interesseorganisationer, som ønsker at påvirke vælgerne stemmeadfærd. En bedre viden om vælgerne forskellige veje til deres partivalg kan hjælpe de politiske aktører i deres politiske kommunikation, og det kan give forskere en bedre forståelse for vælgerne forskellige tilgange til politik. I et demokratisk perspektiv kan en forståelse af vælgerheterogenitet være med til at nuancere opfattelsen af demokratiets tilstand. Det kan eksempelvis vise sig, at der er en lille gruppe, som er helt afkoblet fra det politiske liv, mens resten er godt med. Eller omvendt, at en lille gruppe har en god forståelse for politik, mens resten ikke har. Specialet har derfor relevans i både den praktiske verden og for forskningen.

Jeg indleder specialet med at give et oprids af den historiske baggrund for vælgerheterogenitet. Dernæst giver jeg et overblik over litteraturen på området, hvorefter jeg diskuterer det teoretiske udgangspunkt for heterogenitet i partivalg. Så følger en beskrivelse af det metodiske problem, som vælgerheterogeniteten skaber, hvilket leder til en diskussion af forskningsdesign, data og operatio-

nalisering af begreber. Derefter kommer det empiriske arbejde, inden jeg afslutter specialet med en diskussion af resultaterne og implikationer for forskningen.

2 Forskel på folk

Det grundlæggende problem, som specialet adresserer, er hvorvidt der er forskel på vælgerne veje til deres kryds. Det har indtil for nylig været et overset emne i valgforskningen, og er så godt som uberørt i en dansk kontekst. Men ideen om, at vælgerne ikke er ens, og har forskellige tilgange til politik, er ikke ny. I dette afsnit vil jeg vise, at ideen om vælgerheterogenitet ikke er ny, og jeg vil argumentere for, at det blot har været overset.

2.1 Den forsømte heterogenitet

Allerede i et af de første værker i holdningsdannelselitteraturen, Lippmans bog *Public Opinion*, er det et centralt tema, at mennesker forstår verden på forskellige måder. Med udgangspunkt i Platons hulelignelse skriver han i sit introduktionskapitel, *The world outside and the pictures in our heads*, om, hvordan der kan være forskel på virkeligheden og vores opfattelser af den (Lippman, 1922). Hvis vi forstår verden på forskellige måder, så ville det være mærkeligt, hvis vores vej til krydset på stemmesedlen er helt den samme. Cirka 40 år senere udkom *The American Voter*, som anses som hovedværket i Michiganskolens vælgeradfærdsteori, der lægger vægt på partiidentifikations rolle for partivalg (Campbell et al., 1960). Og netop dette budskab er sidenhen blevet det centrale, der fremhæves ved Michiganskolens studier, men de laver også en opdeling af vælgerne i forskellige grupper baseret på deres abstraktionsniveau i tilgangen til politik.

Denne opdeling er i overvejende grad blevet overset. Blumenstiel (2014, pp. 18-19) kalder det homogenitetsparadokset: "That electoral scientists nevertheless by and large have continued to ignore heterogeneity in voters' calculi is what might be called the homogeneity paradox: Although it has been known for a long time that voters indeed are *not* all alike as to how they weight different

considerations to derive their party preferences, we often keep assuming that they are." Rivers (1988) har samme pointe, idet han undrer sig over, at ideen om vælgerheterogenitet i *The American Voter* (Campbell et al., 1960) stort set er blevet ignoreret sidenhen. Nogen vil måske endda påstå, at forfatterne bag *The American Voter* heller ikke selv tog konsekvensen af denne accept af heterogenitet, eftersom deres teori om partiidentifikation antages at være ens for alle (Lewis-Beck et al. (2008, p. 81) i Blumenstiel og Plischke (2015)). Dette kan være en årsag til, at heterogenitetstanken er blevet glemt (Sniderman, Brody og Tetlock, 1991), men en anden årsag kan være, at den opdeling af vælgere i forskellige abstraktionsniveauer, som fremgår af *The American Voter*, næsten helt identisk gengives i Converses berømte artikel, som udkom fire år efter (Converse, 1964).

2.1.1 Arven fra Converse

Converse (1964)¹ inddeler respondenterne i fem niveauer ud fra besvarelser af åbne spørgsmål om vælgernes forståelse af politik fra den amerikanske valgundersøgelse i 1956. Han er særligt interesseret i begrebet *constraint*, som vel kan oversættes med en blanding af sammenhæng og begrænsning. Hans påstand er, at ens holdninger skal være sammenhængende over tid og i forhold til hinanden for at de skal give mening. Det er på den baggrund, inddelingen skal forstås.

Niveau 1 er vælgere, der betegnes som ideologer, og som i deres besvarelser beror på abstrakte begreber. Han skriver, at det ikke er et krav, at de benytter et liberalt-konservativt kontinuum, men at dette empirisk viste sig at være den altovervejende abstrakte dimension, disse ideologer benytter.

Niveau 2 kalder han for næsten-ideologer, som er vælgere, der kun perifert benytter en ideologisk dimension, eller hvor det er tvivlsomt, hvor god deres forståelse af begreberne er.

¹Man kan ikke nævne Converse uden også at nævne kritikerne. Det tjener dog ikke noget formål i dette speciale at gå ind i en længere diskussion af den minimalistiske tilgang til public opinion. Se dog Achen (1975) og Smith (1980) for metodiske kommentarer til Converses opdeling af vælgere i de forskellige niveauer

Niveau 3 er vælgere, som ikke beror på nogen form for ideologiske begreber, men som tænker politik i forhold til grupper, og relaterer politiske spørgsmål hertil. Det handler eksempelvis om, hvorvidt en social gruppe tilgodeses eller ej, hvilket kan komme til udtryk ved holdninger til eksempelvis virksomheder, indvandrere, de rige eller arbejderne. Forskellen på disse vælgere og ideologerne er, at deres forståelsesramme er mere begrænset til grupper. Hvis de bliver bedt om at tage stilling til et spørgsmål, som ikke relaterer direkte til en gruppe, som de identificerer sig med eller imod, så har de svært ved at danne en holdning, som ifølge Converse giver mening i forhold til deres gruppetilhørsforhold. Han giver et eksempel med en person, som har angivet sig selv som værende stærk socialist, men som er tilhænger af, at elforsyning varetages af private virksomheder. Der er således uoverensstemmelse mellem hans påståede ideologi og hans holdninger, fordi han ikke formår at knytte det konkrete spørgsmål op på en gruppes interesser. Converse tilskriver dette hans lave uddannelsesniveau og lave politiske interesse.

Niveau 4 er vælgere, som har en form for holdning til politik, om end de hverken relaterer sig til ideologi eller gruppeinteresser. Deres udsagn er udtryk for evalueringer af partier eller kandidater ud fra en association til eksempelvis krig eller opgangstider, eller de kan være udtryk for holdninger til meget specifikke politikker, som står vælgeren nær.

Endelig er niveau 5 vælgere, som ikke har nogen politiske holdninger, og hvis tilgang til politik er baseret på eksempelvis tankeløs loyalitet til et parti eller evalueringer af politikernes personlige karakteristika. I dette niveau er også vælgere, som erkender, at de har fulgt så lidt med i politik, at de ikke kan sige noget om partierne eller kandidaterne.

I Converse (1964)'s undersøgelse fra 1956 er 3.5 % af vælgere i niveau 1, 12 % af vælgere i niveau 2, 45 % af vælgere i niveau 3, 22 % af vælgere i niveau 4 og 17.5 % af vælgere i niveau 5. Han finder desuden et faldende niveau af politisk information, uddannelse og politisk deltagelse, jo lavere niveau af abstraktion, vælgere indplaceres

i. Converse (1964) skriver sig op imod en forestilling om, at vælgerne er ligesom den politiske elite, og forstår politik på samme måde som dem. Derfor, er min påstand, bliver billedet af vælgerne politiske kompetencer generelt mere dystert, og det bliver mere magtpåliggende for andre forskere at kritisere det billede. Dette kan være en grund til, at Converse (1964), og for så vidt også Campbell et al. (1960), ikke er blevet husket for deres bidrag til at forstå forskellen mellem vælgerne. Bidraget er dog vigtigt, fordi det viser, at vælgerne er forskellige, og at de forstår politik på forskellige måder. Det betyder, at vi ikke kan have de samme forventninger til dem i forhold til, hvordan de opfatter politik, hvordan de danner holdninger og hvordan de handler. Det vil eksempelvis være forkert at forvente, at en person i niveau 5, som slet ikke følger med i politik, stemmer ud fra nogen som helst overvejelser om ideologi eller politiske holdninger. Derimod vil det være en fornuftig antagelse, at vedkommende, i det omfang de stemmer, lægger vægt på partilederne.

2.2 Genopdagelsen

Converses artikel fik stor gennemslagskraft, særligt på grund af opdelingen af vælgerne i de fem niveauer, og fokus på den store andel af vælgere, der befinder sig på et meget lavt abstraktionsniveau i deres forståelse af politik. Denne påstand om, at vælgerne har non-attitudes i forhold til politik, blev centrum for den akademiske debat i kølvandet på artiklen. Dette kan have ført til, at man ikke har tænkt på, at konsekvensen af, at vælgerne befinder sig på forskellige niveauer, er heterogenitet i vælgerne politikkforståelse.

Først 20 år senere blev Rivers (1988) den første til at tage tråden op og undersøge vælgerheterogenitet. Hans udgangspunkt er en kritik af den måde, man hidtil har bedrevet surveyforskning på, idet han skriver, at man har benyttet en fremgangsmåde, hvor man har lagt vægt på de variabler, der bedst kunne forklare eksempelvis partivalg, hvilket har ført til, at man har afvist, at andre variabler kunne bidrage med forklaringskraft. Hans pointe er, at sådan en fremgangsmåde kan være fin, hvis man vil forklare udfaldet af et valg, men den

er utilstrækkelig, hvis man vil forklare, hvordan vælgerne når frem til deres kryds. Man mangler at tage højde for, at vælgerne kan lægge forskellig vægt på forskellige faktorer, hvilket kan føre til, at to vælgere med ellers identiske holdninger kan have forskellige partivalg (Rivers, 1988).

Rivers foreslår en alternativ statistisk model kaldet COLOGIT (Completely Ordered Logit), hvor hver respondents rangering af alle kandidaterne benyttes til at vise heterogenitet i partivalg. Han fokuserer særligt på, hvordan vælgerne lægger forskellig vægt på kandidaternes partitilhørsforhold og ideologi, og han finder markant heterogenitet i vægten af de to faktorer. Mønstret er, at vælgerne er meget polariserede, således at de lægger stor vægt på den ene faktor og kun lille vægt på den anden. Tre år efter Rivers' artikel udkom Reasoning and Choice (Sniderman, Brody og Tetlock, 1991), som er blevet en klassiker i svaret på den minimalistiske forståelse af vælgerne kompetencer. Deres hovedpointe er, at vælgerne benytter *heuristics*, eller mentale genveje, som hjælp til at danne holdninger til politiske spørgsmål, men de bidrager også med en forståelse af vælgerheterogenitet:

It does not make sense to ask how the public as a whole reasons about political choices unless one is prepared to assume that people by and large make up their mind the same way - that is, in weighing a choice, that people take account of more or less the same considerations and attach more or less the same weight to them. (Sniderman, Brody og Tetlock, 1991, p. 9)

Værkets udbredelse taget i betragtning, er det mærkværdigt, at dette citat ikke har haft større gennemslagskraft. De konkluderer, at forskelle i vælgerne informationsniveau og politiske opmærksomhed skaber en heterogenitet i deres forståelse af politik (Sniderman, Brody og Tetlock, 1991, kap. 9), som har indflydelse på deres partivalg.

2.2.1 Moderne bidrag

Der gik lang tid, inden nogen tog tråden op fra Rivers og Sniderman, Brody og Tetlock, men de seneste 10 år har budt på en snes studier, som har undersøgt vælgerheterogenitet med direkte inspiration fra disse studier. Hovedparten af de eksisterende studier er bygget op om en ide om at kvalificere de variabler, der normalt bruges til at forklare partivalg. Det gør de ved at lade variablerne afhænge af, hvor vigtige de er for respondenten. Hvis man eksempelvis vil undersøge en partileders effekt på vælgernes partivalg, så vil den gængse fremgangsmåde være at tilføje en variabel for evaluering af partilederen. Bartle (2005) kvalificerer dette ved, at han indsætter et interaktionsled for, om vælgeren primært har stemt ud fra partiledersympati eller ud fra andre kriterier. Denne tilgang er relativt simpel, men bidrager med stor nytte, da den tager højde for, om en variabel er relevant for den enkelte vælger eller ej.

Tilgangen med at kvalificere en enkelt forklarings effekt på partivalg er den mest udbredte, og interessen har hidtil været på henholdsvis issues og partiledersympati. Når disse to faktorer har været genstand for størst interesse, så skyldes det formentlig, at de passer godt med en ide om et modsætningsforhold mellem vælgere, der lægger vægt på substantielle overvejelser og vælgere, der er mere "overfladiske". Denne modsætning er intuitiv, og den passer godt ind i diskussionen om non-attitudes, og hvorvidt vælgerne har sammenhængende holdninger. Studier af vælgerheterogenitet kan bidrage til diskussionen, som hidtil har været en skyttegravskrig mellem minimalisterne på den ene side og optimisterne på den anden side. Ved at tage højde for, at vælgerne er forskellige, og ved at forstå vigtigheden heraf, kan vi måske få de to sider til at mødes i en erkendelse af, at svaret måske ikke er et enten/eller, men et både/og. Hvis vælgerne er grundlæggende forskellige, så giver det ikke nogen mening at tale om, at vælgerne under ét er enten *ideological innocent*, som Converse ville udtrykke det, eller kompetente vælgere med forståelse af det politiske system. Nogle vælgere lever formentlig op til Converses skræmbillede om non-attitudes, mens andre er i den

modsatte grøft.

Det er formentlig koblingen til non-attitudes og Converse, som har ført til, at man særligt har været interesseret i politisk sofistisering som betingende variabel. Som nævnt har nogle studier brugt selvrapporteret motivation som kilden til heterogenitet, men disse studier har derefter undersøgt sammenhængen mellem denne motivation og politisk sofistisering (Stubager og So, 2015; Bartle, 2005). Andre studier bruger politisk sofistisering i en mere direkte form som moderator af effekten af andre variabler. I det følgende afsnit vil jeg diskutere litteraturen på området.

3 Studier af vælgerheterogenitet

Den følgende gennemgang af den eksisterende litteratur er struktureret efter, hvilken effekt, de er interesserede i. Først diskuterer jeg de ganske få undersøgelser, som har studeret vælgerheterogenitet mere bredt, og altså har inddraget flere end en enkelt faktor. Dernæst gennemgår jeg studier, der har fokuseret på heterogenitet i forhold til partiledersympati og derefter heterogenitet i forhold til issues i bred forstand. Det skal i øvrigt nævnes, at specialet her handler om heterogenitet på individniveau. Bernhard Wessels, Rattinger og Schmitt-Beck (2014) indeholder en række studier af heterogenitet på forskellige niveauer, som jeg ikke kommer ind på her.

3.1 Kernelitteraturen

I dette afsnit gennemgår jeg fire studier, der har vælgerheterogenitet som grundlæggende tema, og som behandler en række forskellige faktorer på samme tid. To af studierne er udkommet for nyligt, mens de to øvrige er et par årtier gamle.

3.1.1 De nye

Stubager og So (2015) undersøger sammenhængen mellem selvrapporteret motivation, og hvorvidt vælgerne lægger vægt på henholdsvis partiledersympati, ideologi, position issues og valence issues. Deres empiri stammer fra valgundersøgelsen for folketingsvalget i 2011, så deres studie er yderst relevant for specialet her. Den selvrapporterede

motivation indfanger de ved hjælp af et spørgsmål med seks svarkategorier, hvor respondenterne skal svare på, hvilken af de seks faktorer, de har lagt mest vægt på, da de stemte ved valget. De seks kategorier er position issues, valence issues, ideologi og tre gange partiledersympati². I deres empiriske analyser slår de de tre partilederkategorier sammen, så de har de fire førnævnte faktorer som bevæggrunde for partivalg. Disse fire inddrager de som interaktionsled i deres modeller, så den selvrapporterede motivation interageres med den tilsvarende variabel.

Stubager og Sos konklusion er, at tre af de fire typer af forklaringer på partivalg har større betydning for de respondenter, som angiver, at de har lagt vægt på dem. Kun position issues er uafhængig af, hvorvidt respondenterne har angivet, at de har sat deres kryds på baggrund heraf. Stubager og Sos forklaring herpå er, at effekten af position issues forsvinder, fordi de kontrollerer for ideologi, idet disse to er stærkt korreleret. Hvis de fjerner ideologi bliver effekten signifikant og substantiel. I forhold til de øvrige interaktioner, så har både ideologi, valence issues og partiledersympati større betydning for partivalg blandt de respondenter, der har angivet, at de stemmer ud fra disse kriterier. De kan dermed konkludere, at der er betydelig heterogenitet blandt danske vælgere med hensyn til, hvilke faktorer, de lægger vægt på, når de sætter deres kryds. De stopper dog ikke ved denne konklusion, for de undersøger også karakteristika ved de forskellige typer af vælgere. De finder, at det særligt er vælgere med lavere uddannelsesniveau og lavere grad af politisk interesse og viden, som angiver, at de stemmer ud fra deres evaluering af partilederen, mens der ikke ses nogen effekt fra medieforbrug, partitilknytning eller hvornår man har afgivet sin stemme.

Dette resultat kan ses i relation til Converse (1964)'s inddeling i de fem niveauer af abstraktion, hvor han fandt en sammenhæng mellem højt abstraktionsniveau og grad af uddannelse og poli-

tisk information og deltagelse. Det tyder altså på, at disse faktorer har stærke modererende effekter.

Endelig skriver Stubager og So (2015), at når man inddrager heterogenitetseffekter i modellerne, så ofrer man en del af simpelheden i modellerne, men, skriver de, "this sacrifice seems necessary if we are to arrive at an improved understanding of the factors that drive voters' decisions — with the possibility to minimize politicians' misreading of the voters' wishes entailed herein" (Stubager og So, 2015, pp. 32-33). De konkluderer dermed, at *one model doesn't fit all*, hvilket er en meget stærk og vigtig opbakning til specialet her, særligt fordi der er tale om et studie af danske vælgere.

Også Blumenstiel og Rattinger (2011) inddrager flere motivationsfaktorer, og de benytter også selvrapporteret motivation. De har seks kategorier af motivation for partivalg: parti (herunder fem underkategorier: tilknytning, interessevaretagelse, gruppetilknytning, regeringskompetence og vane), issues, kandidater, strategi, protest og andre grunde. Deres empiri stammer fra det tyske Bundestagsvalg i 2009, og deres analyse er delt op på de forskellige tyske partier. Derfor er deres konklusioner i nogen grad betinget af parti. Blumenstiel og Rattinger konkluderer, at for respondenter, som har stemt ud fra partiovervejelser, har partiidentifikation en større betydning, men kun i to ud af fem tilfælde. De finder ingen sammenhæng mellem selvrapporteret issue-motivation og det at lægge vægt på issues, og på samme måde lægger respondenter, som angiver kandidater som den vigtigste grund til deres partivalg, ikke mere vægt på partiledersympati. Koefficienterne for interaktionsledene i deres model går dog i de fleste tilfælde i den forventede retning, men er i de fleste tilfælde insignifikante. De finder dog en signifikant effekt af strategi- og protestmotivation, idet protestvælgere er mere tilbøjelige til at stemme på Die Linke, og strategiske vælgere mere tilbøjelige til at stemme på FDP. I deres konklusion lægger de dog vægt på, at de trods alt har fundet enkelte signifikante effekter, som altså peger i retning af vælgerheterogenitet, og de skriver også, at forklaringskraften i deres modeller bliver forbedret ved at inddrage interaktionsledene. Disse resultater indikerer, at det

²Årsagen til, at der er tre forskellige svarmuligheder for at basere sin stemme på partilederen er, at der er en normativ forventning om, at man baserer sit valg på mere substantielle overvejelser. Ved at medtage partiledersympati tre gange på tre forskellige måder, forsøger Stubager og So at kompensere for dette

er værd at undersøge vælgerheterogenitet, om end konklusionerne ikke er lige så tydelige som hos Stubager og So (2015).

3.1.2 De gamle

Ifølge Stubager og So (2015) er de og Blumenstiel og Rattinger (2011) de eneste, der har lavet studier af vælgerheterogenitet, hvor man har inddraget flere end en enkelt faktor, men Lau (1989) har lavet noget, der ligner meget. Hans afhængige variabel er godt nok et følelsetermometer af to præsidentkandidater, og ikke direkte partivalg, men ellers er hans design meget lig Stubager og Sos og Blumenstiel og Rattingers.

Laus udgangspunkt er et koncept om, at vælgerne har forskellige måder at tænke på, og at disse er stabile over tid. Hans teori er, at den måde, man tænker på, har betydning for, hvilken information, man bearbejder, og hvordan man når frem til det valg, man træffer. Han benytter tre typer af skemaer, som er grundlaget for ens tænkemåde: 1) Issue, 2) Parti og 3) Partileder. I praksis operationaliserer han dem ved at kode respondenternes svar på åbne spørgsmål om forskelle på de politiske partier, om vurderinger af de to præsidentkandidater og om forståelsen af begreberne liberal og konservativ. I en statistisk analyse finder han tre latente faktorer, som hver repræsenterer et af de tre skemaer. I modellen for evaluering af kandidaterne, inkluderer han variabler for ideologi, partiidentifikation, issues og partiledersympati, foruden en række baggrundsvariabler. Men mest vigtigt for spørgsmålet om vælgerheterogenitet er, at han også inddrager interaktionsled mellem de tre skemaer og deres respektive relevante variabler.

Lau konkluderer, at alle tre interaktionsled har betydning. Respondenter, der benytter et partiskema, lægger større vægt på partitilknytning, når de evaluerer præsidentkandidaterne, mens issuevælgere og kandidatvælgere lægger vægt på henholdsvis issues og personlige træk ved kandidaterne. Disse konklusioner er i tråd med Stubager og So (2015)'s resultater, og giver vægt til ideen om, at vælgerne tænker på forskellige måder, hvilket har betydning for, hvordan de træffer politiske

valg.

Endelig opstiller Sniderman, Brody og Tetlock (1991) to forskellige modeller for partivalg, en for vælgere med kort uddannelse og en for vælgere med lang uddannelse. De nævner dog, at moderatoren er informationsniveau, men at de benytter uddannelse som operationalisering heraf. De finder markante forskelle på de to grupper af vælgere, hvilket kommer til udtryk i, hvilke faktorer, der har størst betydning for deres partivalg. Sniderman, Brody og Tetlock skelner mellem to typer af kandidatevaluering, hvor den ene er en approval af den siddende præsident, mens den anden type er en vurdering af de to kandidater over for hinanden. De finder, at de kortuddannede lægger mest vægt på den ensidige evaluering af den siddende præsident, mens de højtuddannede lægger mest vægt på sammenligningen mellem de to kandidater. Årsagen hertil, skriver de, er at de kortuddannede formentlig har et ret lavt niveau af politisk information, og derfor ikke kender den siddende præsidents modstander, som vil være relativt ukendt i offentligheden sammenlignet med præsidenten. Derudover finder de, at kun de højtuddannede lægger vægt på policy i deres partivalg. Sniderman, Brody og Tetlock (1991) bidrager dermed både teoretisk og empirisk til påstanden om, at der er substantiel vælgerheterogenitet, som er værd at tage højde for i modeller for partivalg.

3.1.3 Opsummering

De fire nævnte studier har fundet substantiel heterogenitet blandt vælgerne på tværs af både tid og sted. Moderatoren bag heterogeniteten er den motivation, man har for at sætte sit kryds, og den lader til at være stærkt påvirket af ens politiske sofistisering, som er et udtryk for blandt andet politisk viden og interesse. De forklaringer, som man har fundet heterogenitet i, er både substantielle overvejelser, såsom ideologi og issues (herunder position og valence), og mere overfladiske overvejelser som partiledersympati. Desuden er der fundet heterogenitet i forhold til blandt andet partitilknytning. I en dansk kontekst skal det dog nævnes, at partitilknytning er mindre relevant end i en amerikansk kontekst med et to-parti-system. Par-

tiidentifikation i europæisk og dansk kontekst har vist sig at være endogen til selve partivalget, hvorfor det ikke giver mening at inddrage i modeller for danske vælgere (Stubager og So, 2015).

De netop gennemgåede undersøgelser har undersøgt heterogenitet i både substantielle og mere overfladiske overvejelser på samme tid. I de følgende afsnit gennemgår jeg studier af vælgerheterogenitet, hvor man kun har fokuseret på en enkelt variabel. Disse studier er centreret omkring partiledersympati og issues, forstået i bred forstand. Disse to typer af forklaringer på partivalg, og heterogeniteten i forbindelse hermed, gennemgår jeg i de følgende afsnit.

3.2 Partiledersympati

Studierne af heterogenitet i betydningen af partiledersympati adskiller sig fra hinanden i form af, hvorvidt de benytter selvrapporteret motivation som moderator for heterogeniteten, eller om de benytter politisk sofistikering. Det følgende afsnit struktureres derfor efter typen af motivation.

3.2.1 Selvrapporteret motivation

Bartle (2005) er særligt interesseret i at undersøge, om forskellige vælgere lægger forskellig vægt på partiledersympati. Hans moderator er, i lighed med Stubager og So (2015), selvrapporteret motivation, hvor respondenterne er blevet spurgt om, hvorfor de har stemt på det parti, som de har, og de har kunnet vælge svarene "bedste politik", "bedste leder" eller at de har stemt taktisk. Bartle finder, at de vælgere, som angiver, at de har valgt parti på baggrund af partiets leder, er mere tilbøjelige til at lægge vægt på partiledersympati, når de sætter deres kryds. Bartle (2005) finder, at vælgere, som svarer, at de stemmer ud fra partilederen, har lavere politisk interesse og i mindre grad kender partiernes politik, hvilket er i overensstemmelse med Stubager og Sos resultater. Bartle finder dog også, at vælgere, der stemmer ud fra partiledersympati, læser færre broadsheetaviser og ser mere valgkamp på tv, hvilket er i modstrid med Stubager og So (2015), der hverken finder en sammenhæng mellem selvrapporteret motivation og avislæsning eller forbrug af tv-nyheder. Denne

forskel kan skyldes, at de kontrollerer for forskellige ting i deres modeller, men den kan også skyldes, at der er forskel på Storbritannien og Danmark, og at der er forskel fra valg til valg.

I en dansk sammenhæng viser Andersen og Borre (2007), hvordan forskellige typer af vælgere divergerer i deres svar på et spørgsmål om, hvorvidt de ved folketingsvalget i 2005 stemte mest ud fra politiske holdninger eller mest ud fra partilederen. Deres konklusion er, at partitilknytning og politisk interesse øger effekten af holdninger og svækker effekten af partiledere, men også, at partilederne har størst påvirkning på kvinder og på de unge. Det skal dog nævnes, at deres konklusioner er baseret på en krydstabel, hvor der dels ikke er kontrolleret for eventuel spuriøsitet eller andre meningsforandrende sammenhænge, og dels ikke er opgivet nogen form for statistisk usikkerhed. Ikke desto mindre viser den, at der er markant heterogenitet i vælgerskaren, hvilket underbygger relevansen af specialet her.

3.2.2 Politisk sofistikering

De fleste af de hidtil nævnte studier har undersøgt sammenhængen mellem selvrapporteret motivation og heterogenitet i partivalg, og derefter studeret forskelle i karakteristika blandt de forskellige typer af vælgere, eksempelvis i form af politisk sofistikering. Blumenstiel (2014) er dog interesseret i den direkte sammenhæng mellem politisk sofistikering og heterogenitet. Han operationaliserer begrebet ved at kombinere to vidensspørgsmål og et spørgsmål om politisk interesse. Formålet hermed er at indfange både et objektivt element i form af faktuel viden og et subjektivt element i form af selvrapporteret interesse. Hans data er fra valgundersøgelsen for det tyske Bundestagsvalg i 2009, og han finder, at vælgere med større politisk sofistikering i højere grad lægger vægt på partikompetence og kandidatsympati end vælgere med lav politisk sofistikering. Sidstnævnte, altså at politisk sofistikering har en positiv sammenhæng med kandidatsympati, er i modstrid med hvad både Bartle (2005) og Stubager og So (2015) konkluderer, og Blumenstiel (2014) nævner også, at der er modstridende resultater på området. Han skriver dog,

at en forklaring kan være, at han kigger entydigt på kandidatsympati, og ikke sammenligner med, hvor stor vægt, vælgerne lægger på policy. Man kunne forestille sig, skriver han, at vælgerne med høj politisk sofistikering i endnu højere grad lægger vægt på policy end kandidater. Altså at de både lægger mere vægt på kandidater og på policy end vælgere med lav politisk sofistikering. Dette udelukker ikke, at de lægger relativt mere vægt på policy end på kandidater, samtidig med, at de lægger mere vægt på begge faktorer end vælgere med lav politisk sofistikering. Denne diskussion viser, at det er vigtigt at have alle relevante faktorer med i en undersøgelse af vælgerheterogenitet, men understreger også, at det er et område, som kræver yderligere udforskning.

Den kontraintuitive konklusion, at politisk sofistikerede vælgere lægger mere vægt på partiledersympati, kan også findes hos Miller, Wattenberg og Malanchuk (1986). De undersøger ikke direkte partivalg, men studerer, hvilke typer kandidat-egenskaber, vælgerne gør brug af i deres evaluering af præsidentkandidater. De har fem kategorier: kompetence, integritet, troværdighed, karisma og personlighed, og de ser en forskel på, hvem der benytter de forskellige egenskaber i deres evaluering af præsidentkandidaterne. De opfatter de første tre som mere substantielle, mens de to sidstnævnte betegnes som mere overfladiske. De finder, på linje med Blumenstiel (2014), en positiv sammenhæng mellem uddannelse og brugen af alle fem typer af egenskaber, men de finder også, at for de højtuddannede fylder de substantielle egenskaber relativt mere end hos de lavtuddannede, som lægger mere vægt på de mere overfladiske egenskaber. Det samme mønster gør sig gældende for personer med henholdsvis høj og lav politisk interesse. Dette indikerer, ligesom i tilfældet med Blumenstiel, at vælgere med høj politisk sofistikering kan score højere på stort set alle faktorer end vælgere med lav politisk sofistikering, men det er vigtigt at have i mente, at politisk sofistikerede vælgere godt kan lægge større vægt på substantielle overvejelser end på overfladiske overvejelser, selvom de lægger mere vægt på begge typer overvejelser end vælgere med lav politisk sofistikering. Miller, Watten-

berg og Malanchuk laver desuden en relativt simpel model for partivalg, hvor kun disse fem egenskaber medtages som uafhængige variabler, og her er konklusionen den samme som ovenfor. Ved at køre tre modeller for tre uddannelsesniveauer finder de, at kompetence, integritet og troværdighed fylder mest for de højtuddannede, mens karisma og personlighed fylder mest for de lavtuddannede. Studiet er relevant her, fordi det skaber opmærksomhed på, at der findes forskellige typer af kandidatevalueringer, og at der er forskel på, hvad der ligger til grund for en evaluering af en politisk kandidat.

3.2.3 Pessimisterne

Dette underafsnit har jeg kaldt pessimisterne, fordi de to følgende studier konkluderer, at det ikke er værd at inddrage heterogenitet i studierne af vælgeradfærd. Begge undersøgelser handler om politisk sofistikering og partiledersympati, og finder altså ikke grund til at tage højde for heterogenitet. Forfatterne til den første undersøgelse mener ikke, at den ekstra forklaringskraft, man får ud af at tage højde for heterogenitet, er det tab af enkelhed værd, som er det, man ofrer, når man benytter en mere kompliceret model. Den anden undersøgelse viser slet ikke nogen heterogenitetseffekt.

Clarke et al. (2009) undersøger sammenhængen mellem politisk sofistikering og effekten af partiledersympati på partivalg. De operationaliserer politisk sofistikering som en kombination af politisk viden og formel uddannelse, og de har to teser om indflydelsen på effekten af partiledersympati. 1) en lineær sammenhæng, hvor større politisk sofistikering fører til lavere effekt af partiledersympati, og 2) en kvadratisk sammenhæng (altså sofistikering ganget med sig selv), hvor effekten er mindst for vælgere med lille og høj politisk sofistikering, mens den er størst for vælgere, der har et mellemhøjt niveau. Mekanismen er, at vælgere med lav politisk sofistikering slet ikke opfanger information om partiledere, hvorfor effekten for dem er lav, og vælgere med høj politisk sofistikering inddrager et større spektrum af overvejelser i deres partivalg. Det betyder, at selvom de kender til partilederne, så er effekten heraf i konkurrence med

mere substantielle overvejelser, eksempelvis issues og ideologi. Vælgere med et mellemhøjt niveau af politisk sofistisering lægger størst vægt på partiledersympati, forventer Clarke et al. (2009), fordi de kender til partilederne, men ikke har mange andre konkurrerende overvejelser at lægge til grund for deres partivalg.

I deres empiriske analyser kører Clarke et al. to separate modeller, hvor henholdsvis den lineære og den kvadratiske sammenhæng testes, og begge typer af sammenhænge er signifikante. De gør dog ikke mere for at teste forskellen på de to modeller, og de to modellers forklaringskraft er den samme, så det er svært at afgøre, hvor meget den kvadratiske sammenhæng bidrager med i forhold til den rene lineære sammenhæng. De skriver også, at i deres tilfælde bliver modellen ikke bedre af at tage højde for heterogenitet. De baserer dette argument på, at den såkaldte AIC-værdi³ for modellen uden heterogenitetsfaktorer er markant mindre end i modellerne, hvor disse faktorer inddrages, hvilket er tegn på, at den ekstra forklaringskraft, som man får ud af at inddrage heterogeniteten, ikke står mål med den ekstra kompleksitet, som den medfører.

Heller ikke i Rahn et al. (1990)'s studie viser det sig nyttigt at tage højde for heterogenitet. De undersøger dels, hvordan vælgerne evaluerer to præsidentkandidater i form af kompetence, personlige kvaliteter og følelsesmæssig tilknytning, og dels, hvilken kandidat de vil stemme på. Rahn et al. kører tre separate modeller for hver afhængig variabel: en for hele samplen og en for vælgere med henholdsvis lille og høj politisk sofistisering. De finder ikke nogen markant forskel på koefficienterne på tværs af de tre modeller. De forklarer dette ved, at data er indsamlet på baggrund af et præsidentvalg, hvor vælgerne udsættes for store mængder politisk information, og hvor valget mellem to kandidater er relativt simpelt. Deres resultat kan dog også skyldes et relativt simpelt design, hvor de kun har partiidentifikation og af-

fektion i forhold til kandidaterne som uafhængige variabler. I et mere uddybende design, hvor også issues, ideologi og andre variabler var inddraget, ville konklusionen måske være en anden. Desuden skal det bemærkes, at et præsidentvalg er markant anderledes end et parlamentsvalg, hvor fokus udelukkende er på de to kandidater.

3.2.4 Opsummering

Den bedste måde at overbevise sin læser om, at man har fat i den lange ende, er ved ikke kun at vise alle de studier, der bakker ens påstand op, men ved også at diskutere de studier, der går ens påstand imod. Derfor er det meget vigtigt at tage de ovennævnte studier alvorligt, og de bidrager med meget væsentlige pointer, som er vigtige at have med i det empiriske arbejde. Den mest indlysende pointe er selvfølgelig den, at hvis der ikke er nogen nævneværdig forskel på koefficienterne blandt de forskellige grupper af respondenter, som man forventer er forskellige i deres tilgang til politik, så er ens påstand ikke særligt god. Det skulle være selvindlysende, men nogle gange ser man, hvordan forskere torturerer deres data, indtil det tilstår. Dette er værd at have i baghovedet i det empiriske arbejde. Den næste, og mindre indlysende pointe, som Clarke et al. bidrager med, er opmærksomheden på balancegangen mellem en models forklaringskraft og dens enkelhed. Man skal hele tiden have for øje, at jo mere kompleks, man gør sin model, jo sværere bliver den at forstå og formidle. Derfor skal man altid overveje, om de ekstra forklaringer, man sætter ind, har for store omkostninger for formidlingen og forståelsen af modellen.

Når dette er sagt, så er disse studier dog fåtallige i forhold til de øvrige studier, der har fundet heterogenitet i partivalg. På linje med hvad kernelitteraturen har fundet, så viser resultaterne fra studierne af heterogenitet i forhold til partiledersympati også, at der dels er substantiel heterogenitet og dels at den stammer fra forskelle i politisk sofistisering. De forskelligartede resultater kan måske forklares ved, at der er forskel på lande og på valg. Hvad der gør sig gældende i et land ved et valg gør sig ikke nødvendigvis gældende ved et

³Akaike Information Criterion. AIC-værdien er udregnet ved at lægge to gange antallet af parametre i modellen til modellens afvigelse. På den måde bliver man så at sige straffet for at inddrage flere variabler, hvis disse ikke medfører et stort nok fald i modellens afvigelse. Det vil sige, at man ønsker AIC-værdien så lav som muligt.

senere valg eller ved et valg i et andet land.

3.3 Issues

Dette afsnit handler om issues, som kan betragtes som det substantielle modstykke til partiledersympati i partivalg. Først gennemgår jeg den mest intuitive tilgang, nemlig at kvalificere betydningen af issues ved at tage højde for, hvor vigtigt et issue er for vælgeren. Dernæst gennemgår jeg litteraturen om rationelle modeller, herunder økonomisk stemmeadfærd. Inddelingen skal ikke ses som en rigid opdeling, men blot et forsøg på en struktureret afsnittet.

3.3.1 Vigtighed af issues

I hvad der både kan ses som et bidrag til vores viden om vælgerheterogenitet og en tilføjelse til teorier om issue voting, viser Fournier et al. (2003) hvordan betydningen af issues for partivalg afhænger af, hvor vigtigt vælgerne opfatter de respektive issues. Den gængse forståelse i teorier om issue voting er, at jo større enighed der er mellem vælgeren og partiet eller politikeren, jo mere tilbøjelig er vælgeren til at stemme på vedkommende. Fournier et al. (2003) kvalificerer dette ved at tage højde for, hvor vigtigt et issue er for vælgeren. Denne kvalificering er meget logisk, for man må antage, at jo vigtigere et bestemt emne er for en person, jo større vægt vil vedkommende lægge på det, når han eller hun evaluerer politiske aktører. Derfor kan det også undre, at der ikke har været mere fokus på denne kvalificering. At vigtigheden af issues har betydning for deres effekt på adfærd blev allerede anført af Repass (1971) for over 40 år siden, men det lader ikke til at have fået megen opmærksomhed siden. Fournier et al. skriver også, at det er et emne, som stort set har været overset, dog med enkelte undtagelser (Krosnick, 1988, 1990).

Mekanismen, som ligger til grund for ideen om det, jeg vil kalde prioriteret issue voting, er at mennesket har begrænsede kognitive ressourcer. Med andre ord kan man ikke være opmærksom på alting, og derfor er nogle emner vigtigere end andre for den enkelte. Fournier et al. (2003) skriver, at når man træffer beslutninger, lægger man vægt på

de overvejelser, man først kommer i tanke om, og som er mest tilgængelige (jf. Zaller (1992)). De emner, man opfatter som vigtige, vil derfor spille en større rolle, når man afgiver sin stemme, fordi de er lettere tilgængelige, men også fordi man i højere grad er opmærksom på forskelle mellem de politiske partier eller kandidaters holdninger til emnet. Desuden vil et vigtigt emne have større betydning for partivalget, fordi det kan have rødder i værdier, viden og sociale og psykologiske mekanismer (Fournier et al., 2003). Deres konklusion er, at ved at tage højde for de forskellige emners vigtighed for den enkelte respondent, forbedres forklaringskraften af partivalgsmodellen, fordi vælgerne lægger mest vægt på holdninger til emner, de finder vigtige. Denne pointe er vigtig, fordi den udvider forståelsen af heterogenitet. Ikke blot er der forskel på, om vælgerne vægter issues eller partiledersympati højest, der er også forskel på, hvor stor vægt, vælgerne lægger på de enkelte issues, afhængig af, hvor vigtigt et issue er for dem.

3.3.2 Økonomisk stemmeadfærd

Studier af økonomisk stemmeadfærd er centreret omkring pocketbook og sociotropic voting. Førstnævnte henviser til, at vælgerne stemmer ud fra en vurdering af deres egen økonomiske situation, mens sidstnævnte henviser til en vurdering af den samfundsøkonomiske situation. Gomez og Wilson (2001) skriver, at man hidtil har betragtet vælgerne som en homogen gruppe, der enten stemmer ud fra det ene eller det andet. De gør op med denne forståelse, og undersøger heterogenitet i økonomisk vælgeradfærd. De finder, at politisk sofistikering er en markant moderator af brugen af økonomiske vurderinger i partivalget. Hidtil har den teoretiske antagelse været, at pocketbook anvendes mest af vælgere med lav grad af politisk sofistikering, fordi det kræver mindre tankekraft end sociotropic voting. Gomez og Wilson finder det helt modsatte, nemlig at vælgere med lav politisk sofistikering lægger mest vægt på samfundsøkonomiske overvejelser i deres partivalg, mens vælgere med høj politisk sofistikering i højere grad lægger privatøkonomiske årsager til grund. Effekten er dog størst for pocketbook voting, som væl-

gere med lav politisk sofistikering slet ikke lægger vægt på. Gomez og Wilsons teoretiske forklaring er, at vælgere med høj politisk sofistikering ved, at politikerne kun har delvis kontrol over samfundsøkonomien, og derfor stiller de dem ikke til ansvar, i modsætning til vælgere med lav politisk sofistikering. Til gengæld er vælgere med høj politisk sofistikering klar over, at politikerne har indflydelse på deres privatøkonomiske situation, og derfor stiller de politikerne til ansvar herfor.

En anden modsætning i teorier om økonomisk stemmeadfærd er mellem retrospektive og prospektive evalueringer. De Vries og Giger (2014) tager udgangspunkt i Fiorina (1981)'s teori om retrospektiv performance voting, som handler om, at vælgerne belønner eller straffer regeringen baseret på evalueringer af den seneste valgperiode. De kritiserer Fiorinas argument om, at netop overvejelser om regeringens indsats er let for alle vælgere at forstå, fordi de bare kan basere evalueringen på simple overvejelser om, hvorvidt dette eller hint er blevet bedre eller dårligere siden sidste valg. De skriver, at nogle vælgere lægger mere vægt på regeringens politik end andre, idet vælgere med større politisk sofistikering både er mere opmærksomme på regeringens politik, og også er bedre i stand til at fortolke den information, de får om politik. Og netop denne information er nødvendig for at stille regeringen til ansvar for landets udvikling. Dermed opstår der heterogenitet.

De Vries og Giger (2014) konkluderer, at der er en markant sammenhæng mellem politisk sofistikering og evnen eller viljen til at basere sit partivalg på regeringens indsats generelt. Dog modereres denne sammenhæng i nogen grad, når de skifter regeringens generelle indsats ud med regeringens indsats på det policyområde, som vælgeren finder vigtigst. Her er der en mindre effekt af politisk sofistikering, som særligt gør sig gældende ved meget positive evalueringer af regeringen. Deres konklusion er altså, at vælgere med lav politisk sofistikering ikke er i stand til at belønne eller straffe regeringens indsats, med mindre det drejer sig om et område, som har særlig betydning for dem. Denne konklusion står dog i kontrast til Gomez og Wilson (2001) og Sniderman, Brody og

Tetlock (1991). Sidstnævnte skriver, at selv vælgere med lav politisk sofistikering har et minimum af viden om, hvordan tilstanden er på landets økonomi.

Konklusionen er altså, at politisk sofistikering også har en betydning for, hvilken form for økonomisk vurdering, vælgerne lægger til grund for deres partivalg. Det følger trop på de øvrige studier, jeg har gennemgået, og øger indikationen på, at politisk sofistikering skaber vælgerheterogenitet.

3.3.3 Rationelle modeller

Med rationelle modeller mener jeg studier, der er baseret på en rumlig forståelse af politik, hvor det er den nærmest formelle afstand mellem vælgeren og det politiske parti, som er central (Downs, 1957).

Leiter (2012) undersøger, om der er forskel på de vælgere, der lægger mest vægt på ideologiske overvejelser ved partivalg, og de vælgere, der lægger mest vægt på valence issues. Sidstnævnte handler om politikernes integritet, kompetence og lederskab, men også om, hvorvidt vælgerne vurderer, at partiet er i stand til at indfri ønsker til et bestemt politisk mål. Dette er inspireret af Stokes (1963), og er når vælgerne lægger vægt på et bestemt mål, og vurderer partierne efter, hvem der bedst kan nå målet, uden at tage hensyn til midlerne, som er de konkrete politikker. Leiter finder, at politisk sofistikerede vælgere lægger markant større vægt på den ideologiske afstand til partierne, men at politisk sofistikering ikke gør nogen forskel i forhold til valence issues. Den teoretiske forklaring på dette er, at valence issues er lettere at forstå, og kræver således ikke nogen viden om politik for at være tilgængelig for vælgerne.

Denne konklusion bakkes op af Singh og Roy (2014), der benytter en online simulation af et valg til at teste, om politisk sofistikerede følger en anden mental rute til deres kryds end vælgere med lav politisk sofistikering. De konkluderer, at politisk sofistikerede vælgere er mere tilbøjelige til at stemme på en kandidat, som er ideologisk tæt på deres egen overbevisning. Mekanismen er, at de tilgår mere og bedre information om de politiske kandidater end politisk usofistikerede vælgere, og

at de er bedre i stand til at benytte den tilgængelige information til at træffe et *korrekt* valg⁴. Dette giver en indikation på, hvorfor politisk sofistisering forårsager heterogenitet. Politisk sofistikerede har mere information og er bedre til at bruge den end vælgere med lav politisk sofistisering, og det skaber altså heterogenitet i de faktorer, som kræver information for at blive benyttet. Dette er i høj grad tilfældet, når det drejer sig om ideologisk afstand mellem vælgeren og partiet.

3.4 Opsamling

Litteraturen om heterogenitet i vælgernes veje til deres kryds er stadig i sin vorden, men der er dog en række studier, der har taget emnet op. Grundlæggende er der enighed om, at politisk sofistisering har en markant betydning som moderator for, hvilke forklaringer, der har betydning for hvilke vælgere. Nogle studier benytter dog selvrapporteret motivation som moderator, men finder, at denne er stærkt forbundet med politisk sofistisering. Studier af betydningen af issues har benyttet vigtighed som moderator, hvilket er en vigtig pointe i forståelsen af heterogenitet i effekten af issues.

De forklaringer, man har fundet heterogenitet i, er på den ene side overfladiske overvejelser som partiledersympati og på den anden side mere substantielle overvejelser som ideologisk afstand til partierne og holdninger til issues. I nogle af studierne er der indikationer på, at der særligt er heterogenitet i de faktorer, som kræver et vist niveau af tankekraft. Forestillingen er, at heterogeniteten opstår som følge af forskelle i vælgernes evne og vilje til at modtage og bearbejde politisk information, men hvis informationen er simpel og lettilgængelig for alle, så har alle lige muligheder for at lægge vægt på den.

En stor del af den eksisterende litteratur er baseret på empiriske studier af amerikanske vælgere. I den forbindelse er det vigtigt at nævne, at der er stor forskel på USA og Danmark. For det

⁴Det kan dog diskuteres, hvad det vil sige at stemme korrekt. Eksempelvis skriver Baldassarri og Schadee (2006), at man kan forestille sig en venstreorienteret vælger, som stemmer på et højreorienteret parti, fordi vedkommende lægger stor vægt på lederskab, og vurderer lederen af det højreorienterede parti bedre end lederen af det parti, der ideologisk er tættest på vælgeren selv.

første er der grundlæggende, strukturelle forskelle i valgsystemerne. I USA spiller politikerne større roller som personer, fordi man har flertalsvalg frem for forholdstalsvalg, som man har i Danmark. Desuden spiller kandidaterne naturligvis en meget fremtrædende rolle ved præsidentvalg. For det andet er der stor forskel på danske og amerikanske vælgere. Danskere er kendt for at have et højt niveau af blandt andet politisk interesse sammenlignet med andre, også europæiske, lande (Milner, 2002; Andersen, 2004). Det kan betyde, at de empiriske fund i en amerikansk kontekst ikke er gældende i samme grad i en dansk kontekst.

3.4.1 Mit bidrag

Mit bidrag til litteraturen er tofoldigt. For det første vil jeg i det kommende afsnit give et bud på en teoretisk forståelse af vælgerheterogenitet, som er mere bredt anvendelig end de hidtidige teoretiske forklaringer. For det andet er mit bidrag empirisk, idet jeg vil undersøge en række forskellige moderatorer på forskellige forklaringer på partivalg. Jeg foretager en systematisk, hypoteseafprøvende test af forskellige moderatorer på forskellige faktorer, der kan have betydning for partivalg. Jeg er ikke stødt på lignende, systematisk gennemgang, hverken i dansk eller udenlandsk litteratur.

Mange studier har anvendt selvrapporteret motivation som moderator, hvilket er en glimrende måde at belyse heterogenitet på, men ulempen er, at det ikke bidrager med megen substantiel forklaring på vælgernes forskellighed. Mit formål er at finde mere grundlæggende forklaringer på heterogeniteten. På både det teoretiske og empiriske plan er det min målsætning at klargøre den mekanisme, som skaber vælgerheterogenitet.

4 Et nyt teoretisk grundlag for analyse af vælgerheterogenitet

I dette afsnit vil jeg diskutere den teoretiske baggrund for analysen. Blumenstiel (2014) skriver, at der endnu ikke er en generel teori til at forklare forskellighed i vælgernes veje til krydset, men ikke desto mindre findes der teorier, som er velegnede til at forklare vælgerheterogenitet. Formålet

med en teori er at give en logisk forklaring på en sammenhæng, og altså dermed beskrive den mekanisme, der forbinder årsagen til virkningen i en kausal kæde. I specialet her er det teoriens formål at forklare, hvorfor vælgerne lægger vægt på forskellige faktorer, når de træffer et politisk valg. Med inspiration fra den eksisterende litteratur på området, er det helt oplagt at tage udgangspunkt i den politiske psykologi. En sådan tilgang er særligt velegnet, fordi den kan beskrive den helt specifikke mekanisme, der får nogen vælgere til at tænke anderledes end andre. I deres undersøgelse af heterogenitet i partivalg skriver Sniderman, Brody og Tetlock (1991), at information er en af de formentlig få variabler, der kan være grundlag for heterogenitet:

"[...] it is necessary to consider whether there are pivotal factors that not only condition the voting decision in their own right, but also condition the conditioning influence of other causal factors. It is not likely there are many such pivotal factors, but information is quite likely to be one of them" (Sniderman, Brody og Tetlock, 1991, p. 164)

Information kan spille flere roller for heterogenitet i partivalg. For det første kan der være heterogenitet i den måde, vælgerne modtager og bearbejder information på, og for det andet kan der være forskel i den måde, vælgerne agerer på i fravær af information. Den politiske psykologi har teoretiske bud på begge dele, og i det følgende vil jeg diskutere to teoretiske retninger, som kan komplementere hinanden. Først behandler jeg Zallers RAS-model, der handler om, hvordan vælgerne modtager og bearbejder information, og på den kobler jeg teorier om heuristics, som handler om, hvordan vælgerne træffer beslutninger i fravær af information. Til sammen udgør disse teorier et fundament for min forståelse af heterogenitet i partivalg.

4.1 Brug af information

Zallers RAS-model kan nærmest i sig selv betegnes som en interaktionsmodel, forstået på den måde, at vælgerne reagerer forskelligt på politisk information afhængigt af en række forskellige faktorer.

Hans teori handler om, hvordan vælgerne modtager (receive) politiske budskaber, om de accepterer budskaberne eller ej, og endelig, hvordan de baserer deres spørgeskemabesvarelser herpå (sample) (heraf RAS). Modellen består af fire aksiomer, som jeg kort vil gennemgå her, da de er af central betydning for forståelsen af teorien. Gennemgangen er baseret på Zaller (1992, kapitel 3)

1. Reception

Modtagelsesaksiomet antager, at jo større en persons kognitive involvering i et emne er, jo større er sandsynligheden for, at vedkommende bliver eksponeret for og forstår budskaber om emnet

Det første aksiom er interessant, fordi det handler om, at der dels er forskel på vælgernes involvering i politiske emner, og dels at denne forskel har betydning for, hvorvidt de eksponeres for og forstår politiske budskaber. Det vil altså sige, at variation i vælgernes involvering i politik medfører, at nogle vælgere i højere grad end andre bliver udsat for politiske budskaber og forstår dem. Desuden er det værd at bide mærke i, at Zaller skriver om involvering i et emne, og ikke politik generelt. Dette er en vigtig pointe, for det understreger den teoretiske mekanisme: vælgerne bliver eksponeret for information om et givent emne i det omfang, de er interesseret i emnet. Den teoretiske forklaring er således meget specifik, og går ikke fra politisk opmærksomhed generelt til eksponering for politisk information om et givent emne, selv om det kan være nødvendigt at gøre det sådan i praksis⁵. Dette aksiom lyder trivielt, men er vigtigt at forstå, fordi det belyser, at vi ikke kan forvente, at mennesker med forskellige grader og typer af politisk involvering bliver udsat for, eller har forstået, politisk kommunikation på samme måde.

2. Resistance

Modstandsaksiomet er en antagelse om, at vælgerne vil modsætte sig argumenter, som

⁵Zaller (1992) operationaliserer kognitiv involvering i et emne som generel politisk opmærksomhed af praktiske årsager, fordi der i de fleste surveyundersøgelser ikke er spurgt til specifik information eller opmærksomhed om hvert enkelt emne. Zaller skriver dog, at tabet ved at gå fra et specifikt til et generelt mål er minimalt.

er imod deres politiske holdninger, men kun i det omfang at de har en viden, der gør dem i stand til at koble budskabet med deres eksisterende politiske holdninger

Resistance-aksiomet indeholder i sig selv en interaktion mellem modstand mod politiske budskaber og en kobling mellem budskabet og egne eksisterende holdninger. Med andre ord vil modstanden mod et politisk budskab stige, jo mere det er i modstrid med ens egne eksisterende holdninger, men denne sammenhæng er kun gældende, hvis man er i stand til at forstå, at det rent faktisk er tilfældet. Det kræver et vist niveau af opmærksomhed om et emne for at være i stand til at forstå, hvornår ny information er i modstrid eller overensstemmelse med ens eksisterende holdninger. Dog skriver Zaller, at dette afhænger af, hvor komplekst emnet er. I de fleste tilfælde, skriver han, er politiske emner så komplekse, at det ikke ligger lige for, hvad man bør være positiv eller negativ over for, men i nogle tilfælde, eksempelvis amerikanernes holdning til kommunister, er det meget eksplicit, hvad emnet indebærer. Aksiomet antager altså en sammenhæng mellem politisk opmærksomhed og hvorvidt man kan skabe sammenhæng i sine politiske holdninger. Vælgere med høj politisk interesse vil i højere grad blive eksponeret for politisk information (jf. første aksiom) og vil være bedre i stand til at forstå, om den nye information er i overensstemmelse med deres eksisterende holdninger.

3. Accesibility

Tilgængelighedsaksiomet antager, at jo senere en overvejelse har været præsenteret i vælgerens tanker, jo kortere tid tager det at hente overvejslen eller relaterede overvejsler fra hukommelsen

Zaller skriver ikke meget om det tredje aksiom, og det giver ikke anledning til yderligere kommentarer i forhold til heterogenitet, ud over, at det formentlig forstærker den heterogenitet, der opstår som følge af de to foregående aksiomer.

4. Response

Besvarelsesaksiomet antager, at vælgerne besvarer spørgsmål i spørgeskemaer ved en af-

vejning af de overvejsler, som i øjeblikket er fremtrædende eller tilgængelige for dem

Grundlaget for dette aksiom er, at vælgerne ikke benytter alle overvejsler, de nogensinde har gjort om et givent spørgsmål, når de besvarer spørgsmål. Tværtimod benytter de kun et fåtal af overvejsler, som er aktuelle for dem. Det særligt interessante ved dette aksiom er, at Zaller skriver, at den levner plads til heterogenitet i de overvejsler, som vælgerne lægger til grund for deres besvarelser. Hvor nogen har ideologiske overvejsler som de mest aktuelle, har nogen andre måske mavefornemelse eller egeninteresse, og dermed er også fjerde aksiom anvendeligt i forhold til heterogenitet. Zaller (1992, p. 49) refererer endda til Rivers (1988) og Sniderman, Brody og Tetlock (1991), og skriver, at hans model er "konsistent med en voksende litteratur, der indikerer, at sådan interpersonel heterogenitet er ret almindelig" (min oversættelse).

4.1.1 Opsummering

Zaller (1992)'s RAS-model er altså velegnet som teoretisk grundlag for heterogenitet, fordi den betoner, at politisk sofistikerede vælgere i højere grad bliver eksponeret for politisk information end usofistikerede vælgere, og at de er mere tilbøjelige til at forstå den information, de modtager. Det skal dog nævnes, at modellen er møntet på besvarelser af spørgsmål i spørgeskemaer, og ikke direkte på partivalg, men dens kraftige fokus på heterogenitet i informationsbearbejdelse gør den relevant at have med her. Som nævnt er der ikke en grundlæggende teori om heterogenitet i partivalg, og derfor er det nødvendigt at søge efter teoretiske forklaringer i periferien af feltet. En model for, hvordan vælgerne danner holdninger til politiske spørgsmål må siges at være stærkt beslægtet med partivalg, og er derfor egnet her. Men netop fordi modellen ikke er rettet direkte mod partivalg, og fordi den kan kritiseres på nogle områder, supplerer jeg med et andet teoretisk aspekt i det følgende afsnit.

4.2 Mentale genveje

Zaller (1992) skriver sig ind i den minimalistiske tradition, idet hans model er temmelig pessimistisk hvad angår vælgernes kompetencer. Kun få vælgere er politisk interesserede, og idet politik er meget komplekst, vil RAS-modellen antage, at de fleste vælgere ikke er i stand til at danne stabile og sammenhængende politiske holdninger. At niveauet for politisk information generelt er lavt blandt vælgere, er der udbredt enighed om, men der er uenighed om, hvilke konsekvenser, det har. Zaller (1992)'s pointe er, at det kan føre til, at vælgere accepterer politiske budskaber, som egentlig er i modstrid med deres eksisterende holdninger, og at rapporteringen af deres holdninger er meget ustabil, fordi den er baseret på de mest aktuelle overvejelser. I modsætning hertil er det opfattelsen i teorier om heuristics, altså mentale genveje, at vælgere er i stand til benytte forskellige former for hjælperedskaber, når de søger information og derefter vælger, hvem de skal stemme på.

4.2.1 Begrænset rationalitet

Grundlaget for teorier om, hvordan vælgere benytter mentale genveje, de såkaldte heuristics, er en antagelse om begrænset rationalitet (Simon, 1957). Denne er en kritik af rationelle modeller, hvor vælgeren antages at indsamle information og afveje hver enkelt bid information for og imod (Lupia, McCubbins og Popkin, 2000; Lau og Redlawsk, 2006). Nogle rationelle modeller antager, at vælgere er alvidende beregnere, der tager al information i betragtning, mens andre antager, at vælgere stopper med at opsøge information, når omkostningerne ved at søge information er højere end de fordele, ny information medfører. I modsætning hertil er antagelsen i teorien om begrænset rationalitet, at vælgere langt fra er alvidende, men har begrænsede evner til at modtage og bearbejde information, om end det ikke er muligt på forhånd at sige, hvor vælgernes begrænsninger ligger (Lupia, McCubbins og Popkin, 2000). Dette indikerer, at der kan være markante forskelle på forskellige menneskers begrænsninger. De grundlæggende begrænsninger er sanserne og korttidshukommelsen (Lau og Redlawsk, 2006), hvilket og-

så Zaller (1992) beskriver i sit fjerde aksiom om, hvilke overvejelser, vælgerne lægger til grund for deres holdninger. Grundlæggende er det også Zallers antagelse, at vælgere ikke har perfekt information, hvilket han tilskriver manglende politisk opmærksomhed. Dette er ikke uforenligt med begrænset rationalitet. Grundlæggende er antagelsen i teorien om begrænset rationalitet altså, at alle mennesker, som et grundvilkår, er begrænset i deres rationalitet, fordi mennesket har begrænset kognitiv kapacitet og evner til at bearbejde information.

4.2.2 Mentale genveje

Hvordan danner vælgere holdninger til politiske spørgsmål og træffer politiske beslutninger, når de er underlagt de begrænsninger, som jeg netop har beskrevet? Det er her, der er uenighed mellem Zaller (1992) og teorier om heuristics. Hvor Zallers billede er noget pessimistisk, idet han antager, at lav grad af politisk opmærksomhed fører til, at vælgere er ude af stand til at danne konsistente holdninger til politiske spørgsmål, er den følgende teori mere optimistisk, som det vil fremgå.

4.2.3 Genveje til holdninger

Nogle af pionererne inden for dette felt i politologien er Sniderman, Brody og Tetlock (1991). De definerer heuristics som genveje, der er effektive måder at organisere og forsimple politiske valg på (Sniderman, Brody og Tetlock, 1991, p. 19). De er effektive, fordi de kræver små mængder information som grundlag for at træffe beslutninger om komplekse problemstillinger. Relevansen i forhold til specialet her er funderet i, at der er forskel på, hvem der benytter hvilke typer af heuristics:

On the one hand, it is necessary to spell out what rules of judgment, or heuristics, people take advantage of and, on the other, to specify just who is likely to make use of a given heuristic and who another (Sniderman, Brody og Tetlock, 1991, p. 20)

I deres empiriske arbejde undersøger Sniderman, Brody og Tetlock tre typer af genveje, hvoraf to

er interessante her, nemlig den ideologiske og den affektive genvej. De finder i deres analyse af amerikanske vælgere i 1972, at der er markant forskel på, hvordan vælgerne danner holdninger til hjælp til sorte, afhængigt af deres uddannelsesniveau. Vælgere med kort uddannelse lægger stor vægt på følelser over for sorte, når de danner deres holdning, mens vælgere med lang uddannelse lægger vægt på ideologiske overvejelser. De skriver, at den ideologiske genvej er af kognitiv karakter, hvor genvejen til at danne en holdning til et specifikt emne er ideologi eller et grundlæggende sæt af værdier. Den affektive genvej er mere følelsesbetonet, hvor holdningen til et emne er baseret på, hvilke følelser, det fremkalder. Det kan eksempelvis være hvis det drejer sig om en særlig gruppe af mennesker, f.eks. socialt udsatte eller indvandrere, så baserer man sin holdning til det politiske spørgsmål på sine følelser over for den pågældende gruppe. Den teoretiske mekanisme er ifølge Sniderman, Brody og Tetlock, at den ideologiske genvej er mere kompleks end den affektive, som er meget umiddelbar. Det betyder, at der skal et vist niveau af kognitiv kompetence til for at benytte den ideologiske genvej, hvorfor den kun kan benyttes af politisk sofistikerede vælgere, mens den affektive kan benyttes af alle. De advarer også mod, at man forstår det sådan, at politisk sofistikerede kun benytter kognitive genveje, og politisk usofistikerede kun benytter affektive genveje. Også de politisk sofistikerede beror på følelsesmæssige evalueringer. Dette indikerer, at vælgerne benytter de genveje, som er tilgængelige for dem, hvilket stemmer overens med litteraturen om heterogenitet i forhold til økonomisk stemmeadfærd.

4.2.4 Om stabile holdninger

Sniderman, Brody og Tetlock (1991) adskiller sig altså fra Zaller (1992) i den måde, hvorpå de forestiller sig, at vælgerne rapporterer deres holdning til et emne. Hvor Zaller antager, at vælgerne lægger vægt på de mest aktuelle overvejelser (som godt nok kan være både ideologiske og affektive), så er det Sniderman, Brody og Tetlocks pointe, at vælgerne tager udgangspunkt i en mental genvej, som er tilgængelig for dem. Den politisk uopmærk-

somme vælger vil ifølge Zaller have meget ustabile holdninger til politiske spørgsmål, fordi de seneste overvejelser, som vedkommende har gjort sig om emnet, kan være meget forskellige fra gang til gang. I modsætning hertil er det Sniderman, Brody og Tetlocks pointe, at de politisk uopmærksomme blot vil lade deres holdning bero på deres følelsesmæssige opfattelse af den gruppe, der er tale om, hvilket gør deres holdning meget mere stabil. I forhold til de politisk opmærksomme vælgere vil der være enighed om, at deres holdninger er stabile, selvom mekanismen antages at være forskellig.

Der skal dog nævnes en bemærkning, som relaterer til svaghederne ved både Sniderman, Brody og Tetlock (1991) og Zaller (1992). Zaller skriver, at hvis der er en trussel mod hans model, så er det en teori om online informationsbearbejdning, som heuristics netop er udtryk for. Her er antagelsen, at man ikke danner holdninger ud fra de mest aktuelle overvejelser, men at man bruger en "judgmental operator" til at rapportere en holdning, som gemmes i hukommelsen og løbende opdateres, når man eksponeres for ny information. Zaller (1992) kritiserer dog denne online model for at være urealistisk, fordi man ikke har online holdninger til de fleste politiske emner. I forhold til Sniderman, Brody og Tetlock (1991) er det en relevant kritik, som de selv tager op, fordi deres undersøgelse handler om holdninger til sorte, hvilket er et meget atypisk emne i amerikansk politik, og de skriver, at deres konklusioner ikke nødvendigvis kan overføres direkte til andre områder. Uenigheden er relevant for specialet her, fordi den har en væsentlig betydning for, hvordan vi skal forstå vælgere med lav politisk opmærksomhed.

Hvis Zaller (1992) har ret, så er det stort set tilfældigt, hvad de svarer på de fleste politiske spørgsmål, hvilket særligt har betydning for heterogenitet i forhold til issues. Hvis Sniderman, Brody og Tetlock (1991) har ret, så er der en stabilitet også i de holdninger, vælgere med lav politisk opmærksomhed har, hvilket betyder, at issues kan spille en rolle for deres partivalg. Det vil måske blot være nogle andre issues end vælgere med høj politisk opmærksomhed, idet det følelsesmæssige element vil variere. I det følgende afsnit vil jeg argumen-

tere yderligere for, at vælgerne benytter heuristics til at danne holdninger til politiske spørgsmål.

4.2.5 Genveje i informationssøgning

Richard Lau og David Redlawsk har i en række studier vist, hvordan vælgerne benytter heuristics i deres informationssøgning med henblik på at vælge, hvilken kandidat, de vil stemme på (Lau og Redlawsk, 2001, 2006; Redlawsk og Lau, 2013). Deres studier er meget gode til at belyse den mekanisme, som er gældende for den enkelte vælger, idet de benytter eksperimenter, der simulerer en hektisk nyhedsstrøm, som vælgere er udsat for i virkeligheden. Deres udgangspunkt er en grundlæggende antagelse om, at vælgerne benytter heuristics for at kompensere for et lavt niveau af politisk opmærksomhed, og de skriver, at sådan en antagelse nu er "conventional wisdom" (Lau og Redlawsk, 2006, p. 229). Det interessante i forhold til specialet her er naturligvis, hvordan forskellige vælgere benytter forskellige heuristics, og det har de undersøgt med særlig fokus på politisk sofistisering. Deres teoretiske grundlag for heterogenitet i brugen af heuristics er, at der er forskel i tilgængeligheden af de forskellige typer (Lau og Redlawsk, 2001). Noget politisk information bliver alle vælgere eksponeret for, og de kan derfor benytte den som mental genvej til at afgøre, hvem de vil stemme på. Anden form for information kræver dog en vis kognitiv involvering i politik, og derfor er den type information kun anvendelig som genvej til krydset for nogle vælgere.

Lau og Redlawsk finder en markant sammenhæng mellem politisk sofistisering og hvilke typer heuristics, man bruger. De politisk sofistikerede benytter i højere grad *endorsements*, altså information om andre, der støtter kandidaten, og ideologi som hjælp til at træffe beslutning om, hvem de vil stemme på. Til gengæld gør politisk usofistikerede vælgere i højere grad brug af kandidaternes fremtoning, mens der ikke er forskel på, hvem der benytter oplysning om kandidaternes parti. I en mere detaljeret analyse af sammenhængen mellem politisk sofistisering og brugen af heuristics finder de desuden, at politisk viden er stærkt forbundet med brugen af ideologi og *endorsements*, og me-

dieforbrug er forbundet med brugen af ideologi og information om meningsmålinger. Politisk interesse er kun signifikant forbundet med brugen af *endorsements*. Det er altså primært politisk viden og medieforbrug, som driver forskellene i brugen af heuristics.

Lau og Redlawsk (2001)'s resultater om heterogenitet i brugen af heuristics rejser et spørgsmål om de politisk sofistikerede. Det er klart, at politisk usofistikerede vælgere ikke kan benytte heuristics eller information, som ikke er tilgængelig for dem. Med andre ord kan man ikke lægge vægt på substantielle politisk emner, hvis man ikke kender til hverken egne eller politikernes holdninger til dem. Men hvad med de politisk sofistikerede vælgere? For dem er både overfladiske og substantielle overvejelser tilgængelige, så kan vi forvente, at de gør brug af begge typer?

Sniderman, Brody og Tetlock (1991) finder, at også politisk sofistikerede vælgere gør brug af affektive genveje, men Lau og Redlawsk (2006) finder, at politisk sofistikerede ikke gør lige så stor brug af kandidaternes fremtoning, når de skal træffe deres valg, sammenlignet med usofistikerede vælgere. Det er svært at have en klar forventning om, hvad de sofistikerede vælgere lægger vægt på, for spørgsmålet er, om de gør brug af de mere overfladiske betragtninger, som er tilgængelige for dem. I et tilfælde, hvor en partileder eksempelvis er meget eksponeret for enten noget godt eller skidt, kunne man forestille sig, at det også ville smitte af på de politisk sofistikerede vælgere. På den anden side er der teoretisk grundlag for at forvente, at i hvert fald nogle vælgere med høj politisk sofistisering har et behov for at lægge vægt på substantielle overvejelser. Begrebet *need for cognition* er udtryk for, at nogle mennesker værdsætter krævende, mentale opgaver (Krosnick, 1991). På den baggrund kan det forventes, at de mest sofistikerede vælgere slet ikke vil lægge vægt på overfladiske betragtninger.

4.2.6 Opsummering

Denne teoretiske retning betoner altså, at man benytter mentale genveje, og at man benytter de genveje, som er tilgængelig for en. Empirisk har man

vist, at politisk sofistikerede vælgere benytter mere kognitivt krævende genveje, mens politisk usofistikerede vælgere i højere grad benytter overfladiske, følelsesbetonede genveje. Det er dog ikke ensbetydende med, at politisk sofistikerede ikke også kan gøre brug af affektive elementer, når de vælger, hvem de vil stemme på. Fordelen ved dette aspekt er, at det er anvendeligt på alle typer af information, som en vælger kan lægge til grund for sit partivalg. Det vil sige, at der ikke er behov for teoretiske forklaringer på heterogenitet i hver enkelt faktor, fordi det teoretiske udgangspunkt er anvendeligt på tværs af alle tænkelige faktorer. Det grundlæggende spørgsmål, man må stille sig selv, når man kører en model for partivalg, er om en given faktor er lige anvendelig for alle. Hvis svaret er nej, så kan det være relevant at kvalificere faktoren, så der tages hensyn til den skævhed.

4.3 Forklaringer på partivalg

I dette afsnit gennemgår jeg de teoretiske forklaringer på at inddrage forskellige faktorer i en model for partivalg. På baggrund af den eksisterende litteratur og mit teoretiske udgangspunkt, er jeg interesseret i at undersøge substantielle og overfladiske overvejelser, der kan ligge til grund for partivalg. Desuden er jeg interesseret i økonomiske overvejelser. Det er en klar rettesnor i udvælgelsen af variabler, at de skal være så simple som muligt. Analysen har karakter af en systematisk hypotesetest, der indebærer, at jeg undersøger en række moderatorer på forskellige forklaringer på partivalg. Denne fremgangsmåde er omfattende, og heterogenitet kan i sig selv være kompliceret, så derfor handler det om, at alting bliver så simpelt som muligt, uden at det får konsekvenser for undersøgelsens validitet.

4.3.1 Substantielle overvejelser

Andersen (2007, p. 45) skriver i valgbogen for 2005-valget, at vælgerne stemmer ud fra fire grundlæggende faktorer: 1) grundholdninger, 2) konkrete politiske stridsspørgsmål, 3) kompetencevurdering af partierne og 4) vurderinger af partiledere. De første tre punkter udgør de substantielle overvejelser, hvoraf det første punkt har en mere stabil

karakter, mens punkterne 2) og 3) er mere foranderlige. Af hensyn til specialets kompleksitet og begrænsninger, undlader jeg at gå i dybden med punkt 3), som handler om valens issues. Jeg begrænser mig til at undersøge økonomiske vurderinger, men går ikke ind i andre valensissues. Selvom denne type issues både teoretisk og empirisk kan have en effekt på partivalg, så vil jeg fokusere på grundholdninger og stridsspørgsmål, fordi de fremstår som mere klare repræsentanter for politisk substans i modsætning til de overfladiske overvejelser, som eksempelvis partiledersympati.

Grundlaget for forståelsen af de substantielle overvejelsers betydning for partivalg er en rumlig forståelse af politik (Mair, 2009). Denne ramme har sit udspring i Anthony Downs' klassiske værk *An economic theory of democracy* (Downs, 1957). Downs forstod venstre-højre som et kontinuum for graden af statslig indgriben i markedet, hvor venstre betød fuld kontrol og højre betød ingen kontrol (Mair, 2009). Ved at kende sin egen position på dette kontinuum og partiernes ditto, er det let for vælgeren at vælge det parti, der er tættest på vedkommendes egen position.

Inspireret af denne tankegang kom teorier om issue voting (Andersen og Borre, 2007). Til forskel fra en downsiansk forståelse bygger issue voting dog ikke på en antagelse om et endimensionelt kontinuum. I en analyse af det norske og det danske Fremskridtsparti viser Andersen og Bjørklund (1990), at man skal forstå disse nye partier ud fra en ny type skillelinje, som handler om postmaterielle emner. I 1995 benytter Borre (1995) begrebet *new politics* i en dansk kontekst, hvor han finder, at der er opstået en ny konfliktdimension, som er forskellig fra den traditionelle dimension, der handler om økonomisk omfordeling. Den nye dimension handler om ikke-økonomiske spørgsmål som miljø, indvandring og ligestilling, og supplerer dermed den traditionelle dimension, så forståelsen af vælgerne holdninger til politiske spørgsmål nu forstås todimensionelt (Nielsen, 2009). På disse to dimensioner er der altså både traditionelle økonomiske konflikter og moderne værdimæssige konflikter, og det er disse konflikter, som er de issues, vælgerne ifølge teorien om issue voting baserer de-

res stemme på (Borre, 1995; Nielsen, 2009).

4.3.2 Subjektiv vurdering af økonomien

Den teoretiske forklaring på, at økonomiske vurderinger har betydning, er en straf- og belønningshypotese, hvor vælgerne straffer eller belønner den siddende regering alt efter dens økonomiske præstationer (Lewis-Beck og Stegmaier, 2009). Det er baseret på en ide om, at vælgerne ønsker at maksimere deres nytte (Hansen og Stubager, 2013). Der skelnes mellem egotropisk og sociotropisk stemmeadfærd, baseret på retrospektive eller prospektive vurderinger. Egotropisk stemmeafgivning er en antagelse om, at man straffer eller belønner den siddende regering på baggrund af ens personlige økonomisk situation. Sociotropisk stemmeadfærd antager, at det er samfundsøkonomien, som ligger til grund for ens evaluering af magthaverne. Man kan dog forvente, at de økonomiske vurderinger har mindre effekt på vælgeradfærden i lande og situationer, hvor det er svært at placere et ansvar for økonomiens tilstand. Det gælder eksempelvis Danmark, hvor vi har mindretalsregeringer, i modsætning til eksempelvis Storbritannien, som har tradition for flertalsregeringer med kun et parti (Lewis-Beck og Stegmaier, 2009). Danmarks åbne økonomi bidrager yderligere til, at det kan være svært at placere et ansvar for økonomien hos regeringen eller folkettinget.

4.3.3 Parti- og partiledersympati

Andersen og Borre (2007) skriver, at man i valgforskningen har set, hvordan man bevæger sig fra strukturelle og langsigtede forklaringer på partivalg til mere kortsigtede faktorer. Årsagen til dette er en stigende individualisering i det moderne samfund, hvor vælgerne tilgange til politik bliver mere individuelle. Det har medført, at partilederne fylder mere og mere, hvilket forstærkes af, at medierne i højere grad fokuserer på partiledernes fremtoning end på deres politiske forslag. Dog skriver Andersen og Borre (2007), at i lande med forholdstalsvalg, som Danmark, er sympati for lederens politiske parti også meget afgørende. Det er en vigtig pointe i forhold til det empiriske arbejde, fordi en del af effekten af partiledersympati

formentlig kan forklares med sympati for partiet.

Den teoretiske mekanisme skal ses i lyset af udviklingen i forklaringerne på partivalg. Når vælgerne i mindre grad benytter sig af langtidsfaktorer, som er mere eller mindre faste, så har de ikke en stabil base at støtte sig til i deres partivalg. Naturen i korttidsfaktorer er, at de er meget foranderlige, og man skal derfor ud at finde information om dem løbende. Det kan medføre, jævnfør ovenstående teoretiske afsnit om mentale genveje, at man kan være tilbøjelig til at benytte sympati for partiledere som genvej, fordi det er en relativ simpel genvej.

4.4 Opsummering på teori

Jeg har præsenteret to teorier, der begge bidrager til en forståelse af heterogenitet i vælgerne partivalg. Zaller (1992) beskriver, hvordan kognitivt engagement i et emne øger sandsynligheden for, at en vælger modtager information om et emne, og også øger sandsynligheden for, at vedkommende forstår informationen. Selvom teorien ikke er direkte møntet på partivalg, så er den alligevel relevant at inddrage her, fordi den viser, at for at lægge vægt på et emne, er det nødvendigt at være opmærksom på det. Sniderman, Brody og Tetlock (1991) og Lau og Redlawsk (2001) understøtter denne påstand i deres studier af heuristics, mentale genveje, som vælgerne benytter for at kompensere for manglende information. Deres bidrag til mit teoretiske grundlag er deres betoning af, at politisk sofistikerede vælgere er mere tilbøjelige til at benytte kognitivt krævende genveje, mens usofistikerede vælgere benytter mere affektive genveje. Det teoretiske fundament for heterogenitet i partivalg er altså en forståelse af, at vælgerne divergerer i deres opmærksomhed om politiske emner, og denne forskellighed har betydning for, hvad de lægger vægt på, når de træffer deres valg. Teorien skal dog tages med det forbehold, at den i et vist omfang er baseret på en amerikansk kontekst, der som nævnt er anderledes end en dansk, hvor politikerne som personer spiller en mindre markant rolle.

Endelig har jeg kort beskrevet et teoretisk grundlag for at inddrage substantielle og økonomiske

overvejelser, såvel som partiledersympati som forklaringer på partivalg. Samfundsudviklingen har medført øget individualisme, som gør, at vælgerne kan forventes at lægge større vægt på korttidsfaktorer, heriblandt sympati for partilederne. Men det betyder ikke, at de substantielle overvejelser helt bortfalder. Der er et godt teoretisk grundlag for at inkludere holdninger til politiske emner som forklaringer på partivalg.

5 Design og metode

Formålet med dette afsnit er at danne fundamentet for den empiriske analyse. Det indebærer først en beskrivelse af det metodiske problem, som heterogenitet medfører, hvorefter jeg opstiller tre hypoteser for den empiriske analyse. Derefter beskriver jeg det design, jeg vil benytte i analysen.

5.1 Det metodiske problem

Særligt i kvantitativ forskning tilstræber man at skabe modeller, som på en gang har stor forklaringskraft og er simple at forstå. Enhver model er derfor en afvejning mellem øget enkelhed og øget forklaringskraft, og det er denne balancegang, som er vigtig at have in mente (jævnfør som tidligere nævnt Clarke et al. (2009) og Rahn et al. (1990)). I de fleste vælgeradfærdsmodeller til dato har man dog ikke taget hensyn til heterogenitet, hvilket har givet mere simple modeller. Formålet med specialet her er at udforske, om det medfører et tab af forklaringskraft, som overstiger den formidlingsmæssige gevinst, der ligger i de simple modeller.

5.1.1 Et eksempel

Grundlæggende arbejder vi for det meste med additive modeller i politologien, hvilket betyder, at man antager, at effekterne af de uafhængige variable er ens for alle respondenter (Agresti og Finlay, 2009; Kellstedt og Whitten, 2013). Dette kan illustreres i det følgende eksempel. Det består af en lineær regressionsanalyse, hvor jeg først viser en binær sammenhæng, og dernæst kontrollerer for en tredje variabel i henholdsvis en additiv og interaktiv model. I eksemplet er Y den afhængige variabel, a er konstanten (altså skæring med

Y -aksen) og b er koefficienten (altså hældningen) på den uafhængige variabel X . Eksemplet er produceret til lejligheden på baggrund af fiktiv data, men lad os for forståelsens skyld antage, at X er holdning til Fogh-regeringens skattestop, hvor 0 er mest negativ og 5 er mest positiv, og Y er evaluering af Fogh-regeringen. Den binære model fremgår af ligning (4) og kan grafisk illustreres som vist i figur 1a.

$$Y = a + bX \quad (4)$$

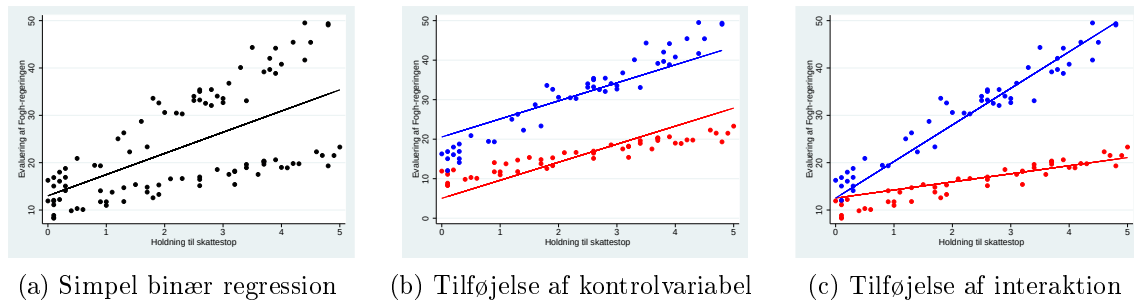
Figur 1a viser en positiv sammenhæng mellem holdningen til skattestoppet og evalueringen af Fogh-regeringen. Lad os tilføje en kontrolvariabel, som i eksemplet kan være, hvorvidt vælgeren synes, at skattestoppet er et vigtigt emne. Ligning (5) viser dette. Her tilføjes en ekstra uafhængig variabel, som blot lægges til den eksisterende ligning. Dette er et eksempel på den normale fremgangsmåde, når man vil kontrollere for øvrige variable:

$$Y = a + b_1X + b_2Z \quad (5)$$

Dette kan grafisk illustreres som i eksemplet i figur 1b, hvor de røde observationer er vælgere, der ikke synes, at skattestoppet er vigtigt, mens de blå observationer er vælgere, der synes, det er vigtigt. Koefficienterne b_1 og b_2 er indbyrdes uafhængige, hvilket vil sige, at de er ens for alle respondenter, uafhængigt af deres værdier på de øvrige uafhængige variable. I eksemplet vil det sige, at effekten af vælgernes holdning til skattestoppet er den samme, uanset om de synes, at skattestoppet er et vigtigt emne eller ej. Tilføjelsen af kontrolvariablen gør kun, at skæringspunktet på Y -aksen, a , varierer, altså at vælgere, der synes, at skattestoppet er vigtigt, alt andet lige har højere evalueringer af Fogh-regeringen, uanset hvad de synes om skattestoppet. Der er dog en mulighed for at gøre koefficienterne indbyrdes afhængige. Ved at inddrage interaktionsled gør man det muligt for koefficienten på en variabel at variere alt efter værdien på en anden variabel. Ligning (6) viser tilføjelsen af et interaktionsled:

$$Y = a + b_1X + b_2Z + b_3XZ \quad (6)$$

Figur 1: Eksempler på additiv, lineær model og interaktion

Selvproducerede eksempler

Interaktionen er illustreret i eksemplet i figur 1c. Heraf fremgår det, at regressionslinjerne passer meget bedre til data. De vælgere, der synes, at skattestoppet er vigtigt, tillægger deres holdning meget større værdi i evalueringen af Fogh-regeringen end vælgere, der ikke synes, at skattestoppet er vigtigt. Det kan kun lade sig gøre, fordi effekten af holdningen til skattestoppet bliver gjort afhængig af, hvorvidt man synes, skattestoppet er et vigtigt emne.

5.1.2 Udfordringer og løsninger

Ovenstående eksempel viser mekanismen bag at inddrage interaktionsled frem for blot at arbejde med en udelukkende additiv model. Som det fremgår er der to umiddelbare konsekvenser: ligningen bliver længere og mere kompliceret, og modellen passer bedre til data. Interaktionsleddet er helt nødvendigt, hvis modellen skal tage højde for, at vælgerne tillægger forskellige faktorer forskellig vægt, altså hvis modellen skal lade koefficienterne variere for forskellige respondenter. Eksemplet her er naturligvis lavet med henblik på at illustrere effekten af interaktionsled, så det er åbenlyst, at det er gavnligt at inddrage et interaktionsled i denne simple model. Men i en rigtig analyse, hvor der kan inddrages flere interaktionsled, og hvor de ikke nødvendigvis bidrager med lige så stor forklaringskraft som i eksemplet, skal man være opmærksom på balancen mellem forklaringskraft og enkelhed. Man bør desuden overveje, om det er gavnligt at køre separate modeller for forskellige grupper af respondenter, frem for at benytte sig af interaktionsled. Dette kan være tilfældet, hvis der er en variabel, som har en betingende effekt

på en række andre variabler. I så fald vil en enkelt model blive meget omfattende og kompliceret.

Forudsætningen for overhovedet at møde det metodiske problem er, at man er opmærksom på, at det er der. Altså at man har overvejet, om koefficienterne i ens model med rimelighed kan antages at være ens blandt alle respondenterne, eller om man skal gøre noget for at tillade heterogenitet. Når man møder problemet kan man angribe det ved at tilføje interaktionsled, eller man kan køre separate modeller, alt efter, hvad der passer til formålet. Hele tiden skal man dog have for øje, om man rammer den rette balance mellem forklaringskraft og enkelthed.

5.2 Hypoteser

Dette afsnit skal være springbræt for analysen og være rettesnor for, hvad jeg vil undersøge. Analysen tager form af en systematisk hypoteseafprøvende test, der tager afsæt i både den eksisterende litteratur og det teoretiske fundament. Alle tre hypoteser er udtryk for nogle overordnede forventninger. I afsnittet om operationalisering gør jeg rede for mine mere specifikke forventninger til de enkelte forklaringer.

Øvelsen i analysen drejer sig om at undersøge partivalg på vælgernes præmisser. Det vil sige, at jeg forsøger at nuancere de gennemsnitseffekter, som konventionelle modeller viser. I deres samlede model for partivalg giver Hansen og Andersen (2013) en lang liste med variabler, der har betydning for vælgernes partivalg. Denne model er rigtig god, og er fortrinlig til at forklare, hvilke faktorer, der har størst gennemsnitlig betydning. Men min grundlæggende hypotese er, at de gennemsnit-

lige effekter dækker over en substantiel variation blandt vælgerne. Det vil jeg uddybe ved de enkelte hypoteser.

1. Effekten af holdningen til politiske emner afhænger af, hvor vigtige emnerne er for vælgeren

Denne hypotese er baseret på resultaterne fra Fournier et al. (2003), og ud fra det teoretiske perspektiv, at man er mere kognitivt involveret i et emne, som man finder vigtigt. Dette bør lede til, at man kan og vil lægge større vægt på emnet, når man vælger, hvilket parti, man vil stemme på. Dette perspektiv kan bidrage med en mere detaljeret forståelse af, hvilke emner, der har betydning for vælgerne, og hvor stærke holdninger, de har. Konventionelle analyser vil rapportere en gennemsnitlig effekt, men ved at lade holdningen afhænge af vigtigheden af emnet, kan man se, om der er en gruppe vælgere, som er meget stærkt påvirkede af netop det emne.

2. Politisk sofistikering betinger effekten af substantielle politiske overvejelser på partivalg

Hypotesen er baseret på en række af eksisterende studier, der har fundet en sammenhæng mellem forskellige former for politisk sofistikering og heterogenitet. Hypotesen er teoretisk forankret i en mekanisme, hvor eksempelvis politisk viden og interesse gør vælgerne i stand til at gøre brug af en mere sofistikeret forståelse for den politiske substans. Vælgere med lav politisk sofistikering er i mindre grad i stand til at lægge vægt på substantielle overvejelser, fordi de ikke er tilgængelige for dem. Denne fremgangsmåde har et stort potentiale til at give en nuanceret tilstandsrapport på vælgernes demokratiske kompetencer. Også her kan gennemsnitseffekter skjule en ganske betydelig variation blandt vælgerne. Man kan forestille sig, at effekten af substantielle politiske holdninger i gennemsnit ligger i et middeldområde. Hvis vælgerne er meget forskellige, så kan denne gennemsnitlige effekt skjule, at en stor gruppe vælgere lægger meget stor vægt på substantielle overvejelser, mens en lige så stor gruppe lægger meget

lille vægt på dem. Det har stor fortolkningsmæssig betydning, om konklusionen er, at vælgerne i nogen grad lægger vægt på substantielle overvejelser, eller om man har to grupper af vælgere med forskellige kompetencer.

3. Økonomisk stemmeadfærd afhænger af vælgernes politiske sofistikering

Der er modstridende forventninger til mekanismen i denne hypotese. En teoretisk antagelse er, at vælgere med lav politisk sofistikering i højere grad lægger vægt på egotropiske vurderinger, fordi det er mindre krævende end sociotropiske vurderinger. Gomez og Wilson (2001) finder dog det modsatte, og foreslår, at det skyldes, at vælgere med høj politisk sofistikering er klar over, at politikerne kun har begrænset indflydelse på samfundsøkonomien, men godt ved, at de har en vis indflydelse på vælgernes privatøkonomi. Ifølge Gomez og Wilson (2001) handler det altså om, hvorvidt man er i stand til at placere ansvaret for både den privatøkonomiske og den samfundsøkonomiske udvikling. Hvorom alting er, er der forventning om, at politisk sofistikering skaber heterogenitet i effekten af økonomiske overvejelser. Ligesom ved de to ovenstående hypoteser, så er fordelene ved min tilgang også her, at jeg kan afdække eventuel variation blandt vælgerne, som skjules af de gennemsnitlige effekter, der rapporteres i konventionelle modeller.

Hvad angår heterogenitet i partiledersympati, så har jeg modsatrettede forventninger. På den ene side er forventningen, at det er en overvejelse, som er tilgængelig for alle vælgere, og derfor er der ikke heterogenitet at finde i effekten af sympati for lederne. På den anden side er der en teoretisk forventning om, at nogle vælgere har et behov for dybere tænkning, og derfor vil disse vælgere ikke lægge rette stor vægt på partiledersympati.

5.3 Design

Formålet med specialet her er at undersøge, om der er forskelle i, hvilke faktorer, vælgerne lægger vægt på, når de træffer deres partivalg. Analysen tager udgangspunkt i en række binære logistiske regressioner, hvor jeg begynder med at finde en basismodel for partivalg. Formålet med dette er

blot at undersøge, om de variabler, som jeg inddrager på baggrund af teori og eksisterende studier, forklarer partivalg i tilstrækkelig grad.

Efter at have fundet en basismodel kører jeg en lang række modeller, hvor hver model som hovedregel kun indeholder en forklarende variabel (eksempelvis holdning til skat), en betingende variabel (eksempelvis om man mener skat er et vigtigt emne) og interaktionen mellem de to variabler⁶. Hver type af interaktion testes altså særskilt fra de andre interaktioner med henblik på at gøre modellerne så simple som muligt. Formålet er naturligvis at undersøge, om der er betingede effekter fra den lange række af moderatorer, som jeg inddrager. Forventningen er eksempelvis, at vælgere, der mener, at skat er et vigtigt emne, lægger større vægt på deres holdning til skat, når de sætter deres kryds.

Modellerne bliver meget simple og tager ikke højde for en række variabler, der har betydning for, hvem man stemmer på. Jeg har valgt at gøre det på denne måde for at isolere interaktionsledene så meget som muligt. Det er desuden kun i få tilfælde, at der er en teoretisk grund til at betvivle interaktionen på baggrund af manglende kontrol for en tredje variabel. Jeg har dog i tre tilfælde valgt at inddrage en yderligere variabel i modellerne: 1) I modeller med politisk information kontrollerer jeg for politisk viden, fordi gruppen af vælgere, der ikke opsøger politisk viden, kan være sammensat af vælgere, der er henholdsvis politisk afmægtige og politiske eksperter, 2) I modeller med retrospektive, økonomiske vurderinger kontrollerer jeg for sympati med Venstre, som havde regeringsmagten i årene indtil valget. Det gør jeg for at tage højde for, at de retrospektive vurderinger kan være farvet af ens partisympati, og 3) I modeller med partiledersympati kontrollerer jeg for fordelings- og værdipolitiske holdninger, såvel som sympati med partierne Socialdemokraterne og Venstre. Det gør jeg, fordi jeg forventer, at ens politiske holdninger og partisympati påvirker ens sympati for partilederne. Man er alt andet lige mere positivt stemt over for en partileder, som

man er enig med, eller hvis parti man har sympati med. Ved at kontrollere for disse to får jeg en effekt fra partiledersympati, som går mere rent på personen. Bortset fra disse tre tilfælde kontrollerer jeg ikke for andre variabler i modellerne.

Årsagen til, at jeg undlader at kontrollere for andre variabler, eksempelvis sociodemografiske faktorer, er altså primært, at jeg ikke mener, at der er teoretisk grund til det. En eventuel effekt af køn, alder og uddannelse vil formentlig komme til udtryk via den politiske sofistisering, og vil derfor ikke have nogen direkte betydning (jf. Achen (1992)). Med andre ord forventer jeg ikke, at forskellen mellem eksempelvis politisk interesserede og politisk uinteresserede vil være anderledes, hvis jeg tager højde for køn, alder eller uddannelse.

Som nævnt er den gennemgående modeltype i analysen en binær, logistisk regression. Jeg har valgt denne løsning af pragmatiske årsager. I den bedste af alle verdener ville jeg kunne køre en multinomial logistisk regression (som Hansen og Andersen (2013) gør), en multinomial mixed logit (som Stubager og So (2015) gør) eller gøre brug af latent class-analyse til at finde skjult heterogenitet. Men disse modeller er ret komplekse, og antallet af partier i Danmark gør, at der skal meget store stikprøver til, før der er nok respondenter for hvert parti. Jeg vælger derfor en binær logistisk regression, ikke fordi den giver de mest nøjagtige resultater, men fordi den er mest velegnet til formålet her.

Resultaterne rapporteres ved hjælp af tabeller og grafer. I tabellen, der viser udviklingen af basismodellen, og i tabellerne i appendikset, rapporteres McFadden Pseudo R^2 , som dog ikke er lige så intuitiv at tolke på som R^2 i OLS-modeller. I det omfang jeg benytter Pseudo R^2 er det for at sammenligne forklaringskraften i forskellige modeller. Men den primære interesse er i interaktionerne, og ikke i forklaringskraften i modellerne.

De grafiske præsentationer viser den gennemsnitlige sandsynlighed for at stemme på et parti i rød blok (Williams, 2012). De variabler, der ikke fremgår af den enkelte graf, antager sande værdier fra datasættet, og er således ikke holdt på gennemsnitsværdier. Det er samme fremgangsmåde som

⁶Den betingende variabel medtages, fordi manglende inkludering af alle led kan føre til misvisende resultater (Brambor, Clark og Golder, 2006)

Hansen og Andersen (2013).

6 Operationalisering

I dette afsnit vil jeg beskrive, hvordan jeg måler de forskellige forklaringer på partivalg, som jeg vil undersøge for heterogenitet, og jeg vil forklare de moderatorer, som jeg inddrager. Først vil jeg gøre rede for det datasæt, som analysen bygger på.

6.1 Data

Det datasæt, som jeg har valgt at bruge til analysen, er valgundersøgelsen fra 2011, da det er den senest tilgængelige valgundersøgelse. Data er indsamlet som besøgsinterviews med mulighed for webbesvarelse, og er udsendt til et tilfældigt udsnit af vælgerne med bopæl i Danmark og uden forskerbeskyttelse⁷ (Stubager et al., 2012). Stikprøven er stratificeret efter køn, alder og region, og de yngste aldersgrupper er oversamlet for at kompensere for deres lavere svarprocent. 2.078 har deltaget i undersøgelsen, der har en svarprocent på 58.9 %, hvilket i dag anses for at være tilfredsstillende.

Blandt de deltagende respondenter er der en markant underrepræsentation af vælgere med ingen eller korte uddannelser. Andelen, der kun har gennemført grundskole, er 9.8 procentpoint lavere i stikprøven end i befolkningen. Tilsvarende er vælgere med længere uddannelser overrepræsenteret. Denne skævhed er forventelig, og kan i et vist omfang kompenseres for ved hjælp af vejning. Jeg vejer dog ikke, da jeg ikke finder det relevant. Jeg forventer ikke en sammenhæng mellem de variabler, man vejer på, og den analyse, jeg foretager. En øget vægtning af vælgere med korte uddannelser vil formentlig ikke påvirke analysen, fordi den ikke er afhængig af, hvor mange respondenter, der er i hver svarkategori. At veje på uddannelse ville måske betyde større vægt til eksempelvis respondenter med lav politisk interesse, men det ville ikke påvirke interaktionseffekterne.

⁷Forskerbeskyttelsen kan have betydning for kvaliteten af data, eftersom det ikke er sikkert, at det er tilfældigt, hvem der har bedt om forskerbeskyttelse. I 2013 var der næsten 800.000, som ikke kunne kontaktes af forskere (Andersen, 2013).

Datasættet er præget af, at man har ønsket at lave en række eksperimenter med spørgsmålsformuleringer, hvilket betyder, at mange spørgsmål kun er stillet til halvdelen af respondenterne. For at få så højt et antal observationer som muligt i analyserne, ser jeg bort fra nogle spørgsmål, som kunne have været relevante at inddrage. Dette er en præmis, når man arbejder med andres data. Grundlæggende er datasættet af høj kvalitet, og lider kun af de mangler, som er et grundlæggende vilkår for indsamlingen af data, altså at der er en skævhed på uddannelse, og at man ikke kan spørge folk med forskerbeskyttelse.

6.2 Afhængig variabel

Den afhængige variabel er udtryk for, om respondenter har stemt på rød blok, bestående af Socialdemokraterne, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten og Radikale Venstre. Blå blok udgøres af Venstre, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance, Konservative og Kristendemokraterne. Respondenter, som ikke har svaret, at vedkommende har stemt på et af disse ni partier, medtages ikke i analyserne. Der er i alt 1.951 gyldige svar.

Jeg vælger denne opdeling, fordi rød blok/blå blok er den mest benyttede dikotomi, både blandt politikere og vælgere. Det er også en opdeling, der kan fortælle om, hvem der bliver statsministre. Men den er ikke perfekt, og i nogle sammenhænge kunne en anden opdeling være bedre. I forhold til fordelingspolitiske spørgsmål ville en opdeling mellem reformpartier (Radikale Venstre, Konservative, Venstre og Liberal Alliance) og ikke-reformpartier være en bedre teoretisk løsning, men jeg vælger at lade rød blok/ blå blok være gennemgående i hele analysen. Det gør jeg for at undgå at gøre analysen mere kompliceret, og fordi rød blok/blå blok er en meget stærk dikotomi, også blandt vælgerne.

6.3 Politiske emner

Respondenternes holdning til politiske emner inddrages på to måder i de forskellige modeller. For at gøre modellerne så simple som muligt bruger jeg et index for henholdsvis fordelingspolitik og værdipolitik. Disse index skal afspejle nogle grundlæggende

de politiske holdninger hos vælgerne. Fremgangsmåden med at kombinere holdninger til en række enkeltspørgsmål for at få et mål for grundlæggende holdninger er i overensstemmelse med hvad Andersen (2007) foreslår. I nogle modeller har jeg dog valgt at splitte de to index op, så de enkelte spørgsmål inkluderes særskilt, fordi det er nødvendigt at lave interaktioner på hvert spørgsmål separat. Både de enkelte holdningsspørgsmål og de to index inddrages i analysen som intervalskalerede variabler. De er strengt taget ordinalskalerede, fordi der ikke er en formel, numerisk afstand mellem de forskellige svarkategorier (Agresti og Finlay, 2009; Kellstedt og Whitten, 2009). I praksis kan det dog være tilladt at anvende ordinalskalerede variabler som intervalskalerede (Agresti og Finlay, 2009). Det gør jeg her, fordi jeg antager, at respondenterne forstår variablerne som en skala, hvor intervallerne mellem svarkategorierne er tilnærmelsesvist lige store.

6.3.1 Fordelingspolitik

Det fordelingspolitiske index består af fire spørgsmål, der alle stammer fra samme batteri med svarmulighederne "Helt enig", "Nærmest enig", "Hverken/eller", "Nærmest uenig" og "Helt uenig". De fire udsagn lyder: 1) Høje indtægter burde beskattes hårdere, end tilfældet er i dag, 2) I politik bør man stræbe efter at skaffe alle de samme økonomiske vilkår, uanset uddannelse og beskæftigelse, 3) Økonomisk ulighed gavner samfundet og 4) For at skabe dynamik og fremgang i samfundet må man acceptere en vis grad af ulighed. Svarene på de første to udsagn er blevet vendt om, så de har samme retning som de to øvrige udsagn. Dermed repræsenterer høje værdier mere venstreorienterede holdninger.

Indexet har en alpha-værdi på 0.72, hvilket er tilfredsstillende højt til at kunne bruge det som udtryk for vælgerens fordelingspolitiske holdninger. Indexet er inspireret af Hansen og Andersen (2013), men modereret en smule. Spørgsmålene 1) og 2) er identiske, men hvor Hansen og Andersen bruger et tredje spørgsmål om statens kontrol med investeringerne, benytter jeg i stedet to spørgsmål om ulighed. Jeg har lavet denne udskiftning, for-

di der er forholdsvis mange, der har svaret "Ved ikke" til spørgsmålet om investeringer, og jeg vurderer, at spørgsmål om ulighed rammer godt nok i en fordelingspolitisk dimension. Dette bekræftes af alpha-værdien for indexet, som i øvrigt vil falde, hvis et af spørgsmålene blev taget ud.

6.3.2 Værdipolitik

Det værdipolitiske index er baseret på tre spørgsmål, der stammer fra samme batteri som de fordelingspolitiske spørgsmål, og som har de samme svarmuligheder. Udsagnene lyder: 1) Indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, 2) Den økonomiske vækst bør sikres gennem en udbygning af industrien, også selv om det kommer i strid med miljøinteresser og 3) Voldsforbrydelser bør straffes langt hårdere, end det er tilfældet i dag. Dette index har en alpha-værdi på 0.64, hvilket også er tilfredsstillende. Jeg inddrager disse tre emner, fordi de spiller fremtrædende roller i den politiske debat, og indfanger et bredt spektrum af værdipolitiske holdninger. Indexet er identisk med det værdipolitiske index, som Hansen og Andersen (2013) benytter. Alpha-værdien gør, at jeg kan være sikker på, at der er sammenhæng mellem spørgsmålene. Også i dette index repræsenterer høje værdier venstreorienterede holdninger.

6.4 Økonomiske vurderinger

Til at måle respondenternes vurderinger af deres egen og landets økonomiske situation bruger jeg de klassiske spørgsmål, der måler både det prospektive og retrospektive element, samtidig med at de indfanger de egotropiske og sociotropiske aspekter. Alle spørgsmål er på en skala med fem punkter: "Meget dårligere", "Noget dårligere", "Ingen ændring", "Noget bedre" og "Meget bedre". 1) "Hvordan er din egen og din families økonomiske situation i dag sammenlignet med for 3 år siden?", 2) "Hvordan synes du, den økonomiske situation for Danmark er i dag sammenlignet med for 3 år siden?", 3) "Hvordan tror du, din egen og din families økonomiske situation vil være om 3 år sammenlignet med i dag?" og 4) "Hvordan tror du, den økonomiske situation for Danmark vil være

om 3 år sammenlignet med i dag?" Alle fire variabler inddrages i analysen som intervalskalerede.

6.5 Parti- og partiledersympati

Partisympati måles som svar på spørgsmålet: "Nu vil jeg gerne høre, hvad du mener om de enkelte politiske partier. Efter at jeg har læst navnet op på det pågældende parti, vil jeg gerne bede dig placere partiet på denne skala fra 0 til 10, hvor 0 betyder, at du synes meget dårligt om partiet, og 10 betyder, at du synes virkelig godt om partiet. Hvis jeg kommer til et parti, som du ikke kender eller ikke føler, du ved nok om, skal du bare sige det. Hvor vil du placere [parti] på denne skala fra 0-10?" Skalaen har kun labels på yderpunkterne, som går fra 0: "Synes meget dårligt om partiet" til 10: "Synes virkelig godt om partiet".

Der findes kun et enkelt spørgsmål i datasættet, der handler om partilederne. Ideelt ville der være spurgt til flere forskellige aspekter af partilederne, så jeg kunne undersøge, om det er de samme egenskaber, vælgerne lægger vægt på, når de evaluerer partilederne. Det spørgsmål, der er tilgængeligt, lyder: "Hvis vi bruger den samme skala fra 0-10, vil jeg gerne spørge, hvor godt eller dårligt du synes om nogle af vore politiske ledere. Hvis jeg nævner en partileder, som du ikke kender eller ikke føler, du ved nok om, skal du bare sige det. Hvor vil du placere [partileder] på denne skala fra 0-10?".

Jeg inddrager kun sympati med Socialdemokraterne og Venstre og med Helle Thorning-Schmidt og Lars Løkke Rasmussen, fordi de kan anses som lederne af de to respektive blokke. Alle fire variabler inddrages som intervalskalerede.

6.6 Moderatorer

I det ovenstående har jeg beskrevet de forklarende variabler. I dette afsnit vil jeg beskrive de variabler, som jeg har en forventning om er forklaringer på heterogenitet blandt vælgerne. Det vil sige variabler, der betinger andre variabelers effekt på partivalg.

I modsætning til de mest fremtrædende studier på området benytter jeg ikke selvrapporteret motivation for partivalg som moderator. Både

Bartle (2005) og Stubager og So (2015) diskuterer fordele og ulemper ved selvrapporteret motivation, og de adresserer særligt spørgsmålet om, hvorvidt vælgerne har selvindsigt nok til at kunne svare på, hvorfor de har stemt som de har gjort. Der kan måske være en *social desirability bias*, som gør, at respondenterne er mindre tilbøjelige til at angive, at de har stemt ud fra eksempelvis partiledersympati. Stubager og So (2015) forsøger at minimere denne bias ved, i deres spørgsmål om partivalgsmotivation, at have tre forskellige svarmuligheder for partiledersympati, mens der kun er en for hver af de øvrige motiver. Fordelen ved at benytte selvrapporteret motivation er, at man på en ret simpel måde kan undersøge heterogenitet blandt vælgerne, men ulempen er, at man ikke kan undersøge heterogeniteten i detaljen. Vælgerne bliver placeret i kasser, hvor de er enten/eller, men virkeligheden er formentlig mere kompliceret. Fremgangsmåden i specialet her, hvor hver forklarende variabel interageres med en teoretisk funderet moderator, er bedre til at forstå mekanismen bag heterogeniteten og til at klarlægge nuancerne i vælgerens beslutning på valgdagen.

Som følge af den eksisterende litteratur på området inddrager jeg forskellige mål for politisk sofistikering. Politisk viden og interesse er de mest gængse i litteraturen om heterogenitet, men jeg undersøger også, om der kan være en betingende effekt fra nyhedsforbrug, opsøgning af politisk information, politisk samtale og intern efficacy. Jeg vil i det følgende gennemgå dem, og hvordan de måles.

6.6.1 Vigtighed af issues

Denne moderator er inspireret af Fournier et al. (2003), der finder, at vælgerne lægger større vægt på de emner, som de finder vigtige. Der er desuden markant teoretisk grundlag for at inddrage vigtighed som moderator. Zaller (1992) skriver i sin RAS-model, at sandsynligheden for at blive eksponeret for og forstå information om et emne stiger med den kognitive involvering i emnet. Derfor kan man formode, at vælgere, der finder et emne vigtigt, er mere tilbøjelige til at modtage og bearbejde information om emnet, og derfor bedre

i stand til at lade deres holdning styre deres partivalg. Denne moderator operationaliseres i form af det lukkede multiple answer-spørgsmål "Hvis du ser på denne liste, hvilke tre emner mener du så, politikerne skulle tage sig af?" Der er angivet 11 forskellige emner, og hver respondent har kunnet vælge tre emner. En respondent får værdien 1, hvis vedkommende har nævnt emnet, og 0 hvis ikke. Datasættet indeholder også et åbent spørgsmål om, hvilke emner, respondenterne finder vigtige. Dette spørgsmål er placeret umiddelbart inden det lukkede spørgsmål. Jeg vælger at benytte det lukkede, fordi det indeholder svarmuligheder, som respondenterne måske ikke selv havde tænkt over i de åbne spørgsmål. Desuden er der fare for, jævnfør response-aksiomet hos Zaller (1992), at det åbne spørgsmål ikke repræsenterer de vigtigste emner for respondenterne, men derimod de emner, der er mest præsente i det øjeblik, vedkommende besvarer spørgsmålet.

6.6.2 Intern efficacy

Intern efficacy er et udtryk for respondentens subjektive vurdering af egen forståelse for politik. Jeg har ikke set eksempler på, at efficacy tidligere er blevet testet i forbindelse med vælgerheterogenitet, men jeg mener, det er helt oplagt. Hvis man mener, at politik er kompliceret og uforståeligt, så vil det være en rimelig antagelse, at man træffer sig partivalg ud fra nogle mere simple kriterier. Teoretisk er det i tråd med teorierne om mentale genveje, som netop handler om, at man benytter de genveje, som er tilgængelige for en. Variablen, der måler efficacy, er et index af tre variabler: 1) "Når politikerne diskuterer den økonomiske politik, forstår jeg kun en brøkdel af, hvad de snakker om", 2) Undertiden er politik så indviklet, at folk som jeg ikke rigtig kan forstå, hvad der foregår og 3) Gennemgående synes jeg egentlig ikke, det er så svært at tage stilling til politiske spørgsmål. Alle tre spørgsmål kan besvares med "Helt enig", "Nærmest enig", "Hverken/eller", "Nærmest uenig" eller "Helt uenig". Svarene til det sidste udsagn spejlvendes, så høje værdier repræsenterer høj efficacy.

Alpha-værdien for indexet er på 0.78, hvilket

viser, at det er pålideligt. Jeg inddrager efficacy, fordi jeg har en teoretisk forventning om, at vælgere med høj efficacy i højere grad er i stand til at forstå politik og politiske emner, og derfor lægger større vægt herpå end vælgere med lav efficacy. Den teoretiske mekanisme er, at høj efficacy gør politiske emner tilgængelige for vælgerne, hvilket er en forudsætning for, at man kan lægge vægt på dem. Jeg inddrager efficacy som intervalskaleret variabel, men har dog testet for, om resultaterne ville være anderledes, hvis den var inddraget som dummies. Det har vist sig ikke at være tilfældet.

6.6.3 Politisk viden

Tidligere studier af vælgerheterogenitet har fundet substantiel heterogenitet baseret på vælgernes politiske viden. Det teoretiske fundament for at inddrage viden er, at politisk viden gør vælgerne i stand til at håndtere politisk information og sætte den sammen med eksisterende holdninger, jævnfør Zallers resistance-aksion. Man kan derfor forvente, at vælgere med høj politisk viden har mere klare holdninger til politiske spørgsmål end vælgere med lav politisk viden. I praksis måles politisk viden som antal korrekte svar på fem faktuelle politiske spørgsmål. 1) Antal medlemmer af Folketinget, 2) Udviklingen i BNP fra 2008 til 2010⁸. 3)-5) Angivelse af partimedlemskab af Mette Frederiksen, Ellen Trane Nørby og Kristian Thulesen Dahl.

Variablen måler altså viden om nogle specifikke spørgsmål, som ikke har nogen teoretisk kobling til de forklarende variabler, jeg inddrager. Som nævnt skriver Zaller (1992), at generel viden kan virke lige så godt som specifik viden om et emne, og eftersom der ikke er andre vidensspørgsmål i datasættet, benytter jeg denne metode. Ligesom efficacy inddrager jeg denne som intervalskaleret variabel, men jeg har også testet resultaternes robusthed ved at inddrage den i form af dummy-variabler. Dette ændrer ikke substantielt ved resultaterne.

⁸Det er muligt at svare stigning/fald på hhv. 2% og 4% og ingen ændring. Alle svar, der giver udtryk for et fald, medregnes som korrekt.

6.6.4 Politisk interesse

Politisk interesse er en af de mest anvendte betingende variabler i den eksisterende litteratur. Den konkrete mekanisme er dog ikke specielt overbevisende, for politisk interesse bør ikke direkte give anledning til heterogenitet. En subjektiv vurdering af egen politisk interesse siger intet om, hvorvidt man opsøger politisk information eller har politisk viden og forståelse. Det er således ikke umuligt, at en person, der ikke har læst en politisk nyhed siden Jordskredsvalget, selv mener, at vedkommende er politisk interesseret. Det er ganske vist urealistisk, men pointen er, at mekanismen, der kobler politisk interesse til vælgerheterogenitet er indirekte. Det er hvad politisk interesse medfører af orientering mod det politiske system, som må antages at medføre øget viden om den politiske substans, der fører til heterogenitet. Den teoretiske forventning er altså, at politisk interesseret vil have større kognitiv involvering i politiske emner, og dermed i større grad være i stand til at lægge vægt herpå i deres partivalg.

Politisk interesse operationaliseres ved hjælp af spørgsmålet "Vil du sige, du er meget interesseret i politik, noget interesseret, kun lidt eller slet ikke interesseret i politik?" med svarmulighederne "Slet ikke interesseret", "Kun lidt interesseret", "Noget interesseret" eller "Meget interesseret". I modellerne inddrages variablen i rekodet form, hvor de to førstnævnte kategorier lægges sammen, idet kun 3.0 % har angivet, at de slet ikke er interesseret i politik. Fordi variablen har ordinal karakter, inddrages den som dummy-variabler i analysen, hvor vælgere med det laveste niveau af interesse er referencekategorien.

6.6.5 Nyhedsforbrug

Jeg medtager nyhedsforbrug ud fra en betragtning om, at jo flere nyheder, man modtager, jo mere information får man om det politiske liv. Det er igennem nyheder, at man får kendskab til de politiske ledere, men også den politiske substans. Og da man kun kan lægge vægt på de overvejelser, som er tilgængelige for en, så har jeg en forventning om, at øget nyhedsforbrug skaber heterogenitet, både i vægten på substantielle overvejelser

og sympati for partilederen. Desuden forventer jeg interaktion på de sociotropiske, økonomiske vurderinger, for det er igennem nyhederne, at man får information om, hvordan samfundsøkonomien ser ud. Nyhedsforbrug er sammensat af to variabler, som er mål for, hvor mange dage om ugen respondenter hhv. ser tv-nyheder og læser avis. Begge variabler spænder derfor fra 0 til 7, og den samlede variabel spænder fra 0 til 14. Variablen inddrages som intervalskaleret i analysen.

Jeg sammensætter tv-nyheder og avislæsning ud fra en betragtning om, at nogle mennesker får deres nyheder fra aviser, mens andre får dem fra elektroniske nyhedsmedier. Det ville have været optimalt at have en tredje variabel med, der kunne måle nyhedsforbrug via internettet, eftersom unge mennesker formentlig i overvejende grad får deres nyheder derfra. En sådan variabel er desværre ikke tilgængelig, så sammensætningen af tv-nyheder og avisnyheder er den bedst mulige med de variabler, jeg har til rådighed.

6.6.6 Politisk information

Politisk information bliver målt på baggrund af tre variabler: 1) Om man har tilmeldt sig direkte information fra partierne via eks. twitter, 2) Om man har besøgt partiernes hjemmesider op til valget og 3) Om man har deltaget i en valgquiz på nettet. Deltagelse i en aktivitet scorer 1, således at man kan score fra 0 til 3. Jeg rekoder dog variablen, så den spænder fra 0 til 2, fordi kun 2.8 % af respondenterne har deltaget i alle tre aktiviteter. Jeg har valgt disse tre aspekter af politisk information, fordi de er udtryk for, at vælgeren er aktivt opsøgende efter politisk information. Vælgeren har altså ikke bare passivt modtaget en brochure, men har selv gjort en indsats for at få viden om politik. Variablen inddrages i analysen i form af dummy-variabler, hvor vælgere med det laveste niveau af politisk information er referencekategori.

Det teoretiske grundlag for at inddrage politisk information er, at informationssøgningen kan føre til, at vælgeren får mere information om den politiske substans, som vedkommende kan lægge til grund for sit partivalg. Dermed har vælgeren bedre mulighed for at lægge vægt på substantielle

emner. Det kræver dog både vilje og evne at opsøge information, og man kan formode, at vælgere, der i forvejen er politiske eksperter, ikke opsøger information, fordi de allerede kender til partiernes politik. Og vælgere, som ikke er politisk interesse-rede, eller som ikke evner at opsøge information, vil formentlig heller ikke gøre det. Jeg tager derfor højde for politisk viden, når jeg inddrager politisk information i modellerne.

6.6.7 Politisk samtale

Politisk samtale inddrager jeg, fordi jeg har en antagelse om, at politisk samtale med andre mennesker øger den kognitive involvering i politik. Zaller (1992)'s RAS-model er en teori om, at netop kognitiv involvering medfører, at man er bedre til at modtage og forstå politisk information. Jeg forventer derfor, at vælgere, der taler med mange om politik, er bedre i stand til at lægge vægt på politiske overvejelser. Det gælder både substantielle emner og mere overfladiske emner. Politisk samtale er målt ud fra, om man har talt med familie, venner eller kolleger om politik op til valget. Hver kategori scorer 1, så man kan score fra 0 til 3. Det er dog kun 9.5 %, som slet ikke har talt med andre om politik, og derfor lægger jeg de to mindste kategorier sammen. Variablen spænder derfor fra 1 til 3. Denne operationalisering er dog noget firkantet, for der spørges ikke til, hvor mange, man har talt med, men kun, hvem man har talt med. Jeg inddrager den dog alligevel, og har in mente, at den har sine svagheder. Ligesom variablerne for politisk interesse og information inddrager jeg denne i form af dummy-variabler, hvor den laveste kategori udgør referencekategorien.

Tabel 1 viser et overblik over variablerne i analysen, herunder antal observationer og variablernes gennemsnit, standardafvigelse og minimum- og max-værdier.

7 Analyse

Analysen tager udgangspunkt i en binær logistisk model, hvor den afhængige variabel er 1, hvis respondenter har stemt på et parti i rød blok og 0, hvis respondenter har stemt på et parti i blå

blok. I analysen præsenterer jeg resultaterne ved hjælp af både tabeller og figurer. Af pladshensyn har jeg undladt at illustrere mindre betydningsfulde resultater grafisk. Alle figurer kan ses i det online appendiks på <https://goo.gl/rNt4nE>.

7.1 Mod en basismodel

Udgangspunktet for det videre arbejde er at finde en basismodel at undersøge heterogeniteten ud fra. Tabel 2 viser to modeller, der er logistiske regressionsmodeller på en afhængig variabel for, om man har stemt på rød blok i modsætning til blå blok ved folketingsvalget i 2011. Hensigten med denne øvelse er at være sikker på, at de variabler, som jeg undersøger heterogenitet i, har substantiel betydning for partivalg.

I model 1 inddrager jeg kun de substantielle variabler. De udgøres af to index, der måler vælgerens holdninger til politiske emner, og fire spørgsmål om økonomiske vurderinger. Både det fordelingspolitiske index og det værdipolitiske index er højsignifikant og med det forventede fortegn. Det vil sige, at mere venstreorienterede holdninger får vælgerne til at være mere tilbøjelige til at stemme på rød blok. Af de fire variabler for økonomiske vurderinger, er det kun de to sociotropiske, der er signifikante. Hvis man mener, at samfundsøkonomien er blevet bedre de seneste tre år, stemmer man i højere grad på blå blok, som udgjorde det siddende flertal i Folketinget indtil valget. Hvis man derimod mener, at samfundsøkonomien bliver bedre de næste tre år, så stemmer man i højere grad på rød blok. Forklaringskraften i modellen er i form af Pseudo R^2 på 0.34.

I model 2 inddrager jeg partisympati for Socialdemokraterne og Venstre og partiledersympati for henholdsvis Helle Thorning-Schmidt og Lars Løkke Rasmussen. Jeg vælger kun at inddrage disse to partier og partiledere for at holde modellen simpel, og fordi de er de to partier, der stiller med statsministerkandidater. Begge variabler for partisympati er højsignifikante, og begge går i den forventede retning. Sympati med Socialdemokraterne øger sandsynligheden for en rød stemme, og sympati med Venstre øger sandsynligheden for en blå stemme. Hvad angår partiledersympati er det kun

Tabel 1: Oversigt over variabler

	Obs.	Gennemsnit	Std. afv.	Min	Max
Rød blok	1951	0.54	0.50	0.0	1.0
Fordelingspolitisk index	1776	2.91	0.99	1.0	5.0
Hårdere skatter	1960	3.13	1.44	1.0	5.0
Samme økonomiske vilkår	1907	2.89	1.38	1.0	5.0
Ulighed gavner	1864	3.33	1.31	1.0	5.0
Ulighed skaber dynamik	1895	2.33	1.20	1.0	5.0
Værdipolitisk index	1863	2.94	1.03	1.0	5.0
Indvandring alvorlig trussel	1954	3.39	1.49	1.0	5.0
Vækst selvom miljøskade	1911	3.39	1.31	1.0	5.0
Hårdere straffe	1934	2.03	1.25	1.0	5.0
Egotropisk retro.	1983	3.06	0.94	1.0	5.0
Soiotropisk retro.	1958	2.06	0.79	1.0	5.0
Egotropisk pro.	1935	3.16	0.83	1.0	5.0
Sociotropisk pro.	1896	3.05	0.99	1.0	5.0
Sympati Soc. Dem.	2018	5.42	2.62	0.0	10.0
Sympati Venstre	2005	5.58	3.01	0.0	10.0
Sympati HTS	2033	5.02	2.86	0.0	10.0
Sympati LLR	2035	5.66	2.85	0.0	10.0
Skat vigtigt	2078	0.17	0.37	0.0	1.0
Øvrig velfærd vigtigt	2078	0.31	0.46	0.0	1.0
Miljø vigtigt	2078	0.25	0.43	0.0	1.0
Kriminalitet vigtigt	2078	0.11	0.31	0.0	1.0
Indvandring vigtigt	2078	0.13	0.33	0.0	1.0
Efficacy	1911	2.70	1.21	1.0	4.0
Politisk viden	2078	2.42	1.50	0.0	5.0
Politisk interesse	2072	1.96	0.72	1.0	3.0
Nyhedsforbrug	2062	10.26	3.70	0.0	14.0
Politisk information	2078	0.67	0.79	0.0	2.0
Politisk samtale	2078	2.09	0.84	1.0	3.0

variablen for sympati med Lars Løkke Rasmussen, som er signifikant. Den går også i den forventede retning, så sympati med ham øger sandsynligheden for at stemme på blå blok. Forklaringskraften i model 2 er en del højere end model 1, med en Pseudo R^2 på 0.69. Inddragelsen af de fire partispecifikke variabler får de substantielle variabelers forklaringskraft til at falde, hvilket viser, at der er en stærk sammenhæng mellem politiske holdninger og sympati for de politiske partier.

7.2 Politiske emner

Analysen af heterogenitet i vægtingen af politiske emner kommer til udtryk i otte modeller, der alle fremgår af appendiks (tabel A.1 - tabel A.8). De første to modeller handler om, hvorvidt vælgerne tillægger politiske emner større betydning, hvis de

opfatter dem som vigtige. De næste seks modeller undersøger heterogenitet i forhold til politisk sofistisering, nyhedsforbrug og efficacy.

7.2.1 Vigtighed af politiske emner

Jeg har kørt i alt 10 modeller med politiske emner, der hver indeholder et enkelt interaktionsled. Tabel 3 viser interaktionsleddene fra de forskellige modeller samlet i en enkelt oversigt. Hver model er kørt med en enkelt holdningsvariabel, en tilsvarende variabel for vigtighed af emnet og interaktionen mellem de to (se tabel A.1-A.2 i appendikset). Interaktionerne 1-4 viser interaktioner mellem holdninger til fordelingspolitiske spørgsmål og hvorvidt respondenter mener, at skat er et vigtigt emne. Udfordringen ved denne tilgang er dog, at der ikke nødvendigvis er overensstemmelse mellem

Tabel 2: Udvikling af basismodel for partivalg
Logistiske regressioner

	Model 1	Model 2
Fordelingspolitisk index	1.24*** (0.08)	0.45*** (0.13)
Værdipolitisk index	1.02*** (0.08)	0.53*** (0.11)
Egotropisk retro.	-0.00 (0.07)	-0.05 (0.11)
Sociotropisk retro.	-0.37*** (0.09)	-0.30* (0.14)
Egotropisk pro.	0.00 (0.09)	0.02 (0.14)
Sociotropisk pro.	0.54*** (0.08)	0.19 (0.12)
Sympati Soc. Dem.		0.71*** (0.08)
Sympati Venstre		-0.59*** (0.07)
Sympati HTS		0.08 (0.06)
Sympati LLR		-0.17* (0.07)
Konstant	-7.27*** (0.53)	-2.35** (0.89)
Observationer	1534	1510
Chi ²	727.57	1447.70
Log Likelihood	-697.31	-320.35
Pseudo R ²	0.34	0.69

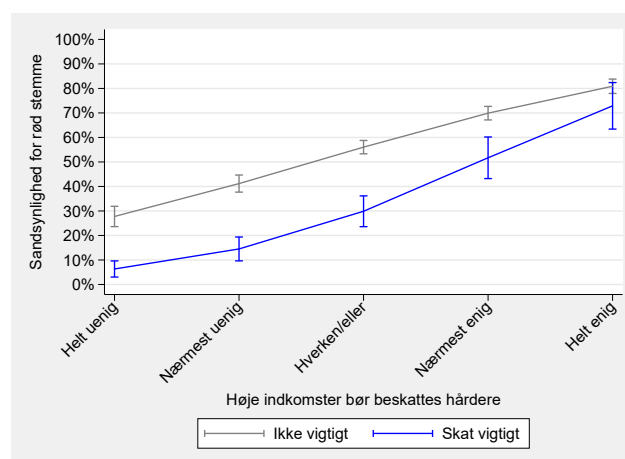
Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F,Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

vælgernes holdning til skattetrykket og deres forventninger til niveauet af service i den offentlige sektor. Derfor laver jeg tre interaktioner mellem fordelingspolitik, og om man finder velfærd vigtigt (5-7 i tabel 3). Interaktionsleddene 8-10 er de værdipolitiske spørgsmål, der interageres med vigtigheden af det respektive emne.

Af de første fire interaktioner, hvor vigtigheden af skat er den betingende variabel, er det kun interaktionen med holdningen til skat, der er signifikant. Interaktionsled nummer 2 er imidlertid af en substantiel størrelse, selvom standardfejlen er så høj, at variablen ikke er signifikant. Figur 2 viser grafisk, hvordan vælgere, der har angivet, at

Figur 2: Betydning af vigtighed af skat for
effekten af holdning til skat

Klammerne repræsenterer 95 % sikkerhedsinterval

skat er et vigtigt emne, generelt er mere tilbøjelige til at stemme på blå blok. Den blå linje viser vælgere, der finder skat vigtigt, og den grå viser vælgere, der ikke finder det vigtigt. Forskellen mellem de to typer vælgere er markant, men interaktionen ser ud til at være minimal. Jeg havde forventet, at de vælgere, for hvem skat er vigtigt, ville lægge markant større vægt på deres holdning til skat, når de træffer deres partivalg. Figur 2 viser, at det kun i lav grad er tilfældet, idet hældningen på den blå linje ikke er meget forskellig fra hældningen på den grå.

Samme billede gør sig gældende for interaktionen mellem vigtigheden af skat og holdning til at skabe alle de samme økonomiske vilkår (ikke vist). I dette tilfælde er interaktionsleddet ikke signifikant, men koefficienten har en substantiel størrelse. Også med denne interaktion er billedet, at vælgere, der finder skat vigtigt, generelt er mere tilbøjelige til at stemme på blå blok, men effekten af holdningen er ikke forskellig blandt de to grupper af vælgere.

To af de tre interaktionsled med vigtigheden af velfærd er signifikante (nummer 6 og 7). De grafiske illustrationer for de to er stort set identiske, så for simpelhedens skyld viser jeg kun grafen for interaktionsleddet mellem, om velfærd er vigtigt og om man mener ulighed gavner samfundet. Figur 3 viser, hvordan vælgere, der finder velfærd vigtigt, generelt er mere tilbøjelige til at stemme på rød blok. Der er dog også en interaktion, idet effek-

Tabel 3: Interaktionsled for vigtighed af politiske emner
Logistiske regressioner

	Koefficient
1. Skat vigtigt $\times$ Hårdere skatter	0.32** (0.12)
2. Skat vigtigt $\times$ Samme økonomiske vilkår	0.19 (0.10)
3. Skat vigtigt $\times$ Ulighed gavner	0.06 (0.12)
4. Skat vigtigt $\times$ Ulighed skaber dynamik	-0.04 (0.13)
5. Velfærd vigtigt $\times$ Samme økonomiske vilkår	-0.05 (0.08)
6. Velfærd vigtigt $\times$ Ulighed gavner	-0.22* (0.09)
7. Velfærd vigtigt $\times$ Ulighed skaber dynamik	-0.21* (0.11)
8. Indvandring vigtigt $\times$ Indvandring alvorlig trussel	0.31** (0.11)
9. Miljø vigtigt $\times$ Økonomisk vækst selvom skade for miljø	0.12 (0.10)
10. Kriminalitet vigtigt $\times$ Hårdere straffe	-0.32* (0.16)

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Interaktionsleddene stammer fra separate modeller

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

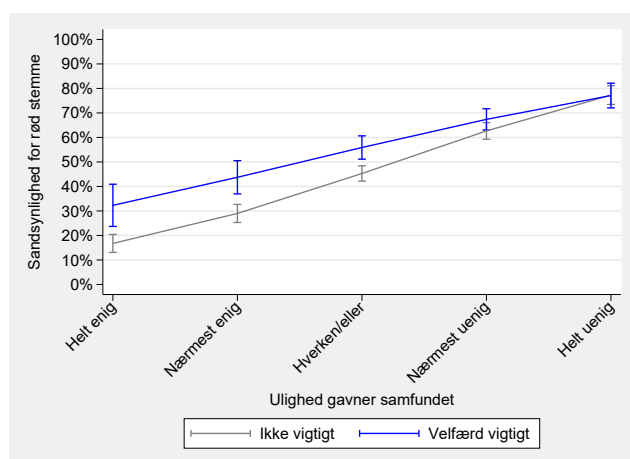
ten af holdningen til ulighed faktisk er størst for de vælgere, der ikke finder velfærd vigtigt. Dette er i direkte modstrid med mine forventninger om, at et emne, man finder vigtigt, vil have større betydning for ens stemmeadfærd. Forklaringen er formentlig, at der er en stærk holdningskomponent i ens angivelse af, om man finder et emne vigtigt. De vælgere, der mener, at skat er vigtigt, giver på samme tid udtryk for, at de mener, at skatten skal sænkes, og de vælgere, der finder velfærd vigtigt, giver på samme tid udtryk for, at det skal prioriteres. Det betyder, at spørgsmålet om, hvilke emner, man finder vigtige, i højere grad er en tilkendegivelse af ens holdning til spørgsmålet end et udtryk for, at emnet har en særlig vigtighed for en. Det medfører, at inddragelsen af vigtigheden af politiske emner i praksis bliver en kontrol for en lidt alternativ holdningsvariabel. Derfor finder jeg ikke den forventede interaktionseffekt af vigtigheden

af emnerne. Jeg vil nu analysere de værdipolitiske emner og se, om det samme gør sig gældende der.

De værdipolitiske emners interaktionsled fremgår af variabel 8-10 i tabel 3. Interaktionerne for indvandring og kriminalitet er signifikante, mens koefficienten for miljø både er lavere og insignifikant. Det er bemærkelsesværdigt, at interaktionerne har forskellige fortegn. Fortegnet for variabelen for indvandring er positivt, og interaktionen kan grafisk illustreres som i figur 4.

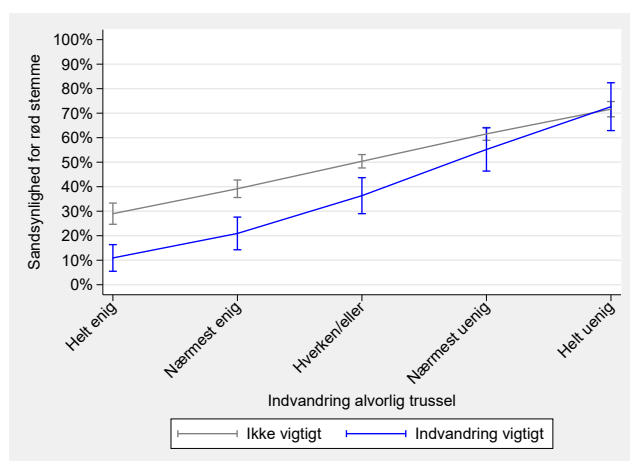
Denne interaktion er den hidtil eneste, der er nogenlunde som forventet, idet vælgere, der finder indvandring vigtigt, lægger større vægt på emnet i deres partivalg. Den blå linje, som viser vælgere, der finder indvandring vigtigt, har en mere stejl kurve end den grå kurve. Hvis interaktionen var helt som forventet, ville den grå linje være vandret, hvilket ikke er tilfældet, men den er trods alt mindre stejl end den blå kurve. Jo mere man

Figur 3: Betydning af vigtighed af velfærd for effekten af holdning til ulighed

Klammerne repræsenterer 95 % sikkerhedsinterval

Figur 4: Betydning af vigtighed af indvandring for effekten af holdning til indvandring

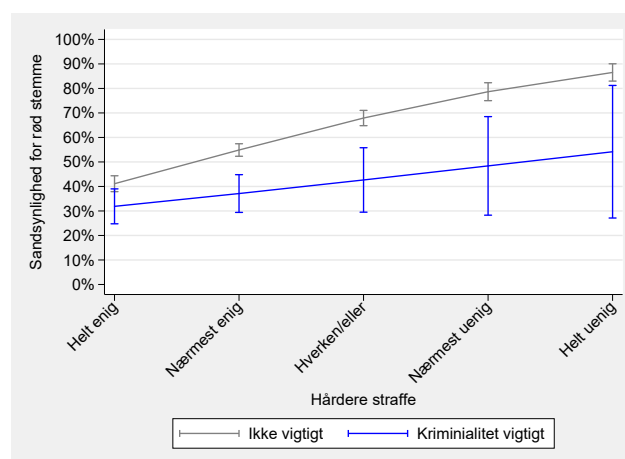

Klammerne repræsenterer 95 % sikkerhedsinterval

mener, at indvandring er en trussel, jo større er sandsynligheden for, at man stemmer på blå blok, og den effekt forstærkes, hvis man synes, indvandring er et vigtigt emne. Dermed er indvandrings-spørgsmålet i nogen grad en bekræftelse af mine forventninger.

Årsagen til, at netop holdningen til indvandring er afhængig af, om man finder det vigtigt, skyldes formentlig, at der er sket en mobilisering i begge ender af holdningsspektret (Andersen, 2006). Det vil sige, at de vælgere, der finder indvandring vigtigt, både kan være vælgere, der tilkendegiver en negativ holdning og vælgere, der tilkendegiver en positiv holdning over for indvandring. Dermed adskiller emnet sig fra de øvrige, hvor mobiliserin-

Figur 5: Betydning af vigtighed af kriminalitet for effekten af holdning til straf

Klammerne repræsenterer 95 % sikkerhedsinterval

gen kun sker i den ene ende af spektret, eksempelvis i tilfældet med skat, hvor det er de højreorienterede, der angiver det som vigtigt.

Jeg vil slutte denne del af med at analysere holdningen til straf, inden jeg samler op på vigtigheden af emner som betingende variabel.

Figur 5 viser interaktionen mellem vigtigheden af kriminalitet og holdningen til hårdere straffe. Det er vigtigt at bemærke, at sikkerhedsinterval-lerne omkring den blå linje er ret brede, hvilket skyldes, at relativt få vælgere har angivet kriminalitet som et vigtigt emne. Som det fremgår af tabel 1 er gennemsnittet for variabelen for vigtighed af kriminalitet 0.11, hvilket vil sige, at kun 11 % af respondenterne har svaret i denne kategori. Derfor er der en vis usikkerhed om effekten for denne gruppe af vælgere, om end det er tydeligt, at de generelt er mere tilbøjelige til at stemme på blå blok. Det er overraskende, at kurven for vælgere, der ikke finder kriminalitet vigtigt, er stejlere end for den anden gruppe. De er altså mere påvirket af deres holdning til straf end gruppen, der finder kriminalitet vigtigt. Årsagen hertil kan være den samme som ovenfor, altså at der ligger et kraftigt holdningselement i hvilke emner, man finder vigtige. Det vil sige, at for de vælgere, der finder kriminalitet vigtigt, er selve spørgsmålet om vigtighed en mere kraftfuld holdningstilkendegivelse end deres holdning til straf. Næsten uanset hvad de mener om hårdere straffe, så stemmer de i overvejende grad på blå blok, alt andet lige. Men væl-

gere, der ikke finder kriminalitet vigtigt, er mere påvirket af deres holdning til straf, fordi de ikke har en bagvedliggende fastlåst holdning på området.

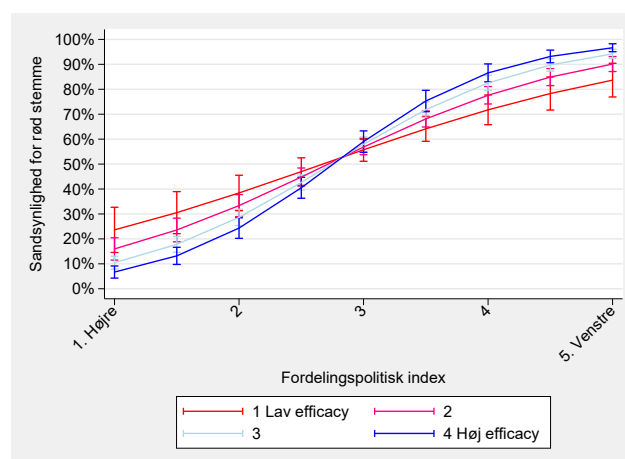
Analysen om vigtighed af politiske emner viser først og fremmest, at vigtigheden af et emne ikke er så god en moderator, som jeg havde forventet. Den holdningstilkendegivelse, der ligger i, hvilke emner, man mener er vigtige, er så kraftig, at den overskygger den interaktion, som jeg havde forventet teoretisk. Den grundlæggende årsag til dette er, at spørgsmålet om vigtighed deler vælgerne op i poler. De højreorienterede vælgere mener, at skat er vigtigt, og de venstreorienterede vælgere mener, at velfærd er vigtigt. Dermed forsvinder det element af vigtighed, som ellers burde ligge i spørgsmålet. Hvis vigtighed af politiske emner skal kunne bruges i denne sammenhæng, så skal vælgerne konfronteres med begge ender af spektret for hvert emne. Eksempelvis burde vigtigheden af skat og velfærd være en enkelt kategori, og vigtigheden af kriminalitet burde være uddybet til også at handle om forebyggelse eller rehabilitering. På den måde ville hver kategori afspejle vigtigheden af et politisk emne uden at have samme grad af indbygget holdningstilkendegivelse.

I de følgende afsnit behandler jeg efficacy, politisk viden, interesse, information og samtale. Alle interaktionsleddene fremgår af tabel 4. Der er kørt i alt 12 modeller, en for hver moderator for hvert index. Hver model indeholder det pågældende index, den pågældende moderator og interaktionen mellem de to (se tabellerne A.3-A.8 i appendikset). Som det fremgår af tabellen er langt de fleste interaktionsled signifikante. Det er dog ikke ensbetydende med, at de også er substantielle, så derfor gennemgår jeg dem hver for sig i det følgende. Jeg vil ikke komme yderligere ind på nyhedsforbrug i analysen, eftersom koefficienterne for disse interaktionsled både er lave og insignifikante.

7.2.2 Efficacy

Figur 6 viser interaktionen mellem det fordelingspolitiske index og efficacy. Figuren viser, at vælgere med højreorienterede fordelingspolitiske holdninger er mere tilbøjelige til at stemme på blå

Figur 6: Betydning af efficacy for effekten af fordelingspolitisk index

Klammerne repræsenterer 95 % sikkerhedsinterval

blok, mens venstreorienterede vælgere er mere tilbøjelige til at stemme på rød blok. Der er dog en klar modererende effekt af efficacy, idet vælgere, der forstår politik, lægger større vægt på deres fordelingspolitiske holdninger. Med andre ord stemmer højreorienterede vælgere med høj efficacy i højere grad på blå blok end tilsvarende vælgere med lav efficacy og vice versa for de venstreorienterede. Denne interaktion er både højsignifikant og substantiel. De mest højreorienterede vælgere, som også har det højeste niveau af efficacy, har, alt andet lige, en sandsynlighed for at stemme på rød blok på 6.7 % (95% SI: 4.3% - 9.1%). Vælgere med tilsvarende fordelingspolitiske holdninger, men med laveste niveau af efficacy har en sandsynlighed for at stemme på rød blok på 23.6 % (95% SI: 14.6% - 32.7%). Denne forskel er markant, og illustrerer, hvordan vælgere, der forstår politik, er bedre i stand til at gøre brug af deres politiske holdninger, når de skal beslutte, hvem de skal stemme på. Dette er i overensstemmelse med mit teoretiske udgangspunkt. Hvis ikke man forstår politik specielt godt, så er det svært at lægge vægt på politiske overvejelser, når man træffer sit valg, fordi disse overvejelser i mindre grad er tilgængelige for en.

Det skal dog bemærkes, at selvom der er en markant interaktionseffekt, så er selv de med lavest grad af efficacy i stand til at gøre brug af deres politiske holdninger, når de stemmer. Det kan ses ved, at den røde linje i figur 6 har en po-

Tabel 4: Interaktionsled, politiske emner og politisk sofistisering
Logistiske regressioner

	Fordelingspolitik	Værdipolitik
Efficacy	0.27*** (0.06)	0.17*** (0.05)
Politisk viden	0.13** (0.05)	0.13** (0.04)
Ikke/lidt interesseret	(.)	(.)
Noget interesseret	0.57*** (0.17)	0.33* (0.15)
Meget interesseret	0.72*** (0.19)	0.40* (0.17)
Medieforbrug	0.03 (0.02)	-0.01 (0.02)
Lav politisk information $\times$ Fordelingspolitisk index	(.)	(.)
Nogen politisk information $\times$ Fordelingspolitisk index	0.16 (0.16)	0.12 (0.14)
Høj politisk information $\times$ Fordelingspolitisk index	0.34 (0.19)	0.60*** (0.18)
Min. samtale	(.)	(.)
Nogen samtale	0.45* (0.18)	0.11 (0.16)
Megen samtale	0.48** (0.16)	0.22 (0.15)

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Interaktionsleddene stammer fra separate modeller

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

sitiv hældning. Det er opløftende i et demokratisk perspektiv, at selv vælgere, der ikke synes, de forstår politik, er i stand til at benytte substantielle overvejelser, når de sætter deres kryds.

7.2.3 Politisk viden

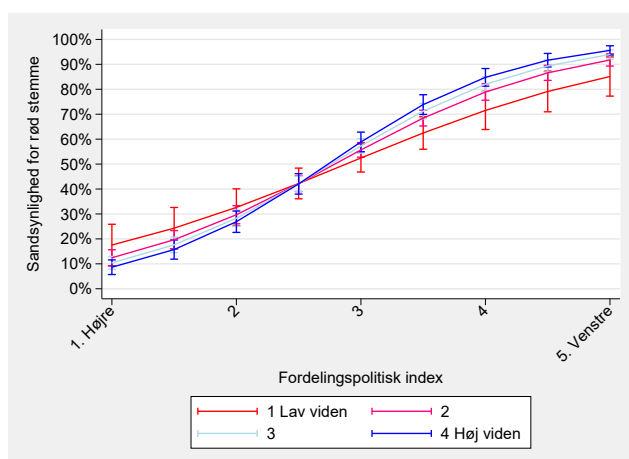
Af pladshensyn illustrerer jeg kun interaktionen for det fordelingspolitiske index her, men sammenhængen er den samme for det værdipolitiske index. Som det fremgår af tabel 4, er interaktionen for både det fordelingspolitiske og værdipolitiske index signifikant, og figur 7 viser⁹, at større politisk viden får vælgerne til at lægge større vægt på deres

politiske holdninger. Figuren viser, hvordan politisk viden gør vælgerne i stand til at lægge vægt på substantielle politiske overvejelser, når de vælger parti. Dette stemmer overens med min teoretiske forventning om, at vælgere med høj politisk viden vil have et større kendskab til både partiernes og deres egne holdninger, og at de kan bruge disse som hjælp til at træffe deres valg.

Men ligesom tilfældet med efficacy, så er også vælgere med lav politisk viden i stand til at gøre brug af politiske holdninger, om end ikke i så høj grad som deres medborgere med større politisk viden. Dette understreger den probabilistiske natur i den politologiske disciplin, hvor intet er enten/eller. Det er ikke sådan, at hvis man hverken kender til BNP, ledende politikere eller antallet af folketingsmedlemmer, så er man helt fortabt i forhold til den politiske substans. Man formår måske

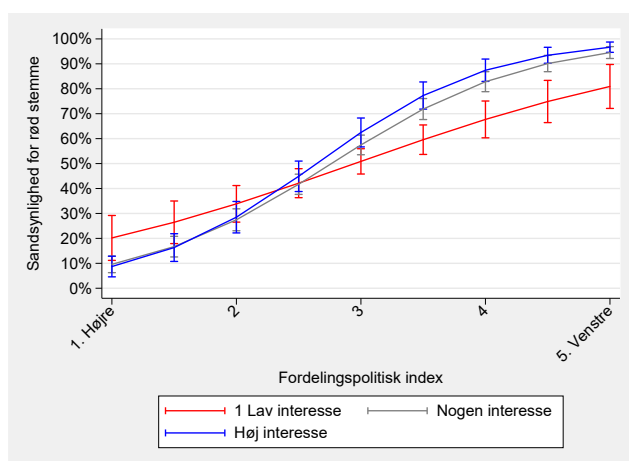
⁹Variablen for politisk viden spænder fra 0 til 5. Af hensyn til præsentationen i grafen illustrerer jeg kun fire kurver. Disse repræsenterer værdierne 0, 2, 3 og 4 på variabelen for viden. Værdierne 1 og 5 er de to kategorier med færrest respondenter

Figur 7: Betydning af politisk viden for effekten af fordelingspolitisk index

Klammerne repræsenterer 95 % sikkerhedsinterval

Figur 8: Betydning af politisk interesse for effekten af fordelingspolitisk index

Klammerne repræsenterer 95 % sikkerhedsinterval

at gøre brug af nogle politiske overvejelser, men ikke i samme omfang som de mere vidende vælgere.

7.2.4 Politisk interesse

I figur 8 viser jeg grafisk interaktionen mellem fordelingspolitiske holdninger og politisk interesse. Der er også en interaktionseffekt på det værdipolitiske index, men som det fremgår af tabel 4, så er koefficienterne på dette index mindre. Effekten går i samme retning, men er ikke lige så kraftig, og derfor kommenterer jeg kun på det fordelingspolitiske index, vel vidende, at effekten er mindre for værdipolitiske holdninger.

Som det fremgår af figuren, så er det især væl-

Tabel 5: Frekvenstabel, politisk interesse

	Antal	Procent
Ikke/lidt interesseret	580	28.0
Noget interesseret	1.000	48.3
Meget interesseret	492	23.7
Total	2.072	100.0

gere med lav politisk interesse, som skiller sig ud. Hvor vælgere med nogen eller megen politisk interesse lægger stort set lige stor vægt på deres politiske holdninger i deres partivalg, så er effekten markant mindre for vælgere med lav politisk interesse. Dette bekræfter i nogen grad mine forventninger til, hvordan politisk interesse skaber forskellighed blandt vælgerne. Min forventning var, at politisk interesse ville føre til større effekt af substantielle politiske emner, fordi politisk interesseretede vælgere har større viden om og orientering mod det politiske system. Dermed er substantielle overvejelser bedre tilgængelige for dem. Figur 8 viser, at det særligt er vælgere med lav politisk interesse, som skiller sig ud.

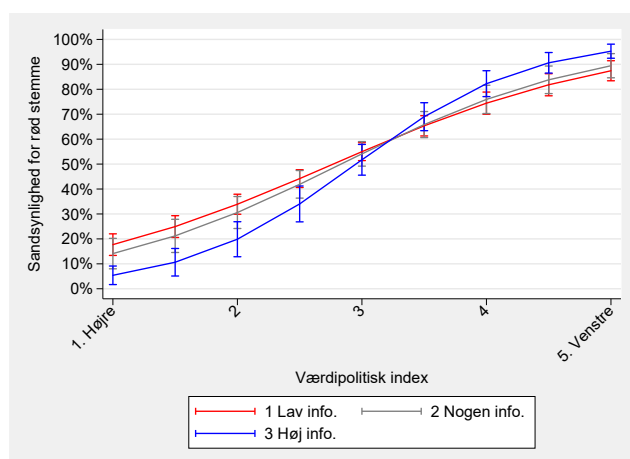
Tabel 5 viser, at det er en stor andel af vælgerne, der har lav grad af politisk interesse. En sådan tabel giver minder om Converse (1964) og hans opdeling af vælgere i forskellige abstraktionsniveauer. Men hvor hans konklusion er temmelig pessimistisk, så er resultaterne her noget mere oplyftende. Godt nok er de mindst interesseretede ikke i lige så høj grad i stand til at lægge vægt på deres politiske holdninger som vælgere med politisk interesse, men der er dog en ganske betydelig sammenhæng mellem deres holdninger og partivalg.

7.2.5 Politisk information

Den teoretiske forventning er, at vælgere, der kun i lav grad opsøger politisk information, ikke på samme måde får viden om partiernes politik som vælgere, der i højere grad opsøger informationen. Men med den modifikation, at vælgere, der ikke opsøger information, enten gør det, fordi de allerede har nok information, eller fordi de ikke kan eller vil opsøge politisk information. Jeg har derfor kontrolleret for politisk viden i modellen.

Tabel 4 viser, at politisk information kun har en signifikant interaktion med det værdipolitiske

Figur 9: Betydning af politisk information for effekten af værdipolitisk index

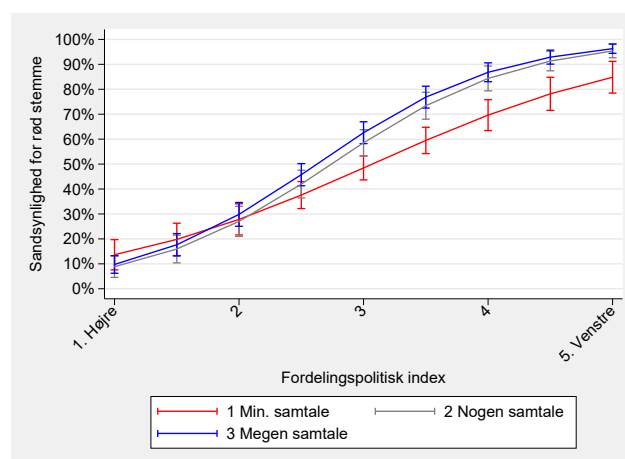
Klammerne repræsenterer 95 % sikkerhedsinterval

index. Derfor viser jeg kun denne sammenhæng grafisk. Det er kun koefficienten for vælgere med høj grad af politisk information, der er signifikant. Dette indikerer, at effekten for vælgere med lav og nogen grad af politisk information er stort set den samme, men forskellig fra effekten for vælgere med høj grad af politisk information. Dette bekræftes af figur 9. Det er meget tydeligt, at vælgere med megen politisk information er mere tilbøjelige til at stemme på blå blok, hvis de har værdipolitiske holdninger til højre for midten, sammenlignet med de to øvrige grupper af vælgere. Og tilsvarende er de mere tilbøjelige til at stemme på rød blok, hvis de har venstreorienterede værdipolitiske holdninger. Interaktion passer dermed i nogen grad med forventningen om, at vælgere med høj grad af politisk information lægger større vægt på substantielle overvejelser end vælgere med mindre politisk information.

7.2.6 Politisk samtale

Tabel 4 viser, at politisk samtale har en betingende effekt på det fordelingspolitiske index, men ikke det værdipolitiske. Tabellen viser også, at koefficienterne for Nogen samtale og Megen samtale er meget tæt på at være ens, hvilket indikerer, at det er gruppen af vælgere med mindst politisk samtale, der stikker ud. Dette bekræftes af figur 10. Figuren viser en nærmest lineær kurve for vælgere med lavt niveau af politisk samtale, mens kurverne

Figur 10: Betydning af politisk samtale for effekten af fordelingspolitisk index

Klammerne repræsenterer 95 % sikkerhedsinterval

for vælgere med nogen eller megen politisk samtale tager form af s-kurver. Det betyder, at sidstnævnte grupper af vælgere lægger mere vægt på deres fordelingspolitiske holdninger, hvilket særligt gælder for vælgere tæt på midten. S-kurvernes hældninger er forholdsvis moderate ved polerne, og begynder først at være stejle omkring de mest midterorienterede vælgere. Det tyder på, at samtale med andre om politik medvirker til at skabe overensstemmelse mellem ens holdninger og partivalg. Dette stemmer overens med de teoretiske forventninger, om end det skal nævnes, at vælgere med lavt niveau af politisk samtale også har en markant sammenhæng mellem holdning og partivalg. Der er altså en modererende effekt af politisk samtale, men selv uden at diskutere politik er vælgere i stand til, i hvert fald i nogen grad, at koble holdninger og partivalg.

7.2.7 Opsummering

Analysen af interaktionseffekter på substantielle overvejelser har vist, at der er substantiel heterogenitet blandt vælgerne. Politisk sofistisering, målt som politisk viden, interesse, information og samtale, er en vigtig moderator i sammenhængen mellem politiske holdninger og partivalg. Det er især efficacy, viden og interesse, der har betydning, idet de betinger effekten af både det fordelingspolitiske og det værdipolitiske index på partivalg. Politisk information og samtale har kun betydning

for et enkelt index hver.

Det tyder altså på, at en forståelse for politik, ligesom interesse og viden, gør vælgerne bedre i stand til at benytte deres politiske holdninger til at træffe valg om, hvem de vil stemme på. I analysen har jeg behandlet hver moderator for sig, hvilket betyder, at der kan være overlappende effekter. Hensigten har her været at have fokus på de konkrete mekanismer, men det vil være oplagt i fremtidige studier at undersøge, om man kan samle de enkelte moderatorer i en enkelt variabel.

Det er desuden bemærkelsesværdigt, at det særligt er vælgere med lav viden, lav interesse og lav grad af politisk samtale, der skiller sig ud. Det tyder på, at der er en gruppe af vælgere, som generelt har en vis distance til politik, og som ikke benytter sig af substantielle overvejelser i samme omfang som deres mere engagerede medborgere.

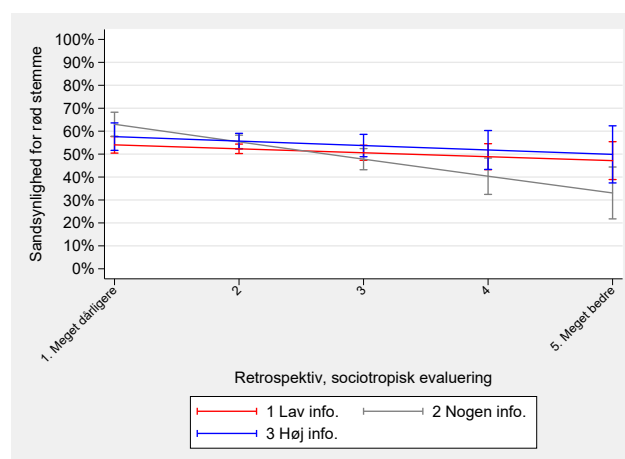
Jeg vil nu undersøge interaktioner i forbindelse med økonomisk stemmeadfærd og dernæst partiledersympati.

7.3 Økonomisk stemmeadfærd

De komplette modeller fremgår af appendikset, tabel A.9 - A.14. Der er kørt en model for hvert interaktionsled, således, at der kun interageres med én moderator i hver model. Alle interaktionsleddene fremgår af tabel 6. Størstedelen af interaktionsleddene er hverken substantielle eller signifikante, hvilket tyder på en meget lav grad af heterogenitet i vægten af økonomiske betragtninger på partivalg.

Der er dog tre signifikante interaktioner, som jeg vil nævne her. Det drejer sig om politisk information på sociotropiske, retrospektive evalueringer og politisk samtale på egotropiske retrospektive og prospektive vurderinger. Fælles for alle tre interaktioner er, at de er signifikante, men har minimal substantiel betydning. Figur 11 viser interaktionen mellem politisk information og evalueringen af landets økonomiske situation de seneste tre år. Min teoretiske forventning er, at vælgere med høj politisk information i højere grad er klar over, hvordan samfundsøkonomien har udviklet sig, og også er bedre i stand til at agere ud fra den evaluering. Det er også hvad De Vries og Giger (2014) finder. Kurverne i figur 11 er stort set

Figur 11: Betydning af politisk information for effekten af evaluering af landets økonomi

Klammerne repræsenterer 95 % sikkerhedsinterval

ens, men vælgere med nogen politisk information har en tendens til at lægge en smule mere vægt på evalueringen af landets økonomi. Det stemmer ikke med min forventning om, at højere information ville betyde, at man lægger større vægt på sine evalueringer. Figur 11 viser, hvordan sikkerhedsintervallerne overlapper ganske meget, og når sammenhængen ikke er stærkere, end tilfældet er, så vil jeg undlade at spekulere yderligere i, hvad årsagen til interaktionen kan være.

Af pladshensyn undlader jeg at illustrere interaktionerne mellem politisk samtale og henholdsvis retrospektive og prospektive egotropiske betragtninger. Det tillader jeg mig, fordi sammenhængene er minimale og med overlappende sikkerhedsintervaller. Figurerne kan ses i det online appendiks.

Opsummerende kan det siges om interaktionen mellem forskellige former for politisk sofistisering og økonomiske betragtninger, at der stort set ikke er nogen betingede sammenhænge. Baseret på tidligere studier og mit teoretiske udgangspunkt havde jeg forventet, at især politisk viden og interesse ville fungere som moderatorer. Vælgere, der har kendskab til politik, burde være bedre i stand til at stille politikerne til ansvar for en gunstig eller ugunstig økonomisk udvikling, fordi de har kendskab til information herom. Dette har ikke vist sig at være tilfældet. En forklaring på den manglende heterogenitet kan være, at alle vælgere er bevidste om, at Danmark har en åben økonomi i forhold til udlandet. Når Danmark tilmed har en tradition

Tabel 6: Interaktionsled, økonomisk stemmeadfærd
Logistiske regressioner

	Ego. retro.	Socio. retro.	Ego. pro.	Socio. pro.
Efficacy	-0.07 (0.07)	-0.11 (0.09)	-0.07 (0.05)	0.01 (0.05)
Politisk viden	-0.02 (0.06)	-0.06 (0.06)	0.01 (0.04)	0.02 (0.04)
Ikke/lidt interesseret	(.)	(.)	(.)	(.)
Noget interesseret	-0.18 (0.19)	0.22 (0.22)	0.14 (0.14)	0.22 (0.13)
Meget interesseret	-0.24 (0.22)	0.10 (0.27)	0.17 (0.16)	0.20 (0.15)
Medieforbrug	0.00 (0.02)	0.03 (0.03)	0.00 (0.02)	-0.00 (0.02)
Lav politisk information $\times$ Egotropisk retro.	(.)	(.)	(.)	(.)
Nogen politisk information $\times$ Egotropisk retro.	0.01 (0.19)	-0.56* (0.24)	-0.04 (0.14)	-0.00 (0.13)
Høj politisk information $\times$ Egotropisk retro.	-0.05 (0.20)	-0.02 (0.25)	0.04 (0.15)	0.22 (0.14)
Min. samtale	(.)	(.)	(.)	(.)
Nogen samtale	-0.39 (0.22)	0.03 (0.26)	-0.31* (0.16)	-0.20 (0.14)
Megen samtale	-0.54** (0.19)	-0.10 (0.23)	-0.14 (0.14)	0.01 (0.13)

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Interaktionsleddene stammer fra separate modeller

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

for mindretalsregeringer, bliver det vanskeligt at placere ansvaret for den økonomiske udvikling på regeringen.

7.4 Partiledersympati

De komplette modeller kan ses i appendikset, tabel A.15 - A.20. Interaktionsleddene fra modellerne fremgår af oversigten i tabel 7. Oversigten er kendetegnet ved meget lave koefficienter, og kun enkelte signifikante interaktioner. Effekten af sympati for Helle Thorning-Schmidt modereres i nogen grad af politisk information, mens effekten af sympati for Lars Løkke Rasmussen modereres af efficacy, politisk interesse og politisk samtale.

Jeg undlader at illustrere interaktionen mellem politisk information og sympati for Helle Thorning-Schmidt, fordi effekten er meget lav. Selvom effek-

ten for vælgere med nogen politisk information er signifikant forskellig fra effekten for vælgere med lav politisk information, så er effekterne meget vage. Det samme gør sig gældende for interaktionen mellem efficacy og sympati for Lars Løkke Rasmussen, hvorfor jeg heller ikke viser denne. Begge interaktioner kan ses grafisk i det online appendiks. Interaktionerne for henholdsvis politisk interesse og politisk samtale er dog substantielle nok til at være relevante at gå nærmere ind i her. Figur 12 viser, at vælgere med nogen interesse for politik lægger markant større vægt på deres sympati med Lars Løkke Rasmussen end vælgere med lav eller megen politisk interesse. Det skal naturligvis bemærkes, at sikkerhedsintervallerne er temmelig brede, så der er en vis usikkerhed om interaktionen. Ikke desto mindre tyder det på, at Lars

Tabel 7: Interaktionsled, partiledersympati
Logistiske regressioner

	HTS	LLR
Efficacy	-0.02 (0.04)	-0.08* (0.04)
Politisk viden	-0.01 (0.03)	-0.01 (0.03)
Ikke/lidt interesseret	(.)	(.)
Noget interesseret	-0.02 (0.11)	-0.26* (0.12)
Meget interesseret	-0.12 (0.12)	-0.02 (0.12)
Medieforbrug	-0.01 (0.01)	0.00 (0.01)
Lav politisk information	(.)	(.)
Nogen politisk information	-0.25* (0.11)	0.16 (0.11)
Høj politisk information	0.01 (0.14)	-0.09 (0.14)
Min. samtale	(.)	(.)
Nogen samtale	-0.10 (0.11)	-0.02 (0.12)
Megen samtale	0.11 (0.11)	-0.27* (0.12)

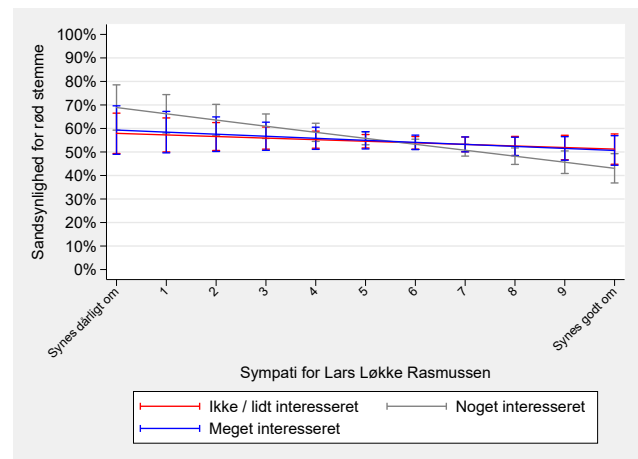
Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F, Ø)

Interaktionsleddene stammer fra separate modeller

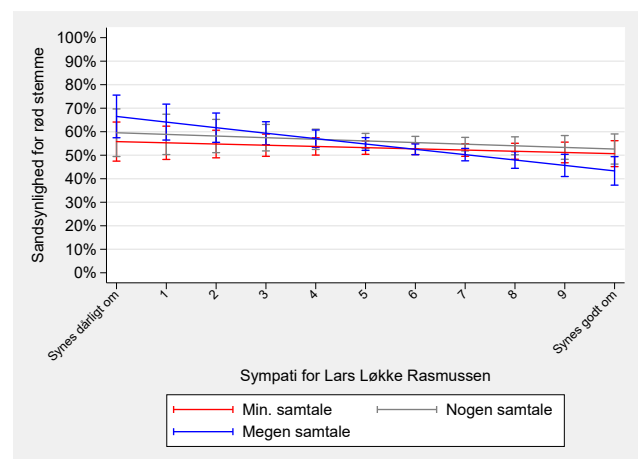
Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Løkke Rasmussen spiller en større rolle for vælgere med et mellemhøjt niveau af politisk interesse. Det minder om de resultater, som Clarke et al. (2009) kommer frem til. Deres konklusion er, at vælgere med lav politisk sofistisering ikke lægger vægt på partilederne, fordi de ikke kender til dem, og vælgere med høj politisk sofistisering lægger vægt på andre faktorer, selvom de kender partilederne. Dermed er det vælgere med mellemhøj politisk sofistisering, som lægger mest vægt på partiledersympati. Denne konklusion holder dog formentlig ikke i en dansk kontekst. Som jeg har vist tidligere i analysen, så er der ikke noget der tyder på, at politisk usofistiskerede vælgere har så lav en politisk orientering, at deres kendskab til partilederne er helt fraværende. Hvad angår forskellen på vælgere med nogen politisk interesse og vælgere med

Figur 12: Betydning af politisk interesse for
effekten af sympati med LLR

Klammerne repræsenterer 95 % sikkerhedsinterval

Figur 13: Betydning af politisk samtale for
effekten af sympati med LLR

Klammerne repræsenterer 95 % sikkerhedsinterval

høj politisk interesse, så kan den skyldes, at vælgere med høj politisk interesse har et større behov for kritisk tænkning, og derfor ikke ønsker at tage partilederne i betragtning i lige så høj grad som vælgere med mellemhøj politisk interesse. Det skal dog bemærkes, at selvom effekten er substantiel, så er den kun marginalt signifikant, og der er derfor en vis usikkerhed omkring den.

Figur 13 viser interaktionen mellem politisk samtale og sympati for Lars Løkke Rasmussen. Her er det gruppen af vælgere med megen politisk samtale, som skiller sig ud, idet de lægger mere vægt på deres sympati med Lars Løkke Rasmussen. Det skal dog ikke tolkes sådan, at de der har talt meget om politik er blevet mere kritiske

over for Løkke, for effekten går begge veje. De lægger større vægt på både deres negative og positive holdninger, sådan at de er mere tilbøjelige til at stemme på blå blok, hvis de godt kan lide ham, og mere tilbøjelige til at stemme på rød blok, hvis de ikke kan lide ham. Min teoretiske forventning er, at politisk samtale vil forstærke effekten af partiledersympati, fordi det at tale med andre mennesker om politik gør alle former for politiske overvejelser mere præsente. Resultatet her støtter i nogen grad denne forventning, idet høj grad af politisk samtale kan forstærke effekten af partiledersympati. Ligesom effekten fra politisk interesse er denne effekt dog også kun marginalt signifikant, og der er derfor usikkerhed omkring resultatet.

Selvom jeg har fundet enkelte interaktioner, så er der grundlæggende minimal forskel på, hvor stor vægt vælgerne lægger på sympati for de to partiledere. Den teoretiske forventning er tvetydig, for på den ene side er partiledersympati lige tilgængeligt for alle vælgere, men på den anden side kan nogle vælgere have et behov for dybere tænkning som gør, at de vil se bort fra sådan en overvejelse. Interaktionsleddene i tabel 7 tyder på, at førstnævnte forklaring er korrekt, men som det fremgår af basismodellen i tabel 2, så har partiledersympati i gennemsnit meget lav betydning for partivalg. Når der ses signifikante effekter på sympatien for Lars Løkke Rasmussen, så kan det skyldes, at hans karakter som person er lidt atypisk i forhold til normalbilledet af danske partiledere. Han har været genstand for en række sager, der har været højt profileret i medierne, og som i høj grad handler om ham som person (Karker og Skrydstrup, 2015).

Løkke lader derfor til at være en undtagelse, der bekræfter reglen om, at danske vælgere generelt kun i meget lav grad lægger vægt på partiledersympati, når de sætter deres kryds.

8 Konklusion og diskussion

I problemformuleringen spurgte jeg, om forskellige forklaringer på partivalg har samme effekt for alle vælgere. Der vil naturligvis altid være en vis variation i den vægt, vælgerne lægger på forskellige faktorer, men det interessante er, om der er

substantiel heterogenitet blandt de danske vælgere. Det korte svar på problemformuleringen er nej. I den empiriske analyse har jeg fundet substantiel heterogenitet i den vægt, vælgerne lægger på særligt politiske holdninger, når de sætter deres kryds. Det er primært politisk sofistisering, der modererer sammenhængen mellem holdning og partivalg.

Den empiriske analyse tager form af en systematisk, hypoteseafprøvende test på baggrund af den eksisterende litteratur og det teoretiske fundament. For folketingsvalget i 2011 finder jeg markant heterogenitet blandt vælgerne når det kommer til den vægt, de lægger på deres politiske holdninger, men ikke overvældende heterogenitet i økonomiske vurderinger og partiledersympati. De to sidstnævnte faktorer har meget lav forklaringskraft i en model, der forudsiger partivalg. Hensigten med at undersøge heterogenitet i netop disse to var ikke mindst en forventning om, at der kunne være en gruppe af vælgere, der lægger vægt herpå, selvom den gennemsnitlige effekt er marginal. Det viste sig i det store og hele ikke at være tilfældet.

Det er altså hovedsageligt holdninger til politiske emner, som er berørt af heterogenitet, og det er politisk sofistisering, der skaber den. Hvis man forstår politik, har politisk viden og interesse, så er man bedre i stand til at skabe overensstemmelse mellem sine holdninger og sit partivalg.

Jeg har også testet, om vælgernes vurdering af vigtigheden af et emne har betydning for, hvor stor vægt de lægger på deres holdning til det pågældende emne, når de træffer deres partivalg. Jeg fandt kun minimal heterogenitet, hvilket formentlig skyldes, at der ligger en meget markant meningstilkendegivelse i, hvilke emner, man mener er vigtige. Dermed bliver inddragelsen af vigtighed blot en kontrol for en, måske endda stærkere, holdning, frem for en reel indikator for, om et emne er vigtigt. En anden måde at måle vigtigheden af politiske emner kan måske løse problemet.

Jeg har desuden udviklet en teoretisk ramme til at forstå heterogenitet i partivalg. I en blanding af Zaller (1992)'s RAS-model og teorier om heuristics, altså mentale genveje, skaber jeg et teoretisk fundament, som grundlæggende fremhæver den simple pointe, at vælgerne kun kan læg-

ge vægt på de overvejelser, som er tilgængelige for dem. Kognitiv involvering i politik fører til, at man bedre er i stand til at modtage og forstå politisk information, og det medfører, at man bliver bedre i stand til at lægge politisk information til grund for sit partivalg. Man kan kun lægge vægt på overvejelser, som er tilgængelige for en, og derfor kan man ikke forvente, at politisk usofistikerede vælgere lægger lige så stor vægt på politisk substans som deres mere sofistikerede medborgere. Men blot fordi en overvejelse er tilgængelig for en, betyder det ikke, at man benytter den. Nogle vælgere kan have et særligt behov for kritisk tænkning, hvilket betyder, at de foretrækker at lægge vægt på substantielle overvejelser, selvom de overfladiske overvejelser er tilgængelige for dem og lettere at benytte.

Den empiriske analyse har givet opbakning til teorien, idet vælgere med lav politisk sofistikering i mindre grad gør brug af substantielle overvejelser, når de skal sætte deres kryds. Det tyder altså på, at de ikke har den tilgængelige viden og de nødvendige evner til at lægge lige så stor vægt på deres holdninger som deres mere sofistikerede medborgere.

8.1 Metodiske overvejelser

I forbindelse med analysen har jeg truffet en række metodiske valg, som er værd at diskutere. Et af dem er at opdele vælgerne i rød blok og blå blok. Denne forståelse er den fremherskende i den offentlige debat, og er også den måde, de politiske partier italesætter deres tilhørsforhold på, men opdelingen er ikke udtryk for en fast og uforanderlig skillelinje. Når man har set store vælgervandringer mellem Socialdemokraterne, Venstre og Dansk Folkeparti, så lader det til, at vælgerne ikke er fuldstændigt fastlåste til den ene eller anden blok. I stedet for at køre modellerne på en binær afhængig variabel, kunne jeg have kørt en multinomial logistisk regression, hvor partierne behandles hver for sig. Men når der ved valget i 2011 var ni opstillingsberettigede partier, hvoraf to partier tilsammen fik halvdelen af stemmerne, så er det statistisk meget vanskeligt at køre en model, der inddrager alle relevante variabler og samtidig tager højde for heterogenitet.

En anden metodisk fremgangsmåde kunne have været at benytte analysemodeller, der kan vise underliggende heterogenitet. De såkaldte latent class-modeller har en række fordele, men ulemper, at den konkrete mekanisme for heterogeniteten i hver enkelt variabel bliver mere uklar. I en latent class-analyse vil man have en eller nogle få moderatorer, eksempelvis et mål for politisk sofistikering, og modellen vil derefter give et antal underliggende grupper af vælgere, der kan have forskellige forklaringer på deres partivalg. En sådan analyse har ikke været hensigten her, men den vil ubetinget være interessant at afprøve i yderligere studier af vælgerheterogenitet.

Jeg har valgt at fokusere på heterogenitet blandt vælgerne ved folketingsvalget i 2011. Det betyder, at konklusionerne skal tages med det forbehold, at de kan være anderledes til andre tider, og naturligvis, at de kan være anderledes i andre lande. I lande med flertalsvalg frem for forholdstalsvalg, og hvor vælgernes kompetencer er anderledes, kan sammenhængene være anderledes.

8.2 Implikationer

Jeg har problematiseret den konventionelle måde at undersøge vælgeradfærd på, fordi den ikke tager højde for, at vælgerne er forskellige. Konklusionen i specialet her er tydelig: der er substantiel forskel i, hvor stor vægt forskellige vælgere lægger på forskellige faktorer. På den baggrund er der god grund til at anbefale, at man tager højde for heterogenitet, hvis man ønsker at forstå vælgernes motiver. De konventionelle modeller kan være gode til at give en gennemsnitsbetragtning over, hvad der afgjorde et valg, eller hvilke faktorer, der generelt har mest betydning for vælgernes partivalg. Men de kommer til kort, når det kommer til at give en detaljeret og nuanceret beskrivelse af vælgernes motiver. Derfor vil jeg anbefale, at studerende i vælgeradfærd i fremtiden stiller sig selv spørgsmålet "Er denne forklaring lige god for alle vælgere?". Har man ikke nogen logisk eller teoretisk grund til at betvivle, at den gennemsnitlige effekt er retvisende, så kan man holde sig til den. Men hvis ikke man retmæssigt kan sige, at en forklaring på vælgernes beslutning på valgdagen har samme

styrke for alle vælgere, så bør man stoppe op. Man kan så undersøge, om der er heterogenitet ved at inddrage interaktionsled eller ved at køre separate modeller for forskellige typer af vælgere.

8.3 Et svar til Converse

Resultaterne viser, at de politisk sofistikerede vælgere er bedre i stand til at lægge vægt på deres politiske holdninger end de usofistikerede. Og det er særligt den gruppe af vælgere med lavest efficacy, politisk viden og politisk interesse, der har sværere ved at koble deres partivalg og holdning sammen. Men analysen giver på ingen måde anledning til en konklusion, der minder om Converses pessimistiske opfattelse af vælgernes kompetencer. Danske vælgere har længe været kendt med høj politisk interesse og høj grad af politisk diskussion (Andersen, 2004). Min undersøgelse viser, at selv de vælgere, der har lav politisk sofistikering, i overbevisende grad kan skabe overensstemmelse mellem holdning og partivalg. Ikke lige så overbevisende som deres sofistikerede medborgere, men trods alt i en grad, der er betryggende for et demokrati båret af politisk substans.

Dermed svarer jeg også på stridsspørgsmålet mellem Zaller og Sniderman, Brody og Tetlock. Jeg skrev, at hvis førstnævnte har ret, så er det mere eller mindre tilfældigt, hvad vælgerne svarer på de fleste politiske spørgsmål, og hvis sidstnævnte har ret, så er der en vis stabilitet i vælgernes besvarelser. Mine konklusioner har vist, at der er ganske betydelig overensstemmelse mellem vælgernes politiske holdninger og deres partivalg, hvilket ikke ville være tilfældet, hvis holdningerne var tilfældige. Jeg har også fundet, at politisk sofistikerede vælgere i højere grad er i stand til at skabe denne overensstemmelse, men som nævnt er politisk usofistikerede vælgere ikke ude af stand til at lægge vægt på deres holdninger, når de sætter deres kryds. Dermed lader det til, at Sniderman, Brody og Tetlock har ret, og at Zaller og Converse i hvert fald ikke har ret i deres minimalistiske tilgang til vælgernes politiske orientering.

I den forbindelse er det dog vigtigt at nævne, at både Zaller og Converse tager udgangspunkt i en amerikansk kontekst. Det kan sagtens være, at

danske vælgere har større politisk sofistikering end amerikanske, og at især de usofistikerede har bedre politisk forståelse i Danmark end i USA. Derfor skal afvisningen af den minimalistiske tilgang ledsages af den tilføjelse, at den i hvert fald ikke er gældende i Danmark.

8.4 Perspektivering

I min empiriske analyse har jeg undersøgt hver moderator for sig, fordi jeg er interesseret i den konkrete mekanisme, der skaber heterogenitet. Fremtidige studier bør imidlertid undersøge, om der kan skabes en samlet, overordnet faktor, som kan stå alene i stedet for den række af moderatorer, som jeg har undersøgt. Jeg har argumenteret for, at politisk interesse kun kan have en indirekte effekt, fordi interesse i sig selv ikke gør vælgerne mere vidende eller kompetente. Det kunne være interessant at se, om effekten fra interesse forsvinder, hvis man sætter den sammen med politisk viden og efficacy, eller om der stadig er en effekt fra interesse, som ikke er forklaret af de to.

Jeg har valgt at fokusere entydigt på heterogenitet i vælgeradfærd, og jeg har afgrænset mig til nogle udvalgte moderatorer. Det vil dog være oplagt også at undersøge heterogenitet inden for andre felter, hvilket også i et vist omfang er forekommet. Slothuus og de Vreese (2010) og Lecheler, de Vreese og Slothuus (2009) vist substantiel heterogenitet i forhold til framing af politiske emner, og Andersen (1984) har undersøgt forskelle mellem mænd og kvinder. Disse studier viser, at der er grobund for at tage højde for heterogenitet inden for andre områder end blot vælgeradfærd, og at det ikke kun er politisk sofistikering, der kan være den betydningsfulde moderator.

Til slut en bemærkning om virkelighedens verden. Jeg har anbefalet, at forskere i vælgeradfærd i større grad end nu overvejer, om heterogenitet er relevant, når de undersøger forklaringer på partivalg. Men det samme gør sig gældende for politiske aktører, herunder politiske partier og interesseorganisationer. Hvis man ønsker at vide, hvordan man påvirker vælgere eller borgere til enten at stemme på et bestemt parti eller at handle på en bestemt måde, så er det vigtigt at være opmærk-

som på, at mennesker ikke er ens. De er mangfoldige.

9 Litteratur

- Achen, Christopher H. 1975. "Mass Political Attitudes and the Survey Response." *American Political Science Review* 69(4):1218–1231.
- Achen, Christopher H. 1992. "Social psychology, demographic variables, and linear regression: Breaking the iron triangle in voting research." *Political Behavior* 14(3):195–211.
- Agresti, Alan og Barbara Finlay. 2009. *Statistical Methods for the Social Sciences*. Fourth ed. red. New Jersey: Pearson/Prentice Hall.
- Andersen, Johannes og Ole Borre. 2007. Partiledere gør en forskel. I *Det nye politiske landskab: Folketingsvalget 2005 i perspektiv*, red. Jørgen Goul Andersen, Johannes Andersen, Ole Borre, Kasper Mølle Hansen og Hans Jørgen Nielsen. Århus: Academica pp. 289–306.
- Andersen, Jørgen Goul. 1984. *Kvinder og politik*. Århus: Politica.
- Andersen, Jørgen Goul. 2004. *Et ganske levende demokrati*. Gylling: Aarhus Universitetsforlag.
- Andersen, Jørgen Goul. 2006. "Immigration and the Legitimacy of the Scandinavian Welfare State: Some Preliminary Danish Findings." *AMID Working Paper Series* 53/2006.
- Andersen, Jørgen Goul. 2007. Samfundskonflikter, partier i bevægelse og vælgere med omtanke: Rids af en generel teoretisk ramme. I *Det nye politiske landskab: Folketingsvalget 2005 i perspektiv*, red. Jørgen Goul Andersen, Johannes Andersen, Ole Borre, Kasper Mølle Hansen og Hans Jørgen Nielsen. Århus: Academica pp. 11–55.
- Andersen, Jørgen Goul og Tor Bjørklund. 1990. "Structural Changes and New Cleavages: the Progress Parties in Denmark and Norway." *Acta Sociologica* 33(3):195–217.
- Andersen, Morten Garly. 2013. "I værste fald er det fatalt for projektet." *Politiken*, s. 8, 29. august.
- Baldassarri, Delia og Hans Schadee. 2006. "Voter heuristics and political cognition in Italy: An empirical typology." *Electoral Studies* 25(3):448–466.
- Bartle, John. 2005. "Homogeneous models and heterogeneous voters." *Political Studies* 53(4):653–675.
- Berinsky, Adam J. 1997. Heterogeneity and Bias in Models of Vote Choice. I *Annual Meeting of the Midwest Political Science Association. April 10-12, 1997*.
- Bernhard Wessels, Hans, Sigrid Rossteutscher Rattinger og Rüdiger Schmitt-Beck. 2014. *Voters on the Move or on the Run?* Oxford: Oxford University Press.
- Blumenstiel, Jan Eric. 2014. Voter Fragmentation and the Differentiation of Vote Functions. I *Voters on the Move or on the Run?*, red. Hans Bernhard Wessels, Sigrid Rossteutscher Rattinger og Rüdiger Schmitt-Beck. Oxford: Oxford University Press pp. 17–39.
- Blumenstiel, Jan Eric og Hans Rattinger. 2011. Warum haben Sie das getan? Subjektive Gründe der Wahlentscheidung bei der Bundestagswahl 2009. I *Wählen in Deutschland. Politische Vierteljahresschrift. Sonderheft 45*, red. Rüdiger Schmitt-Beck. Baden-Baden: Nomos pp. 251–275.
- Blumenstiel, Jan Eric og Thomas Plischke. 2015. "Changing motivations, time of the voting decision, and short-term volatility – The dynamics of voter heterogeneity." *Electoral Studies* 37:28–40.
- Boatright, Robert Guy. 2008. "Who are the spatial voting violators?" *Electoral Studies* 27(1):116–125.
- Borre, Ole. 1995. "Old and New Politics in Denmark." *Scandinavian Political Studies* 18(3):187–205.

- Brambor, Thomas, William Roberts Clark og Matt Golder. 2006. "Understanding Interaction Models: Improving Empirical Analyses." *Political Analysis* 14(1):63–82.
- Campbell, Angus, Philip E. Converse, Warren Miller og Donald E. Stokes. 1960. *The American Voter*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Clarke, Harold D., David Sanders, Marianne C. Stewart og Paul Whiteley. 2009. *Performance Politics and the British Voter*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Converse, Philip E. 1964. The Nature of Belief Systems in Mass Publics. I *Ideology and Discontent*, red. David Apter. pp. 206–261.
- De Vries, Catherine E. og Nathalie Giger. 2014. "Holding governments accountable? Individual heterogeneity in performance voting." *European Journal of Political Research* 53(2):345–362.
- Downs, Anthony. 1957. *An economic theory of democracy*. 35 red. New York: Harper & Row.
- Fiorina, Morris P. 1981. *Retrospective Voting in American National Elections*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Fournier, Patrick, Andre Blais, Richard Nadeau, Elisabeth Gidengil og Neil Nevitte. 2003. "Issue Importance and Performing Voting." *Political Behavior* 25(1):51–67.
- Gomez, Brad T. og J. Matthew Wilson. 2001. "Political Sophistication and Economic Voting in the American Electorate: A Theory of Heterogeneous Attribution." *American Journal of Political Science* 45(4):899–914.
- Hansen, Kasper Møller og Jørgen Goul Andersen. 2013. En samlet model for partivalg. I *Krisevalg. Økonomien og folketingsvalget 2011*, red. Rune Stubager, Kasper Møller Hansen og Jørgen Goul Andersen. København: Djøf / Jurist- og Økonomforbundet pp. 189–212.
- Hansen, Kasper Møller og Rune Stubager. 2013. Økonomisk stemmeadfærd. I *Krisevalg. Økonomien og folketingsvalget 2011*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag pp. 115–136.
- Jessee, Stephen A. 2009. "Spatial Voting in the 2004 Presidential Election." *American Political Science Review* 103(01):59.
- Jessee, Stephen A. 2010. "Partisan Bias, Political Information and Spatial Voting in the 2008 Presidential Election." *The Journal of Politics* 72(02):327.
- Karker, Andreas og Ingelise Skrydstrup. 2015. "Løkkes billige omgang." *B.T., s. 6, 4. marts*.
- Kellstedt, Paul M. og Guy D. Whitten. 2009. Using Stata with The Fundamentals of Political Science Research. Technical report.
- Kellstedt, Paul M. og Guy D. Whitten. 2013. *The Fundamentals of Political Science Research*. Second edi red. Cambridge: Cambridge University Press.
- Krosnick, Jon A. 1988. "The role of attitude importance in social evaluation: a study of policy preferences, presidential candidate evaluations, and voting behavior." *Journal of personality and social psychology* 55(2):196–210.
- Krosnick, Jon A. 1990. "Government policy and citizen passion: A study of issue publics in contemporary America." *Political Behavior* 12(1):59–92.
- Krosnick, Jon A. 1991. "Response Strategies for Coping with the Cognitive Demands of Attitude Measures in Surveys." *Applied Cognitive Psychology* 5:213–236.
- Lau, Richard R. 1989. "Accessibility Construct and Electoral Choice." *Political Behavior* 11(1):5–32.
- Lau, Richard R. og David P. Redlawsk. 2001. "Advantages and Disadvantages of Cognitive Heuristics in Political Decision Making." *American Journal of Political Science* 45(4):951–971.
- Lau, Richard R. og David P. Redlawsk. 2006. *How voters decide. Information processing during*

- election campaigns*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lecheler, Sophie, Claes de Vreese og Rune Slothuus. 2009. "Issue Importance as a Moderator of Framing Effects." *Communication Research* 36(3):400–425.
- Leiter, Debra. 2012. The Conditionality of Voter Decision-Making: How Voter Sophistication Conditions the Impact of Ideological Proximity - but not the Impact of Valence - in European Electorates. Konferencebidrag.
- Lewis-Beck, Michael S. og Mary Stegmaier. 2009. Economic models of voting. I *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford: Oxford University Press pp. 518–537.
- Lewis-Beck, Michael S., William G. Jacoby, Helmut Norpoth og Herbert F. Weisberg. 2008. *The American Voter Revisited 2008*.
- Lippman, Walter. 1922. *Public Opinion*.
- Lupia, Arthur, Mathew D. McCubbins og Samuel L. Popkin. 2000. Beyond Rationality: Reason and the Study of Politics. I *Elements of Reason. Cognition, Choice, and the Bounds of Rationality*, red. Arthur Lupia, Mathew D. McCubbins og Samuel L. Popkin. Cambridge: Cambridge University Press pp. 1–20.
- Mair, Peter. 2009. Left-Right Orientations. I *The Oxford Handbook of Political Behavior*2, red. Russell J. Dalton og Hans-Dieter Klingemann. Oxford: Oxford University Press pp. 206–222.
- Miller, Arthur H., Martin P. Wattenberg og Oksana Malanchuk. 1986. "Schematic Assessments of Presidential Candidates." *American Political Science Review* 80(2):521–540.
- Milner, Henry. 2002. *Civic literacy : how informed citizens make democracy work*. Hanover, NH: University Press of New England.
- Nielsen, Kenneth Thue. 2009. Vælgeradfærdsteori. I *Klassisk og moderne politisk teori*, red. Lars Bo Kaspersen og Jørn Loftager. København: Hans Reitzels Forlag pp. 1188–1206.
- Peterson, David a M. 2005. "Heterogeneity and certainty in candidate evaluations." *Political Behavior* 27(1):1–4.
- Rahn, Wendy M., John H. Aldrich, E. Borgida og J.L. Sullivan. 1990. A Social-Cognitive Model of Candidate Appraisal. I *Information and Democratic Processes*, red. J.A. Ferejohn og James H. Kuklinski. Urbana: University of Illinois Press pp. 136–159.
- Redlawsk, David P. og Richard R. Lau. 2013. Behavioral Decision-Making. I *The Oxford Handbook of Political Psychology*. Oxford: Oxford University Press pp. 130–164.
- Repass, David E. 1971. "Issue Salience and Party Choice." *The American Political Science Review* 65(2):389–400.
- Rivers, Douglas. 1988. "Heterogeneity in Models of Electoral Choice." *American Journal of Political Science* 32(3):737–757.
- Roy, Jason. 2011. "Information Heterogeneity, Complexity and the Vote Calculus." *Journal of Elections, Public Opinion & Parties* 21(1):29–56.
- Simon, Herbert A. 1957. *Models of Man: Social and Rational*. New York: Wiley.
- Singh, Shane P. og Jason Roy. 2014. "Political knowledge, the decision calculus, and proximity voting." *Electoral Studies* 34:89–99.
- Slothuus, Rune og Claes de Vreese. 2010. "Political Parties, Motivated Reasoning, and Issue Framing Effects." *Journal of Politics* 72(03):630–645.
- Smith, Eric. 1980. "The Levels of Conceptualization: False Measures of Ideological Sophistication." *American Political Science Review* 74(3):685–696.
- Sniderman, Paul M., Richard A. Brody og Philip E. Tetlock. 1991. *Reasoning and Choice. Explorations in Political Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Stokes, Donald E. 1963. "Spatial Models of Party Competition." *American Political Science Review* 57(2):368–377.
- Stubager, Rune, Kasper Møller Hansen, Jørgen Goul Andersen, Jakob Majlund Holm og Katrine Kramb Nielsen. 2012. Valgundersøgelsen 2011. Teknisk rapport. Technical report.
- Stubager, Rune og Florence So. 2015. "One Size Doesn't Fit All: Voter Decision Criteria Heterogeneity and Vote Choice. Ikke udkommet paper."
- Williams, Richard. 2012. "Using the margins command to estimate and interpret adjusted predictions and marginal effects." *The Stata Journal* 12(2):308–331.
- Zaller, John R. 1992. *The Nature and Origins of Mass Opinion*. Cambridge: Cambridge University Press.

Appendix

Tabel A.1: Binær logistisk regression
Vigtighed af værdipolitiske emner

	M1	M2	M3
Indvandring alvorlig trussel	0.46*** (0.04)		
Indvandring vigtigt	-1.52*** (0.40)		
Indvandring vigtigt $\times$ Indvandring alvorlig trussel	0.31** (0.11)		
Økonomisk vækst selvom skade for miljø		0.44*** (0.05)	
Miljø vigtigt		0.27 (0.41)	
Miljø vigtigt $\times$ Økonomisk vækst selvom skade for miljø		0.12 (0.10)	
Hårdere straffe			0.55*** (0.05)
Kriminalitet vigtigt			-0.08 (0.29)
Kriminalitet vigtigt $\times$ Hårdere straffe			-0.32* (0.16)
Konstant	-1.35*** (0.14)	-1.52*** (0.16)	-0.91*** (0.11)
Observationer	1846	1806	1826
Chi ²	254.26	230.46	197.17
Log Likelihood	-1148.12	-1132.47	-1163.79
Pseudo R ²	0.10	0.09	0.08

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.2: Binær logistisk regression. Vigtighed af fordelingspolitiske emner

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7
Skat vigtigt	-2.06*** (0.41)	-1.80*** (0.33)	-1.35** (0.42)	-1.20*** (0.33)			
Hårdere skatter	0.60*** (0.04)						
Skat vigtigt $\times$ Hårdere skatter	0.32** (0.12)						
Samme økonomiske vilkår		0.22*** (0.04)			0.28*** (0.04)		
Skat vigtigt $\times$ Samme øko. vilkår		0.19 (0.10)					
Ulighed gavner			0.61*** (0.05)			0.71*** (0.05)	
Skat vigtigt $\times$ Ulighed gavner			0.06 (0.12)				
Ulighed skaber dynamik				0.74*** (0.06)			0.80*** (0.06)
Skat vigtigt $\times$ Ulighed skaber dyn.				-0.04 (0.13)			
Øvrig velfærd vigtigt					0.61* (0.25)	1.08*** (0.32)	0.87*** (0.26)
Velfærd vigtigt $\times$ Samme øko. vilkår					-0.05 (0.08)		
Velfærd vigtigt $\times$ Ulighed gavner						-0.22* (0.09)	
Velfærd vigtigt $\times$ Ulighed skaber dyn.							-0.21* (0.11)
Konstant	-1.56*** (0.14)	-0.31* (0.13)	-1.71*** (0.17)	-1.33*** (0.14)	-0.80*** (0.13)	-2.31*** (0.18)	-1.80*** (0.15)
Observationer	1852	1800	1760	1790	1800	1760	1790
Chi ²	431.42	151.33	336.83	353.05	79.64	286.97	290.84
Log Likelihood	-1063.43	-1168.26	-1047.43	-1060.57	-1204.10	-1072.36	-1091.68
Pseudo R ²	0.17	0.06	0.14	0.14	0.03	0.12	0.12

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.3: Binær logistisk regression
 Politiske emner $\times$ efficacy

	M1	M2
Efficacy	-0.75*** (0.17)	-0.91*** (0.16)
Fordelingspolitisk index	0.44** (0.17)	
Fordelingspolitisk index $\times$ efficacy	0.27*** (0.06)	
Værdipolitisk index		0.66*** (0.15)
Værdipolitisk index $\times$ efficacy		0.17*** (0.05)
Konstant	-1.12* (0.52)	-0.77 (0.41)
Observationer	1656	1718
Chi ²	434.94	416.67
Log Likelihood	-927.24	-978.71
Pseudo R ²	0.19	0.18

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.4: Binær logistisk regression
 Politiske emner $\times$ politisk viden

	M1	M2
Politisk viden	-0.34* (0.14)	-0.51*** (0.13)
Fordelingspolitisk index	0.82*** (0.14)	
Fordelingspolitisk index $\times$ Politisk viden	0.13** (0.05)	
Værdipolitisk index		0.64*** (0.12)
Værdipolitisk index $\times$ Politisk viden		0.13** (0.04)
Konstant	-2.37*** (0.43)	-1.49*** (0.35)
Observationer	1677	1761
Chi ²	427.95	360.08
Log Likelihood	-945.27	-1036.84
Pseudo R ²	0.18	0.15

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.5: Binær logistisk regression
 Politiske emner $\times$ politisk interesse

	M1	M2
Ikke/lidt interesseret	(.)	(.)
Noget interesseret	-1.44** (0.50)	-1.17** (0.42)
Meget interesseret	-1.70** (0.57)	-1.44** (0.50)
Fordelingspolitisk index	0.71*** (0.13)	
Ikke/lidt interesseret $\times$ Fordelingspolitisk index	(.)	
Noget interesseret $\times$ Fordelingspolitisk index	0.57*** (0.17)	
Meget interesseret $\times$ Fordelingspolitisk index	0.72*** (0.19)	
Værdipolitisk index		0.72*** (0.12)
Ikke/lidt interesseret $\times$ Værdipolitisk index		(.)
Noget interesseret $\times$ Værdipolitisk index		0.33* (0.15)
Meget interesseret $\times$ Værdipolitisk index		0.40* (0.17)
Konstant	-2.08*** (0.41)	-1.85*** (0.32)
Observationer	1676	1760
Chi ²	440.34	351.53
Log Likelihood	-938.32	-1040.35
Pseudo R ²	0.19	0.14

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.6: Binær logistisk regression
 Politiske emner $\times$ nyhedsforbrug

	M1	M2
Nyhedsforbrug	-0.11* (0.06)	0.01 (0.05)
Fordelingspolitisk index	0.91*** (0.20)	
Fordelingspolitisk index $\times$ Nyhedsforbrug	0.03 (0.02)	
Værdipolitisk index		1.11*** (0.19)
Værdipolitisk index $\times$ Nyhedsforbrug		-0.01 (0.02)
Konstant	-2.12*** (0.60)	-2.76*** (0.57)
Observationer	1668	1751
Chi ²	424.82	342.92
Log Likelihood	-940.64	-1038.72
Pseudo R ²	0.18	0.14

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.7: Binær logistisk regression
 Politiske emner $\times$ politisk information

	M1	M2
Politisk viden	0.04 (0.04)	-0.13*** (0.04)
Lav politisk information	(.)	(.)
Nogen politisk information	-0.05 (0.48)	-0.39 (0.43)
Høj politisk information	-0.20 (0.53)	-1.93*** (0.57)
Fordelingspolitisk index	1.12*** (0.09)	
Lav politisk information $\times$ Fordelingspolitisk index	(.)	
Nogen politisk information $\times$ Fordelingspolitisk index	0.16 (0.16)	
Høj politisk information $\times$ Fordelingspolitisk index	0.34 (0.19)	
Værdipolitisk index		0.87*** (0.08)
Lav politisk information $\times$ Værdipolitisk index		(.)
Nogen politisk information $\times$ Værdipolitisk index		0.12 (0.14)
Høj politisk information $\times$ Værdipolitisk index		0.60*** (0.18)
Konstant	-3.46*** (0.31)	-2.08*** (0.23)
Observationer	1677	1761
Chi ²	451.39	362.85
Log Likelihood	-933.55	-1035.45
Pseudo R ²	0.19	0.15

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.8: Binær logistisk regression
 Politiske emner $\times$ politisk samtale

	M1	M2
Min. samtale	(.)	(.)
Nogen samtale	-0.94 (0.55)	-0.43 (0.45)
Megen samtale	-0.86 (0.48)	-0.99* (0.43)
Fordelingspolitisk index	0.89*** (0.12)	
Min. samtale $\times$ Fordelingspolitisk index	(.)	
Nogen samtale $\times$ Fordelingspolitisk index	0.45* (0.18)	
Megen samtale $\times$ Fordelingspolitisk index	0.48** (0.16)	
Værdipolitisk index		0.87*** (0.11)
Min. samtale $\times$ Værdipolitisk index		(.)
Nogen samtale $\times$ Værdipolitisk index		0.11 (0.16)
Megen samtale $\times$ Værdipolitisk index		0.22 (0.15)
Konstant	-2.74*** (0.38)	-2.26*** (0.30)
Observationer	1677	1761
Chi ²	445.21	349.79
Log Likelihood	-936.64	-1041.98
Pseudo R ²	0.19	0.14

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.9: Binær logistisk regression
Økonomiske evalueringer $\times$ efficacy

	M1	M2	M3	M4
Sympati Venstre	-0.91*** (0.04)	-0.91*** (0.04)		
Efficacy	0.09 (0.23)	0.10 (0.19)	0.07 (0.16)	-0.15 (0.14)
Egotropisk retro.	0.21 (0.21)			
Efficacy $\times$ Egotropisk retro.	-0.07 (0.07)			
Sociotropisk retro.		0.00 (0.25)		
Efficacy $\times$ Sociotropisk retro.		-0.11 (0.09)		
Egotropisk pro.			0.48** (0.15)	
Efficacy $\times$ Egotropisk pro.			-0.07 (0.05)	
Sociotropisk pro.				0.65*** (0.14)
Efficacy $\times$ Sociotropisk pro.				0.01 (0.05)
Konstant	5.29*** (0.71)	5.90*** (0.61)	-0.99* (0.49)	-1.55*** (0.43)
Observationer	1770	1758	1759	1730
Chi ²	1260.44	1260.69	35.92	188.62
Log Likelihood	-592.45	-584.11	-1197.26	-1101.46
Pseudo R ²	0.52	0.52	0.01	0.08

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.10: Binær logistisk regression
Økonomiske evalueringer $\times$ politisk viden

	M1	M2	M3	M4
Sympati Venstre	-0.91*** (0.04)	-0.91*** (0.04)		
Politisk viden	0.08 (0.18)	0.10 (0.14)	-0.04 (0.13)	-0.05 (0.12)
Egotropisk retro.	0.06 (0.16)			
Politisk viden $\times$ Egotropisk retro.	-0.02 (0.06)			
Sociotropisk retro.		-0.18 (0.17)		
Politisk viden $\times$ Sociotropisk retro.		-0.06 (0.06)		
Egotropisk pro.			0.27* (0.11)	
Politisk viden $\times$ Egotropisk pro.			0.01 (0.04)	
Sociotropisk pro.				0.66*** (0.11)
Politisk viden $\times$ Sociotropisk pro.				0.02 (0.04)
Konstant	5.32*** (0.55)	5.92*** (0.48)	-0.71* (0.36)	-1.91*** (0.34)
Observationer	1836	1823	1830	1794
Chi ²	1302.71	1302.90	26.47	197.12
Log Likelihood	-616.80	-607.59	-1250.75	-1141.06
Pseudo R ²	0.51	0.52	0.01	0.08

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.11: Binaer logistisk regression
 Økonomiske evalueringer $\times$ politisk interesse

	M1	M2	M3	M4
Sympati Venstre	-0.91*** (0.04)	-0.91*** (0.04)		
Ikke/lidt interesseret	(.)	(.)	(.)	(.)
Noget interesseret	0.79 (0.62)	-0.30 (0.51)	-0.42 (0.45)	-0.59 (0.43)
Meget interesseret	1.11 (0.72)	0.10 (0.61)	-0.30 (0.53)	-0.27 (0.47)
Egotropisk retro.	0.15 (0.15)			
Ikke/lidt interesseret $\times$ Egotropisk retro.	(.)			
Noget interesseret $\times$ Egotropisk retro.	-0.18 (0.19)			
Meget interesseret $\times$ Egotropisk retro.	-0.24 (0.22)			
Sociotropisk retro.		-0.42* (0.17)		
Ikke/lidt interesseret $\times$ Sociotropisk retro.		(.)		
Noget interesseret $\times$ Sociotropisk retro.		0.22 (0.22)		
Meget interesseret $\times$ Sociotropisk retro.		0.10 (0.27)		
Egotropisk pro.			0.19 (0.11)	
Ikke/lidt interesseret $\times$ Egotropisk pro.			(.)	
Noget interesseret $\times$ Egotropisk pro.			0.14 (0.14)	
Meget interesseret $\times$ Egotropisk pro.			0.17 (0.16)	
Sociotropisk pro.				0.56*** (0.11)
Ikke/lidt interesseret $\times$ Sociotropisk pro.				(.)
Noget interesseret $\times$ Sociotropisk pro.				0.22 (0.13)
Meget interesseret $\times$ Sociotropisk pro.				0.20 (0.15)
Konstant	4.87*** (0.54)	6.24*** (0.48)	-0.52 (0.36)	-1.69*** (0.35)
Observationer	1835	1822	1829	1793
Chi ²	1305.70	1303.75	31.78	207.31
Log Likelihood	-614.54	-606.40	-1247.32	-1135.21
Pseudo R ²	0.52	0.52	0.01	0.08

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.12: Binær logistisk regression
Økonomiske evalueringer $\times$ nyhedsforbrug

	M1	M2	M3	M4
Sympati Venstre	-0.90*** (0.04)	-0.90*** (0.04)		
Nyhedsforbrug	-0.03 (0.07)	-0.08 (0.06)	-0.05 (0.05)	-0.03 (0.05)
Egotropisk retro.	-0.05 (0.24)			
Nyhedsforbrug $\times$ Egotropisk retro.	0.00 (0.02)			
Sociotropisk retro.		-0.59* (0.29)		
Nyhedsforbrug $\times$ Sociotropisk retro.		0.03 (0.03)		
Egotropisk pro.			0.24 (0.18)	
Nyhedsforbrug $\times$ Egotropisk pro.			0.00 (0.02)	
Sociotropisk pro.				0.72*** (0.17)
Nyhedsforbrug $\times$ Sociotropisk pro.				-0.00 (0.02)
Konstant	5.81*** (0.82)	6.95*** (0.70)	-0.25 (0.59)	-1.76** (0.55)
Observationer	1827	1813	1820	1783
Chi ²	1292.63	1292.30	32.68	200.06
Log Likelihood	-615.65	-606.07	-1240.82	-1132.14
Pseudo R ²	0.51	0.52	0.01	0.08

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.13: Binær logistisk regression
 Økonomiske evalueringer $\times$ politisk information

	M1	M2	M3	M4
Politisk viden	0.00 (0.05)	-0.03 (0.05)	-0.01 (0.03)	0.01 (0.04)
Lav politisk information	(.)	(.)	(.)	(.)
Nogen politisk information	0.19 (0.61)	1.42** (0.52)	0.25 (0.46)	0.15 (0.40)
Høj politisk information	0.47 (0.64)	0.36 (0.56)	0.18 (0.49)	-0.37 (0.47)
Sympati Venstre	-0.91*** (0.04)	-0.91*** (0.04)		
Egotropisk retro.	0.01 (0.12)			
Lav politisk information $\times$ Egotropisk retro.	(.)			
Nogen politisk information $\times$ Egotropisk retro.	0.01 (0.19)			
Høj politisk information $\times$ Egotropisk retro.	-0.05 (0.20)			
Sociotropisk retro.		-0.17 (0.14)		
Lav politisk information $\times$ Sociotropisk retro.		(.)		
Nogen politisk information $\times$ Sociotropisk retro.		-0.56* (0.24)		
Høj politisk information $\times$ Sociotropisk retro.		-0.02 (0.25)		
Egotropisk pro.			0.27** (0.09)	
Lav politisk information $\times$ Egotropisk pro.			(.)	
Nogen politisk information $\times$ Egotropisk pro.			-0.04 (0.14)	
Høj politisk information $\times$ Egotropisk pro.			0.04 (0.15)	
Sociotropisk pro.				0.66*** (0.07)
Lav politisk information $\times$ Sociotropisk pro.				(.)
Nogen politisk information $\times$ Sociotropisk pro.				-0.00 (0.13)
Høj politisk information $\times$ Sociotropisk pro.				0.22 (0.14)
Konstant	5.35*** (0.46)	5.79*** (0.42)	-0.79** (0.28)	-2.00*** (0.25)
Observationer	1836	1823	1830	1794
Chi ²	1306.01	1312.24	33.86	205.16
Log Likelihood	-615.15	-602.92	-1247.05	-1137.04
Pseudo R ²	0.51	0.52	0.01	0.08

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.14: Binaer logistisk regression
 Økonomiske evalueringer $\times$ politisk samtale

	M1	M2	M3	M4
Min. samtale	(.)	(.)	(.)	(.)
Nogen samtale	1.76* (0.69)	0.49 (0.57)	1.13* (0.50)	0.78 (0.45)
Megen samtale	1.79** (0.62)	0.32 (0.51)	0.55 (0.45)	0.16 (0.42)
Sympati Venstre	-0.93*** (0.04)	-0.92*** (0.04)		
Egotropisk retro.	0.36* (0.15)			
Min. samtale $\times$ Egotropisk retro.	(.)			
Nogen samtale $\times$ Egotropisk retro.	-0.39 (0.22)			
Megen samtale $\times$ Egotropisk retro.	-0.54** (0.19)			
Sociotropisk retro.		-0.27 (0.16)		
Min. samtale $\times$ Sociotropisk retro.		(.)		
Nogen samtale $\times$ Sociotropisk retro.		0.03 (0.26)		
Megen samtale $\times$ Sociotropisk retro.		-0.10 (0.23)		
Egotropisk pro.			0.44*** (0.11)	
Min. samtale $\times$ Egotropisk pro.			(.)	
Nogen samtale $\times$ Egotropisk pro.			-0.31* (0.16)	
Megen samtale $\times$ Egotropisk pro.			-0.14 (0.14)	
Sociotropisk pro.				0.77*** (0.10)
Min. samtale $\times$ Sociotropisk pro.				(.)
Nogen samtale $\times$ Sociotropisk pro.				-0.20 (0.14)
Megen samtale $\times$ Sociotropisk pro.				0.01 (0.13)
Konstant	4.34*** (0.50)	5.92*** (0.45)	-1.31*** (0.34)	-2.33*** (0.33)
Observationer	1836	1823	1830	1794
Chi ²	1320.52	1311.30	32.18	202.31
Log Likelihood	-607.89	-603.39	-1247.89	-1138.47
Pseudo R ²	0.52	0.52	0.01	0.08

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.15: Binaer logistisk regression
 Partiledersympati $\times$ efficacy

	Koefficient
Fordelingspolitisk index	0.41** (0.13)
Værdipolitisk index	0.70*** (0.12)
Sympati Soc. Dem.	0.74*** (0.08)
Sympati Venstre	-0.59*** (0.07)
Sympati HTS	0.16 (0.12)
Sympati LLR	0.03 (0.12)
Efficacy	0.25 (0.30)
Efficacy $\times$ Sympati HTS	-0.02 (0.04)
Efficacy $\times$ Sympati LLR	-0.08* (0.04)
Konstant	-3.51*** (0.98)
Observationer	1570
Chi ²	1523.21
Log Likelihood	-323.19
Pseudo R ²	0.70

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.16: Binaer logistisk regression
Partiledersympati $\times$ politisk viden

	Koefficient
Fordelingspolitisk index	0.49*** (0.12)
Værdipolitisk index	0.57*** (0.11)
Sympati Soc. Dem.	0.73*** (0.07)
Sympati Venstre	-0.59*** (0.07)
Sympati HTS	0.09 (0.10)
Sympati LLR	-0.16 (0.11)
Politisk viden	0.09 (0.25)
Politisk viden $\times$ Sympati HTS	-0.01 (0.03)
Politisk viden $\times$ Sympati LLR	-0.01 (0.03)
Konstant	-2.83** (0.87)
Observationer	1587
Chi ²	1519.77
Log Likelihood	-336.66
Pseudo R ²	0.69

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.17: Binær logistisk regression
 Partiledersympati $\times$ politisk interesse

	Koefficient
Fordelingspolitisk index	0.49*** (0.12)
Værdipolitisk index	0.56*** (0.12)
Sympati Soc. Dem.	0.72*** (0.08)
Sympati Venstre	-0.59*** (0.07)
Sympati HTS	0.13 (0.09)
Sympati LLR	-0.09 (0.10)
Ikke/lidt interesseret	(.)
Noget interesseret	1.57 (0.83)
Meget interesseret	0.74 (0.93)
Ikke/lidt interesseret $\times$ Sympati HTS	(.)
Noget interesseret $\times$ Sympati HTS	-0.02 (0.11)
Meget interesseret $\times$ Sympati HTS	-0.12 (0.12)
Ikke/lidt interesseret $\times$ Sympati LLR	(.)
Noget interesseret $\times$ Sympati LLR	-0.26* (0.12)
Meget interesseret $\times$ Sympati LLR	-0.02 (0.12)
Konstant	-3.28*** (0.78)
Observationer	1586
Chi ²	1525.84
Log Likelihood	-332.87
Pseudo R ²	0.70

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.18: Binaer logistisk regression
 Partiledersympati $\times$ nyhedsforbrug

	Koefficient
Fordelingspolitisk index	0.51*** (0.12)
Værdipolitisk index	0.57*** (0.11)
Sympati Soc. Dem.	0.73*** (0.07)
Sympati Venstre	-0.60*** (0.07)
Sympati HTS	0.16 (0.14)
Sympati LLR	-0.18 (0.16)
Nyhedsforbrug	-0.03 (0.10)
Nyhedsforbrug $\times$ Sympati HTS	-0.01 (0.01)
Nyhedsforbrug $\times$ Sympati LLR	0.00 (0.01)
Konstant	-2.45* (1.23)
Observationer	1580
Chi ²	1514.62
Log Likelihood	-334.44
Pseudo R ²	0.69

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.19: Binær logistisk regression
Partiledersympati $\times$ politisk information

	Koefficient
Fordelingspolitisk index	0.54*** (0.13)
Værdipolitisk index	0.54*** (0.11)
Sympati Soc. Dem.	0.76*** (0.08)
Sympati Venstre	-0.61*** (0.07)
Sympati HTS	0.14* (0.07)
Sympati LLR	-0.22** (0.09)
Lav politisk information	(.)
Nogen politisk information	0.64 (0.88)
Høj politisk information	0.86 (0.97)
Politisk viden	-0.03 (0.07)
Lav politisk information $\times$ Sympati HTS	(.)
Nogen politisk information $\times$ Sympati HTS	-0.25* (0.11)
Høj politisk information $\times$ Sympati HTS	0.01 (0.14)
Lav politisk information $\times$ Sympati LLR	(.)
Nogen politisk information $\times$ Sympati LLR	0.16 (0.11)
Høj politisk information $\times$ Sympati LLR	-0.09 (0.14)
Konstant	-2.93*** (0.75)
Observationer	1587
Chi ²	1531.67
Log Likelihood	-330.71
Pseudo R ²	0.70

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tabel A.20: Binær logistisk regression
 Partiledersympati $\times$ politisk samtale

	Koefficient
Fordelingspolitisk index	0.50*** (0.13)
Værdipolitisk index	0.57*** (0.11)
Sympati Soc. Dem.	0.73*** (0.08)
Sympati Venstre	-0.62*** (0.07)
Sympati HTS	0.07 (0.08)
Sympati LLR	-0.07 (0.09)
Min. samtale	(.)
Nogen samtale	1.00 (0.92)
Megen samtale	1.05 (0.87)
Min. samtale $\times$ Sympati HTS	(.)
Nogen samtale $\times$ Sympati HTS	-0.10 (0.11)
Megen samtale $\times$ Sympati HTS	0.11 (0.11)
Min. samtale $\times$ Sympati LLR	(.)
Nogen samtale $\times$ Sympati LLR	-0.02 (0.12)
Megen samtale $\times$ Sympati LLR	-0.27* (0.12)
Konstant	-3.25*** (0.79)
Observationer	1587
Chi ²	1531.00
Log Likelihood	-331.05
Pseudo R ²	0.70

Afhængig variabel: Stemme på rød blok (A,B,F eller Ø)

Ustandardiserede koefficienter. Standardfejl i parentes

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$